

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΟΒ'	ΤΕΥΧ. Α'	ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308	15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1993	ΑΡΙΘ. 3
----------	----------	---	---------------------	---------

ΤΟ ΠΟΙΗΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΛΙΚΟΝ ΑΙΤΙΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΒΑΤΙΚΑΝΟΥ *

15) Ἡ συνέχισις τῶν ἀρθρῶν αὐτῶν, σὰ ὅποια προσπαθοῦμε νὰ ἐπισημάνωμε καὶ ἀξιολογήσωμε μὲ ἀντικειμενικότητα τὴν ἔναντι τῆς Ὁρθοδοξίας πολιτικὴ τοῦ Βατικανοῦ καὶ τῆς «Ἁγίας Ἐδρας», γίνεται ὄχι μὲ πνεῦμα ἐριστικὸ ἢ πολεμικὸ, ἀλλὰ μὲ ἀληθινὴ ψυχικὴ ὀδύνη, ποὺ ὀφείλεται στὴν ἀνησυχία γιὰ τὸ μέλλον τοῦ Διαλόγου μεταξὺ Ὁρθόδοξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν. Ὁ διάλογος αὐτός,

Τοῦ κ. **Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου**
Ὁμοτ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

ὁ «διάλογος ἀληθείας ἐν ἀγάπῃ», ἔχει ὀδηγηθῆ οὐσιαστικῶς σὲ «πάγωμα» καὶ κινδυνεύει νὰ διακοπῆ, ἐνῶ εἶχεν ἀρχίσει ἐπίσημος κατὰ τρόπον ἐλπιδοφόρο καὶ μὲ σύγκλισι τῆς περὶ μυστηρίων διδασκαλίας εἶχε σημειώσει σημαντικὰ βήματα προόδου.

Ὁ γράφων, ἐπὶ τρεῖς ὀλόκληρες δεκαετίες ἔχει συνομιλήσει καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ συνδιαλέγεται μὲ Ρωμαιοκαθολικοὺς σὲ πολλὰς οἰκουμενικὰς συναντήσεις ἢ παρακολουθεῖ μὲ ἐνδιαφέρον σχετικὰ δημοσιεύματά τους καὶ ἔχει διαπιστώσει, ὅτι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, — ὅπως ἐπανειλημμένως ἔχομε ἐπισημάνει σὲ προηγούμενα ἀρθρα μας —, κρίνουν ἀντικειμενικῶς τὰ πράγματα, ἔχουν ἐνστερνωθῆ τὴν «Ἐκκλησιολογία τῆς Κοινωνίας ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν», ἐμφοροῦνται ἀπὸ εἰλικρινὴ ἀγάπῃ πρὸς τὴν Ὁρθοδοξία καὶ ἀπορρίπτουν ὡς ἀπαράδεκτον τὸν

—κατ' οὐσίαν ἀνθενωτικὸν— θεσμὸν τῆς δῆθεν ἐνωτικῆς Οὐνίας.

Ὅταν, ὅπως ἐλπίζομε, — ἔστω καὶ μόνον πρὸς χάριν καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν εἰλικρινῶν καὶ θαρραλέων αὐτῶν Ρωμαιοκαθολικῶν —, ἀναξωπυρηθῆ ὁ μὴ διακοπείσ ἀλλ' ἀπλῶς «παγωμένος» ἐπίσημος διάλογος μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, πρέπει οἱ Ὁρθόδοξοι καὶ οἱ ἐμψυχωτῆς τοῦ «Ποντιφικοῦ Συμβουλίου γιὰ τὴν ἐνότητα τῶν Χριστιανῶν» νὰ ζητήσουν ἀπὸ ὅλα τὰ κέντρα ἀποφάσεων τοῦ Βατικανοῦ καὶ τῆς «Ἁγίας Ἐδρας» νὰ ἀντιμετωπίσουν ἐπὶ τέλους ἀπὸ κοινοῦ τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων τους πρὸς τὴν Ὁρθοδοξία μὲ εἰλικρίνεια καὶ μὲ ἐνιαία Ἐκκλησιολογία.

Πρέπει νὰ παύσῃ ὁ Ρωμαιοκαθολικισμὸς νὰ ἐμφανίζεται μὲ δύο πρόσωπα καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ ματαιῶς τὴν προσέλκυσιν τῶν Ὁρθόδοξων σὲ συναινετικὰς διαδικασίας στρουθοκαμηλικῆς πολιτικῆς. Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ μὲ διπλωματικὴ ἀβροφροσύνη καὶ μὲ μελιστάλακτῃ προβολῇ τῆς παλαιοχριστιανικῆς Ἐκκλησιολογίας ἐπιδιώκει βραχυπρόθεσμες συγκλίσεις συγκριτικῶν διατυπώσεων. Συγχρόνως ὅμως ὁλος ὁ τεράστιος διπλωματικὸς μηχανισμὸς τῆς «Ἁγίας Ἐδρας» ἀντιπαρέρχεται στὴν πρᾶξι τίς διατυπώσεις αὐτές, τίς ὁποῖες ἀπλῶς ἀνέχεται γιὰ ἐσωτερικὴ κατανάλωσι μέσα σὰ θεωρητικὰ πλαίσια καὶ κανάλια τοῦ οἰκουμενικοῦ διαλόγου καὶ πρὸς δημιουργία ἐφρησυχάσεως καὶ ἐλάττωσι τῆς ἐγρηγόρσεως στὶς τάξεις τῶν Ὁρθόδοξων. Παραλλήλως, μὲ τεράστια κινητοποίησι τοῦ μηχανισμοῦ αὐτοῦ, ἰδίως μετὰ τὴν κατάρρευσι τοῦ κομμουνισμοῦ, χρησιμοποιοῦνται ὅλα τὰ μέσα τῆς

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 52 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2 τεύχους.

στρατηγικής και τακτικής, για να προωθηθή μεσοπροθέσμως και μακροπροθέσμως ή τελείως αντίθετη παποκεντρική Έκκλησιολογία, ή όποια *urbi et orbi* εξακολουθεί να προβάλλη τὸ παπικὸν πρωτεῖον ἐξουσίας ἐκ νέου ὡς «συστατικὸ» στοιχεῖο τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἀνήκει στὴν οὐσία της! Ἡ προβολὴ αὐτὴ προκάλεσεν, ὡς γνωστὸν, σάλο στοὺς διεθνεῖς οἰκουμενικοὺς κύκλους καὶ ἔντονες ἀντιδράσεις.

Ἡ προβολὴ τοῦ παπικοῦ πρωτείου ἐξουσίας *ad intra* (πρὸς τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς) γίνεται μὲ ἄμεσες καὶ σαφεῖς διακηρύξεις, ἀκόμη καὶ σ' αὐτὲς τὶς ὁμιλίες τοῦ ἰδίου τοῦ Πάπα. *Ad extra* ὅμως ἡ προβολὴ αὐτὴ γίνεται μὲν κατὰ τρόπον ἔμμεσον καὶ συχνὰ ἐντέχνως συγκεκαλυμμένον, ἀλλὰ πάντοτε σαφῶς ὑπονοουμένη. Στὸν προσεκτικὸ μελετητὴ τῶν ἐπισήμων παπικῶν λόγων, ποὺ ἀναφέρονται στὴν Ὁρθόδοξη Ἀνατολή, κάνει ἐντύπωση, ὅτι τὸ ποιητικὸ καὶ τὸ τελικὸ αἶτιο, ἡ *causa efficiens* καὶ ἡ *causa finalis*, τῶν λόγων αὐτῶν εἶναι τὸ ζωηρὸ ἐνδιαφέρον νὰ μὴ ἀπολεσθῇ τελεσιδίκως ἡ δυνατότης τοῦ νὰ ἀναγνωρίσουν κάποτε ὅλες οἱ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες —κατὰ τὸ πρότυπο τῶν Οὐνιτῶν— τὴν *supra Ecclesiam* ἀπόλυτη αὐθεντία τοῦ Πάπα. Ἐνῶ συχνὰ στοὺς λόγους αὐτοὺς ὁ Ρωμαῖος Ποντίφηξ ἐξυμνεῖ τὴ θεολογικὴ παράδοσι, τοὺς λειτουργικοὺς θησαυροὺς, τὴν πνευματικότητα καὶ τὴν πατερικὴ, μοναστικὴ, ἀγιολογικὴ καὶ «μαριολογικὴ» παράδοσι τῆς Ὁρθόδοξου Ἀνατολῆς καὶ τὴν ἐνότητα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας μέσα στὴν ποικιλομορφία, παρὰ ταῦτα ἀποφεύγει ἐπιμελῶς νὰ ὁμιλήσῃ γιὰ τὴν κανονικὴ αὐτοτέλεια καὶ αὐτονομία τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν καὶ καταβάλλει ἰδιαίτερη προσπάθεια νὰ στοιχειοθετήσῃ στηρίγματα τῆς οὐνιτικῆς πολιτικῆς καὶ τοῦ αἰτήματος τῆς ἐκ τοῦ παπικοῦ θεσμοῦ ἐξαρτήσεως τῶν Ὁρθόδοξων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐτοί ὁ παπικὸς Οἰκουμενισμὸς μοιάζει μὲ στερεὰν αἰῶρα καὶ μὲ καλῶς κατασκευασμένο ἐκκρεμές, ποὺ —ἰδίως μετὰ τὴ Β' Σύνοδο τοῦ Βατικανοῦ— ταλαντεύεται καὶ κινεῖται μὲν σὲ μεγάλη ἀκτίνα ἀποστάσεως μὲ καταπλήσσοσα πολλὰς φορὲς εὐρύτητα παραχωρήσεων, ὑποχωρήσεων καὶ συμβιβασμῶν, ἀλλ' εἶναι πάντοτε στερεῶς προσηλωμένος στὸν διήκοντα κεντρικὸν κύριον σκοπὸ του, δηλαδὴ στὴν ἐπιβολὴ τῆς Ἐκκλησιολογίας τοῦ παπικοῦ πρωτείου ἐξουσίας. Τὸ Βατικανὸν μπορεῖ νὰ ὑποχωρή-

σῃ σὲ πολλά, ἐὰν δὲν θιγῇ τὸ δόγμα τοῦ ἀπολύτου παπικοῦ πρωτείου.

16) Ἐὰν ἐξετάσωμε τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἀπὸ ἑλληνικὴ ὀρθόδοξη σκοπιά, πρέπει νὰ ὑπομνήσωμε, ὅτι ὡς Ὁρθόδοξοι Ἕλληνες, ἐνῶ εἴμεθα ἱκανοποιημένοι γιὰ τὶς φιλελληνικὰ καὶ φιλορθόδοξες ἐκδηλώσεις πολλῶν φίλων Ρωμαιοκαθολικῶν, εἴμεθα δικαιολογημένοι νὰ ἔχωμε παράπονα γιὰ ἀντιφατικὰς παπικὰς ἐνέργειες καὶ γιὰ παρασιωπήσεις, ποὺ δημιουργοῦν τὴν ἐντύπωση, ὅτι ἀποβλέπουν σὲ ἓνα εἶδος —ἀρὰ γε «παιδαγωγικῶν» ἢ ταπεινωτικῶν— κυρώσεων ἐναντίον τῶν Ὁρθόδοξων Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι πάντοτε μὲ ἀκαμπτη ἀντίστασι ἀποκρούουν τὰ ἐπεκτατικὰ σχέδια καὶ τὶς ἐπιδιώξεις τῆς Ἁγίας Ἐδρας. Ἄς ἐπιτραποῦν μερικὲς ὑπομνήσεις:

Τὸ Βατικανὸν δὲν ἔχει πείσει τοὺς Ὁρθόδοξους Ἕλληνες νὰ ἀποβάλουν τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι οἱ διπλωματικὲς ὑπηρεσίαι τῆς Ἁγίας Ἐδρας, ἐπειδὴ ἐνοιωθῶσαν μειωμέναι γιὰ τὴν ἀποτυχία τῶν ρωμαιοκαθολικῶν «μισσιοναρίων» στὴν ἑλληνορθόδοξη Μικρὰ Ἀσία, δὲν ἔκαμαν ὅ,τι ἦταν δυνατόν γιὰ νὰ ἀποτραπῇ ἡ κυνικὴ ἐγκατάλειψις τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τοὺς Δυτικοὺς «συμμάχους» καὶ γιὰ νὰ ἀποφευχθῇ τὸ δράμα τοῦ ὀλοκαυτώματος ἢ τοῦ ξεριζώματος τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Χαρακτηριστικῶς ὁ ἀείμνηστος Χρ. Σολωμωνίδης εἶχε γράψει, ὅτι «ὁ Πάπας κωφεύει» στὶς ἐκκλήσεις τῶν Ἑλλήνων τῆς Μ. Ἀσίας γιὰ συμπαράστασι¹⁴².

Μήπως ἡ ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται μὲ τὴ φαινομενικὴ ἀδράνεια ἢ ἐν κρυπτῷ δραστηριότητα τῆς διπλωματίας τῆς «Ἁγίας Ἐδρας» στὸ ζήτημα τῆς ὀνομασίας τοῦ ψευδωνύμου κράτους τῶν Σκοπίων; Τί νὰ ὑποθέσωμεν οἱ Ὁρθόδοξοι Ἕλληνες γιὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐπίμονη ἐξωτερικὴ σιωπὴ τῶν διπλωματῶν αὐτῆς καὶ γιὰ τὴν ποικιλοτρόπως ἐκδηλωθεῖσα συμπάθεια τοῦ Βατικανοῦ πρὸς τὴ σχισματικὴ Ἐκκλησία τῶν Σκοπίων, ποὺ ἀντικανονικῶς ἀποκόπηκε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Σερβίας;

Ἄλλὰ πρέπει νὰ ὑπομνήσωμε καὶ μερικὰ ἀκόμη χαρακτηριστικὰ γεγονότα.

(Συνεχίζεται)

142. Ἰωάννου Δ. Δροῦλια, Ὁ ἐθνομάρτυρας Σμύρνης Χρυσόστομος καὶ ἡ ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν, Ἐκδοσις Ἱ. Μητροπόλεως Νέας Σμύρνης, Ἀθήνα 1988 σσ. 34-35, ὑποσημ. 209.

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΣΟΦΙΑΣ

ΤΡΙΑ ΔΟΚΙΜΙΑ ΥΨΗΛΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΒΡΕΤΑΝΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΤΟΥ «ΓΝΟΦΟΥ ΑΓΝΩΣΙΑΣ»

ΜΕΤΑΓΛΩΤΤΙΣΘΕΙΣ ΣΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΑ Κ. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

Προλεγόμενα

Με την ευκαιρία της προσφώνησης εις την μεγάλην Αίθουσα του Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κατὰ τὴν ἀνακήρυξη τῆς ἐλαχιστότητός μου σὲ Ἐπίτιμο Διδάκτορα ἀπὸ τῆ Θεολογικῆ Σχολῆ του, τὴν 28 τοῦ Μάρτη τοῦ 1991, ἔλαβα τὴν ευκαιρία καὶ ἀνακοίνωσα, ὅτι, ἐργαζόμενοι γιὰ τὴ μεταγλώττιση ἀπὸ τὰ ἀγγλικά τοῦ 14ου αἰώνα, τοῦ τριπλοῦ ἀλλὰ καὶ βαθύτατου ἔργου, τοῦ ἄγνωστου βρετανοῦ συγγραφέα, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὰ ἔργα, Γνόφος Ἀγνωσίας, τὴν Μετάφραση ἀπ' τὴ λατινικὴ στὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα τῆς Μυστικῆς Θεολογίας τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, τοῦ Ἁγ. Διονυσίου ἐπίσης, τὸ Περὶ προσευχῆς καθὼς καὶ τὸ περὶ τοῦ, Τί εἶναι Θεῖος Γνόφος, καὶ ἀκόμη ἔγραψε τό, Ἐπιστολὴ Ἐσωπιάτης Συμβουλῆς καὶ τὸ μικρὸ δοκίμιο ὅτι, «Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωση τῆς Ἁγίας Τριάδας». Τὸ ἀναγγελεθὲν τότε ἔργο, ἤδη μεταγλωττίστηκε στὰ νεοελληνικά ὑπὸ τὸν γενικὸ τίτλο ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΣΟΦΙΑΣ, πὺ περιέχει ἐπὶ μέρους τὰ Δοκίμια μὲ τοὺς τίτλους ΒΕΝΙΑΜΙΝ (ΘΕΩΡΙΑ), ΠΕΡΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΠΑΡΟΡΜΗΣΕΩΝ καὶ τὸ τρίτο ΠΕΡΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΩΝ.

Ἄγγλικὸ κείμενο ἐχρησιμοποίησα τὸ ἀπὸ τὴ Συλλογὴ τοῦ Ἐντιμούνδου Γκάρντενερ, πὺ τυπώθηκε τὸ 1921, ὑπὸ τὸν γενικὸ τίτλο KYTTAPO AYTOΓNΩΣΙΑΣ, ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.

Τὰ τρία περὶ ὧν ὁ λόγος Δοκίμια τοῦ ἄγνωστου συγγραφέα τοῦ Γνόφου καὶ τῶν λοιπῶν, πνευματικῶ μαθητῆ τοῦ Ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, μεταφράστηκαν πρόσφατα καὶ στὴν νεοαγγλική, νομίζω δὲ καὶ σὲ ἄλλες γλώσσες, ἐνῶ στὴν νεοελληνικὴ μεταγλωττίστηκαν ἀπὸ τὴν ἐλαχιστότητά μου, ὅπως καὶ τὰ προαναφερθέντα. Μὲ τὰ τρία ἀνά χεῖρας Δοκίμια, συμπλη-

ρῶνεται ἡ μεταγλώττιση στὴν νεοελληνικὴ, ὄλων τῶν ἔργων τοῦ ἀγνωστου μας μεγάλου βιωματικοῦ χριστιανοῦ συγγραφέα καὶ ἐκφραστοῦ τῆς βαθειᾶς χριστιανικῆς πνευματικότητος καὶ μυστικῆς θεολογίας. Εἶμαι εὐτυχῆς γιὰτὶ ὁλοκληρώθηκεν ὁ βαθύτατος πόθος μου, γιὰ νὰ εἶμαι καλὰ καὶ γιὰ νὰ συμπληρώσω, ἀποδίδοντας στὴ σύγχρονη γλῶσσα μας, ὅλα τὰ ἔργα τῆς λεπτεπίλεπτης καὶ πνευματικώτατης γραφίδας τοῦ συγγραφέα τῶν βιβλίων τῆς ομάδας τοῦ Γνόφου Ἀγνωσίας, πὺ μαζί μὲ τὸν γοητευτικώτατο καὶ ἀφάνταστα ἀπλό, ἀλλὰ διδακτικώτατο συγγραφέα, καὶ αὐτὸν ἄγνωστο, τοῦ βιβλίου Οἱ Περιπέτειες ἐνὸς Προσκυνητοῦ (ἤδη κυκλοφορεῖ ἡ 11η ἐκδοσὴ) ἔδωσαν γνήσια ὀρθόδοξη χριστιανικὴ τροφή καὶ ὄθηση στοὺς ἀδελφοὺς χριστιανοὺς καὶ γιὰ τὴν Πράξη καὶ γιὰ τὴ Θεωρία.

Τὸ τελευταῖο ἐτοῦτο βιβλιαράκι, μὲ τὰ τρία τομειδιά του, σὺν τοῖς ἄλλοις, βοηθεῖ βασικώτατα καὶ στὴν διερεύνηση τῆς ψυχῆς μας, ἴσως περισσότερο τὸ τρίτο κατὰ σειρά, καὶ μᾶς κάνει ἀναπολόγητους, καὶ μᾶς φωτίζει σταθερά, γιὰτὶ μᾶς παρέχει ἀναμφισβήτητο μέτρο καὶ κριτήριον, σὰν λυδία λίθος, γιὰ νὰ προσδιορίσουμε τὴν ὑπαρξή, ἢ νὰ πιστοποιήσουμε τὴν τυχὸν ἀνυπαρξία πνευματικότητος στὸν ἑαυτὸν μας, ἀλλὰ καὶ νὰ προσδιορίσουμε τὴν ὑπάρχουσα, ὅταν ὑπάρχη, καὶ πόση ὑφίσταται πνευματικότητα μέσα μας, καὶ ἀκόμη καὶ ἐὰν εἶναι γνήσια ἢ ἐὰν εἶναι λανθασμένη, ἢ σὲ ποιά βαθμίδα ὕψους βρῖσκεται, τί δὲ ἐπὶ πλέον χρειάζεται γιὰ νὰ φθάσῃ στὸ ἀνθρώπινα ἐφικτὸ ὕψος.

Ἐδῶ θὰ ἤθελα νὰ προσθέσω, πὺς ἐπιθυμῶ νὰ μὴ παραλείψω καὶ νὰ πῶ, ὅτι, ὅπως σ' ὄλες τίς μεταγλωττίσεις πὺ ἀξιώθηκα νὰ κάνω, ἐχρησιμοποίησα καὶ σ' ἐτούτη, ἐπεξηγηματικὲς διαπλατύνσεις, μὲ τὴν ἀνάλογη πάντοτε φειδῶ, καὶ μόνον ὅπου ἦταν ἀπαραίτητες γιὰ νὰ βοηθήσουν τὸν ἀναγνώστη.

Τὸ βιβλίον ἐτοῦτο ὅπως καὶ τὰ ἄλλα τοῦ ἰδίου συγγραφέα συγγράμματα, εἶναι ἀποτελέ-

σματα τῆς ἐμπειρίας καὶ τῶν πνευματικῶν ἀναβάσεων ἐνὸς ἀνθρώπου ποὺ ἔχει ἀναχθῆ, καὶ ἐγγίζει σταθερὰ τὰ ὕψη τῆς τελειότητος, στοχεύει δὲ νὰ διδάξῃ ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες καὶ ἀπὸ τὶς ἐμπειρίες του, ὅλους ὅσους ἐπιθυμοῦν νὰ προσανατολιστοῦν καὶ νὰ ἀκολουθήσουν τὴν ἀνοδικὴ πορεία πρὸς τὴ χριστιανικὴ πνευματικὴ τελειότητα. Ὅπως γινώσκουμε οἱ ψυχῆς αὐτῆς δὲν εἶναι πολλῆς ἀλλὰ λίγης καὶ ἐκλεκτῆς.

Ἀπορώντας ὅμως, ἕνας σὰν κι ἐμᾶς χριστιανός, ποὺ ἀγωνίζεται ὅπως ὁ κάθε χριστιανός, ἀλλὰ βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ τὸν σκιαγραφούμενο δρόμο τῆς τελειότητος, μπορεῖ νὰ διερωτηθῆ καὶ νὰ πῆ, καλά: Ἐπειδὴ εἶναι γιὰ ἐτοῦτον ἢ ἐκείνον ἢ καὶ γιὰ μὲνα ὅλα αὐτὰ ἀνέφικτα καὶ ἀκατόρθωτα, τότε, ἐνὸς τέτοιου, ἔστω κι ἐξαίρετου βιβλίου, ποιά εἶναι ἡ ὠφέλεια γιὰ τοὺς πολλούς;

Θὰ ἀπαντοῦσα στὴν ἀπορία αὐτὴ μὲ τὰ ἐξῆς: Γιατί νὰ μὴν εἶσαι καὶ σὺ ἕνας ἀπὸ τοὺς ὀδευτῆς πρὸς τὴν τελειότητα; Γιατί νὰ μὴ συμπεριλαμβάνεσαι καὶ σὺ στὸν κατάλογο τῶν ἐκλεκτῶν; Κώλυμα δὲν ὑπάρχει γιὰ κανένα. Τὰ τυχόν κωλύματα εἶναι δικά μας. Εἶναι ἡ ὀλιγοπιστία, ἡ ἀναποφασιστικότητά, ἡ συνήθειά μας γιὰ τὶς εὐκολίες, ἡ ἀποφυγὴ τῶν δυσκολιῶν, καὶ τόσα πολλὰ ἀλλὰ ποὺ μᾶς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴ θεία χάρη, γιατί μὲ κλειστὸς τοὺς δέκτες τῆς ψυχῆς μας, δὲν συλλαμβάνεται ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ.

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἕνα. Ἐνῶ, ὅσον ἀφορᾷ στὸ δεύτερο, ἀφοῦ εἴμαστε καὶ βρισκόμαστε στὴν χαμηλὴ, δυστυχῶς, μοῖρα τοῦ ἀπλοῦ κι ἀδύνατου, ἀλλὰ μὲ καλὴ διάθεση καὶ θέληση ἀγωνιζόμενου χριστιανοῦ, γινώσκουμε δὲ ὅτι ὁ Θεὸς ἀνέχεται καὶ δέχεται ὅλους, ἐπειδὴ «ὁ δὸς ἢ μεγαλωσύνη Του τόσο καὶ τὸ ἔλεός Του», τὸ βιβλίο αὐτὸ μᾶς βοηθᾷ νὰ καταλάβουμε τὴ μικρότητά μας, καθὼς καὶ τὴ μεγάλη ἔλλειψη αὐτῶν ποὺ χρωστώμε νὰ κάνουμε καὶ δὲν πράττουμε, πολλῆς δὲ φορῆς, οὔτε τὰ ἐγγίζουμε, καὶ τὴν ἀδυναμία τῆς πνευματικότητάς μας, ποὺ προσκλίνει πολὺ περισσότερο στὰ γῆινα, στὰ φθαρτά, στὰ πρόσκαιρα, ἀντὶ στὰ ἀφθαρτά, στὰ οὐράνια, στὰ αἰώνια, καὶ μᾶς ἀνοίγει τὰ μάτια γιὰ νὰ πιστοποιήσουμε καὶ νὰ προσγειωθοῦμε στὴν πραγματικότητα ἢ ὅποια δυνατόν νὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ τυχόν ξερούς, ξύλινοὺς κι ἄσκοπους εὐσεβισμούς, κι ἀπὸ πλάνες, ὄχι ἀσυνήθιστες, ποὺ νομίζουμε, ὅτι κάτι εἴμαστε, ὅτι κάπου στεκόμα-

στε, ὅτι κάτι κάνουμε, ἐνῶ, ἡ γυμνὴ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι, στὴν πραγματικότητα βρισκόμαστε ἀκόμα κάτω κι ἀπὸ τὸ πρῶτο σκαλοπάτι τῆς μεγάλης, δύσκολης ἀλλ' οὐρανοδρόμου Κλίμακας τῆς πνευματικῆς τελειότητος. Μὲ ἄλλα λόγια, ἀκόμη, μᾶς τοποθετεῖ ἐμμεσα, ἀλλὰ καὶ θετικά, στὴν ταπεινότητα, ποὺ εἶναι βασικὴ καὶ μητρικὴ ἀρετὴ γιὰ τὸ ὅποιοδήποτε, ἄς ποῦμε, ποσοστὸ χριστιανικῆς πνευματικότητος. Ἀκόμη μᾶς ὀδηγεῖ ἀναγκαστικὰ σὲ αὐτοκριτικὴ καὶ στὴν ἐξάρτηση διὰ μέσου καὶ προσευχῆς, ἀπὸ τὸ Θεό, ποὺ θέλει τὴν, μὲ ταπεινότητα, βούλησή μας καὶ τὴν εὐκρινή, καλὴ καὶ ἀγαπητικὴ προσευχὴ μας, γιὰ νὰ μᾶς δεχθῆ καὶ νὰ μᾶς ἀνυψώσῃ, ὅσο κι ἐμεῖς μπορούμε νὰ ἀνταποκριθοῦμε καὶ νὰ φερούμε, πρὸς Ἐκεῖνον, γιὰ νὰ ἀξιωθοῦμε μίαν ἡμέρα αὐτοῦ ποὺ εἶναι δυνατόν, οἱ τέλειο βέβαια, νὰ τὸ προγευτοῦν ἀπ' ἐδῶ κάτω, ἀλλ' ἐμεῖς οἱ ἀδύνατοι νὰ ἐλεηθοῦμε νὰ ἀπολαύσουμε, στὸν ἐπέκεινα, ἀληθινὸ κόσμο, «ἐκεῖνα ποὺ ὀφθαλμὸς ἀνθρώπου δὲν εἶδε, κι αὐτὴ ἀνθρώπου δὲν ἄκουσε καὶ καμμιὰ ἀνθρώπινη καρδιὰ δὲν αἰσθάνθηκε, ὅλα αὐτὰ (δηλαδὴ) ποὺ ἐτοίμασεν ὁ Θεὸς γι' αὐτοὺς ποὺ τὸν ΑΓΑΠΗΣΑΝ» (Α' Κορινθ. 2,9).

Μιὰ ἀκόμη παρατήρηση γιὰ τὸ βιβλίο ἐτοῦτο θὰ μπορούσε νὰ εἶναι τὸ ὅτι, μᾶς παρουσιάζει, πέρα τοῦ ποῖο εἶναι τὸ ἐφετὸ καὶ ὅτι μᾶς προσγειώνει, γιὰ νὰ βεβαιωνώμαστε σὲ ποιά βαθμίδα ἐφικτοῦ βρισκόμαστε σὲ σύγκριση μὲ τὸ ἐφετὸ. Ἐπὶ πλέον, θὰ ἦταν δυνατό νὰ λεχθῆ ὅτι, εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἀπασχόληση μὲ τὰ τόσα πνευματικὰ αὐτὰ ζητήματα, σὲ μιὰ ἐποχὴ τέτοιας κρίσης, μεγάλης διάρκειας ἀμοραλισμοῦ, συμφεροντολογίας, ὑπερκαταναλωτισμοῦ, εὐδαιμονισμοῦ, ἐπικίνδυνης παρακμῆς σὲ παγκόσμια κλίμακα, καὶ γενικὰ κατὰπτωσης τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἀξιῶν καὶ τῶσων καὶ τῶσων ἄλλων δεινῶν.

Νομίζω ὅτι τὰ ὑψηλά, τὰ αἰώνια, τὰ ὑπερφυσικά (μεταφυσικά) χριστιανομυστικὰ θέματα, μετὰ μάλιστα τὴ διατύπωση τῶν θεωριῶν τῆς σχετικότητος τοῦ Ἀλβέρτου Ἄϊνστάϊν καὶ τῆς ἀπροσδιοριστίας ἀπὸ τὸν Βέρνερ Χάϊζμπεργκ, ποὺ τὰ λέει ὅπως τὰ εἶχε διατυπώσει, πολλῆς ἑκατονταετίας πρὶν, ὁ Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης, τώρα, στὸ ἄμεσο μέλλον, θὰ ἀνατεῖλουν κι ἄλλες συναφεῖς ἢ καὶ προεκτατικῆς μὲ τὶς παραπάνω θεωρίες, καὶ ἀντιλήψεις, καὶ θ' ἀποτελέσουν τὰ θέματα αὐτά, δροσιὰ καὶ ζωογόνο αὐ-

ρα στην ξεραμένη άπ' τόν ύλισμό άνθρωπότητα, και στο πέλαγος τών τρικυμιών του άφόρητου καταστάντος σύγχρονου βίου, θα γίνουν καταπράσινες νησίδες μεγάλης άξίας αναψυχής, ασφάλειας και άνάπαυσης πνευματικής. Όλα αυτά άκόμα, θα άποτελέσουν τó μόνο δραστικό και σωστικό συγχρόνως για την ψυχή αντίδοτο, για τις πλάνες, που μαστίζουν, ιδιαίτερα και την νεολαία μας που παρασύρεται άπό τους Γκουρού, τους Άποκρυφιστές, τους Θεοσοφιστές και τόσες άλλες θλιβερές πραγματικότητες, άτυχώς, που μειώνουν την ανθρώπινη άξία και προσωπικότητα και άποβαίνουν πάντοτε καταστρεπτικές, με τις ψυχοφθόρες διδασκαλίες τους. Έπιπλέον είναι δυνατόν να παράσχουν ύπόβαθρο και στήριγμα και για την πρόληψη κι άπ' τά ναρκωτικά και άκόμη για τη θεραπεία άπό εκείνα. Άλλ' όπωσδήποτε ένδιάμεσα άπό τις νησίδες που προαναφέρθηκαν έχουμε βάσιμη την έλπίδα να φθάσουμε και να λιμενισθούμε στο λιμάνι της άλληγορικής μεγάλης στεριάς, που είναι ή περαιτέρω σωτηριακή, άταλάντευτη, παμπόθητη πνευματικά, βαθειά, εύφραντική, και τελικά άτελευτήτως και αιώνιος, Γνώση του Θεού και Κοινωνία κατά χάρη, μεθεκτική τών Άκτίστων Ένεργειών της Θεότητας δια μέσου της δύναμης που άπορρέει άπό τόν Θεάνθρωπο Κύριο Ίησού Χριστό.

Κι έδώ, στο παρόν σχήμα του Κόσμου, ή Γνώση είναι ό σκοπός και τó ποθητό της Έπιστήμης και τών ανθρώπων της. Άλλά και ή άσκησις και ή έδώ και ή πνευματική πρόοδος στεφανώνονται με τó χάρισμα Γνώσης του Θεού που έξακολουθεί αιώνια και περαιτέρω είς τó διηνεκές, δηλαδή άτελευτήτητα, ή πανευφρόσυνη Έπίγνωσις του Θεού. Κι έδώ ή κοινωνία και ή καλή έπαφή με τους συνανθρώπους είναι χαρά και εύτυχία. Κι εκεί στους ούρανούς ή κοινωνία, δηλαδή ή επικοινωνία με τόν Θεό, είναι χαρά, εύφροσύνη και άρρητη άγαλλίαση. Ό έραστής της έπιστημονικής γνώσης, στον κόσμο έτούτον, είναι εύτυχής, προοδευοντας και άποκαλύπτοντας και ανακαλύπτοντας τά διάφορα μυστικά του πλανήτη ή του σύμπαντος ή τών φαινομένων, ή τών όντων έμψυχων και φυτών, ή της ψυχής του ανθρώπου, γενικά δηλαδή τών διαφόρων της δημιουργημένης φύσης έκφάνσεων. Ό έραστής της Γνώσης του Θεού, «πορεύεται έκ δυνάμεως είς δύναμιν», σε βάθος της Γνώσης αυτής, μέσα σε κύματα άφατων πα-

ραδεισιακών άγαλλιάσεων, άπό την ιδική του πνευματικήν άνοδική προσπάθεια και του Θεού τη χάρη και τη δύναμη.

Κι άκόμα, ή όρθή Γνώση κι ή όρθή Έπικοινωνία (Κοινωνία), είναι Παράδεισος κι έδώ στην γή με τους ανθρώπους και πολύ περισσότερο στους Ούρανούς, ένώ ή κακή, ή δήθεν Γνώση και ή κακή Έπικοινωνία, και με τó περιβάλλον και με τους ανθρώπους και με τόν Θεό, είναι Κόλαση άπό έτούτη τη γή, και εάν δέν διορθωθή με μεταμέλεια όμολογημένη και με κάθαρση άπό την άμαρτία, ακολουθεί τις ψυχές και επέκεινα, στη συνέχεια της όλης ανθρώπινης ύπαρξης, στον ούρανό.

Στη σημερινήν έποχή μας, που ή Πληροφορική βρίσκεται σε κολοφώνα δόξας και χρήσης, είναι εύκολο να καταλάβουμε την άξία της όρθής γνώσης και της γνήσιας επικοινωνίας, καθώς και τά όλέθρια άποτελέσματα της διαστρεβλωμένης γνώσης, της κακής και λανθασμένης πληροφόρησης και γενικά της όποιασδήποτε παραπληροφόρησης. Άλήθεια, πόσο καταπληκτικώς αιώνια είναι τά λόγια του Χριστού: «Γνώσεσθε την άλήθειαν και ή άλήθεια έλευθερώσει ύμάς» και πόσο παρήγορη ή έπισήμανση άπ' Αυτόν για Έκείνον τόν Ίδιον, ότι, «Έγώ είμι ή Όδός και ή Άλήθεια και ή Ζωή».

Η άσκητική και μυστηριακή χριστιανική Παράδοση, ύπάρχει και είναι μοναδική στην Άνατολική Όρθόδοξη Καθολική Έκκλησία, στην σήραγγα δέ της σημερινής έποχής, άποτελεί έξαίρετο κοινό πνευματικό αγαθό, και του Άνατολικού και του Δυτικού Χριστιανισμού, κατά εύλογημένο δέ τρόπο έκαλλιεργήθηκε στην Όρθόδοξη Άνατολή τέλεια, και χωρίς ποτέ να έκλείψει, έκαρποφόρησε δέ επί αιώνες κι επέδρασε και στην Δύση. Ένα ζωντανό παράδειγμα είναι και ό βιοματικός κι Άγιοδιονυσιαροπαγίτικος συγγραφέας μας, του έλθόντος ήδη σε πλήρες φώς, και στην νεοελληνική γλώσσα, κύκλου βιβλίων του Γνόφου Άγνωσίας.

Τέλος δέν θα ήθελα να παραλείψω τó ότι τά βιβλία της ομάδας του Γνόφου Άγνωσίας, έγράφτηκαν στην Έσπερία, πριν, άπό την, τών τριακοσίων χρόνων, διάρκεια τών -ΙΣΜΩΝ, και να μην αναφέρω μερικούς άπό αυτούς, όπως, τó Διαφωτισμό, τόν Ντετερμινισμό, τόν Άγνωστικισμό, τόν Ύλισμό, τόν Όρθολογισμό, τόν Έκκοσμικισμό, τόν Μηδενισμό, τόν Μαρξισμό, τόν Κομμουνισμό, τόν Μπολσεβικισμό, τόν Ναζισμό,

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΗΤΗΡ ΕΚΚΛΗΣΙΑ*

«Ραββί, Σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ» (Ἰωάν. α' 50).

Εἶναι ἡ ὑπέροχος ὁμολογία τοῦ Ναθαναήλ, ὁμολογία τὴν ὁποῖαν ἐπότισεν ἔπειτα τὸ τίμιον καὶ ζωοποιὸν αἷμα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἡ κοινὴ ὁμολογία ὄλων τῶν Ἀποστόλων, ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ πηγὴ τῶν κατορθωμάτων καὶ μεγαλοφυγιμάτων τῆς Ἐκκλησίας.

Αὐτὴ ἐλάμπρυνε τοὺς Ἀποστόλους, αὐτὴ ἀνέδειξε

ξανα καὶ ζωὴν, ἐν πάσῃ τῇ Οἰκουμένῃ «καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. α' 8).

Σημαιοφόρος τῆς ὁμολογίας ταύτης καὶ στόμα αὐτῆς περιλάμπρον ἀνεδείχθη εἰς τὰς τάξεις τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐνώπιον τῆς οἰκουμένης ὁλοκλήρου ὁ σήμερον ἑορταζόμενος καὶ πανηγυριζόμενος Ἀπόστολος Ἀνδρέας ὁ Πρωτόκλητος, ὁ πρῶτον ἄσημος καὶ ἀμαθὴς ἀλιεὺς τῆς λίμνης Γεννησαρέτ, ὁ ἰδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως.

Δικαίως, λοιπόν, ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία πανηγυρίζει μὲ τόσην σεμνότητα καὶ εὐλάβειαν καὶ τιμὴν καὶ ἐνθουσιασμόν τὴν μεγάλην καὶ λαμπρὰν ἑορτὴν τοῦ Ἀποστόλου. Εἶναι ἡ ἡμέρα τῶν γενεθλίων τῆς. Ἡμέρα τῶν μεγάλων ἀναμνήσεων. Ἡμέρα τῶν μνημάτων τῆς πρὸς τὰ ἐγγύς καὶ μακρὰν αὐτῆς τέκνα. Ὑπόθεσις τῆς εἶναι οἱ ἀγῶνες καὶ ὁ θρίαμβος τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι ἡ ἐπέτειος τῆς ἰδρύσεώς τῆς. Καὶ ἡ ἐπέτειος αὐτὴ δίδει θαυμασίαν εὐκαιρίαν εἰς κάθε πιστὸν νὰ μεταφέρῃ τὸν νοῦν του εἰς τὰ ὀπίσω καὶ νὰ ἀναπολήσῃ εἰς τὴν σκέψιν του τὸ ξεκίνημα τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν ἀγῶνα, τὸν θρίαμβον καὶ τὴν ἀποστολήν τῆς.

Παναγιώτατε Δέσποτα,
Σεβασμία τῶν Ἱεραρχῶν χορεία,
Εὐσεβὲς ἐκκλησίασμα,

Ὅσοι θελήσουν νὰ μελετήσουν τὴν ἱστορίαν τῆς

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Λαοδικείας
κ. **ΙΑΚΩΒΟΥ**

τοὺς ἀγίους, αὐτὴ ἐδόξασε τοὺς μάρτυρας, αὐτὴ κατεργάσθη τὰ πλήθη τῶν ὁμολογητῶν, αὐτὴ ἐνέπνευσε τοὺς μεγάλους καὶ θεοφόρους Πατέρας καὶ Διδασκάλους, αὐτὴ ἔδωκε περὶ εἰς τοὺς πεσόντας, ἀπέλουσε τοὺς «ἔχοντας πνεύματα ἀκάθαρτα» (Πράξ. η' 7), ἀνεγέννησε τοὺς ἀμαρτωλοὺς, ἐτόνωσε τοὺς χαλαρωμένους, καθώπλισε τοὺς γυμνοὺς, αὐτὴ ἔδωκε τὴν νίκην εἰς τοὺς ἀδυνάτους, τοὺς ἀσήμους, τοὺς εὐτελεῖς, τοὺς ἐξουθενημένους. Αὐτὴ, δεχθεῖσα τὰς μανιώδεις προσβολὰς τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου, τὸν κατέβαλε καὶ τὸν κατενίκησεν, ἀλλὰ μόνον διὰ νὰ ἀναστήσῃ τὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ τὸν περιβάλῃ μὲ τὴν ἀληθινὴν δό-

* Λόγος ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν Θρονικὴν Ἑορτὴν τοῦ Ἁγ. Ἀνδρέου ἐν τῷ Π. Πατριαρχικῷ Ναφ, τῇ 30.11.1992.

τὸν Φασιισμό μὲ ὄλα τὰ εἶδη τοῦ Ὀλοκληρωτισμοῦ καθὼς καὶ τὸν Σοσιαλισμό, πού στα χέρια τῶν ὑλιστῶν, ἐξέπεσε σὲ ἀποτυχία, καὶ τὸσους ἄλλους πρωτεύοντες καὶ δευτερεύοντες -ΙΣΜΟΥΣ, σὸ δυτικὸ κόσμο. Ἦδη μὲ τὴν τραγικὴν ἀποτυχία τῶν -ΙΣΜΩΝ αὐτῶν, πού στραφήκανε σκληρὰ εἴτε ἄμεσα εἴτε ἔμμεσα κατὰ τοῦ ἀθάνατου καὶ αἰώνιου -ΙΣΜΟΥ, τοῦ Χριστιανισμοῦ, πού στοίχισαν σὴν ἀνθρωπότητα, τρεῖς παγκόσμιους πολέμους καὶ ἀμέτρητους ἄλλους περιφερειακοὺς μὲ ἑκατομμύρια ἑκατομμυρίων θυμάτων ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων καὶ μὲ τόσα ἄλλα πρωτοφανῆ δεινὰ καὶ ἀπροσμέτρητη δυστυχία ἀπὸ ἀγριότητες, φρικαλεότητες, γενοκτονίες, βιαιότητες, σκαιότητες μὲ συνοδεία πρωτοφανοῦς φρίκης, καὶ ἐκμηδενισμοῦ τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητος καὶ ἀξιοπρέπειας, ἦλθαν τὰ ἐν λόγῳ βιβλία μὲ ὀρητὴ σὴν ἐπικαιρότητα καὶ σὴν ἀναπόφευκτη χρησιμότητα καὶ μεταφράστηκαν καὶ μεταφράζονται, καὶ ἄλλα ἀνάλογα γράφονται, ἤδη, μὲ τὸ λυκόφως τῶν -ΙΣΜΩΝ,

γιὰ νὰ δώσουν μὲ πολλὰ ἄλλα ἀδελφὰ συγγράμματα, βάθος ἀθάνατης πνευματικῆς τροφῆς, καθὼς καὶ οὐσίας καὶ νὰ σημάνουν τὸ λυκαυγές, πού ἤδη μὲ τὴν ὑποφώσκουσαν αὐγὴ τῆς νέας χιλιετίας, γίνεται προάγγελος, τῆς ἐποχῆς τῆς θρησκείας, τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ γνησίου Πνεύματος, σὴν βάση τῶν ὁποίων βρῖσκεται ἡ σοφία τῶν ἀνεπανάληπτων Ἑλλήνων Πατέρων.

Τότε θὰ χαροῦν οἱ ἄνθρωποι τὴν θεραπεία τῶν κοινωνιῶν ἀπὸ τῆ ζουγκλοποίησίν τούς, καὶ θ' ἀπολαύσουν πολλὰ ἀγαθὰ. Ἐλπίζω ὅτι, ἡ ὑπὸ τίς κατάλληλες πιά σημερινές συνθήκες, καρποφορία ὄλων τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου χριστιανοῦ τῆς γνησίας Ὀρθόδοξης καὶ Διονυσιοαρεοπαγικῆς πνευματικότητος, θὰ γίνον καὶ γιὰ μένα τὸν ἐλαχιστότατο, πού ἀξιώθηκα νὰ τὰ δώσω σὸ ἐλληνορθόδοξο πλήρωμα, αἰτία «κάλυψης πλήθους ἀμαρτιῶν» καὶ παροχῆς πολλοῦ καὶ ἀπαραίτητου ἐλέους ἐκ τοῦ Πανεύσπλαχνου Ἀυτοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(Συνεχίζεται)

Ἐκκλησίας δὲν θὰ εὔρουν ἀναμφιβόλως ὠργανωμένον σύστημα. Δὲν θὰ εὔρουν δύναμιν ἐπιβλητικήν. Δὲν θὰ συναντήσουν εἰς τὰ μέλη της μεγάλους πολιτικούς ἡγέτας, μήτε «σοφοὺς καὶ ἐπιστήμονας» (Ἰακ. γ' 13), μήτε πλουσίους κεφαλαιοκράτας. Δὲν θὰ εὔρουν πολλοὺς, ἀλλὰ ὀλίγους καὶ ἀδυνάτους.

Οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἦσαν ἰσχυροί. Δὲν εἶχον σχέσεις πολιτικάς. Δὲν ἦσαν εὐνοοῦμενοι τῶν ἀρχόντων. Δὲν ὑπεστηρίζοντο ἀπὸ κανένα. Ἡ μόνη δύναμις τῶν ἦτο ἡ πίστις τῶν πρὸς τὸν Σωτῆρα. Ἦτο δύναμις, τὴν ὁποῖαν ἀντλοῦσαν ἀπὸ ἓνα τάφον, τὸν τάφον τοῦ Διδασκάλου τῶν. Ἐπορεύθησαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην ἐσκορπίσθησαν «εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης» (Ρωμ. ι' 18), μεταδιδόντες τὸ φῶς τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, ἀπὸ τὸν λόφον τοῦ Γολγοθᾶ εἰς τὴν καλλιμάραρον Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὸ Καπιτώλιον τῆς Ρώμης, «εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην» (Λουκ. β' 1).

Ὅλοι εἰς τὸ ξεκίνημά τῶν εἶχον ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Νὰ κηρηνίσουν τοὺς παλαιοὺς βωμοὺς καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων νὰ ἀνεγείρουν τὸν βωμὸν τοῦ «λατρεῦει Θεῷ ζῶντι» (Ἐβρ. θ' 14), Θεῷ ἀληθινῷ. Ἐξεκίνησαν μὲ πρόγραμμα τὴν ἀνασύνταξιν τοῦ κόσμου. Τὴν ἐπιβολὴν τῆς δικαιοσύνης, τὸν ἐξαφανισμὸν τῆς ἀδικίας, τὴν παγίωσιν τῆς εἰρήνης, τὴν κυριαρχίαν τῆς ἀγάπης εἰς τὰ ἄτομα, εἰς τὴν κοινωνίαν, εἰς τὰ ἔθνη, τὴν ἐξυγιάνσιν τῶν συνειδήσεων, τὴν «περιποίησιν ψυχῆς» (Ἐβρ. ι' 39).

Τὸ ἔργον τῶν αὐτῶν δὲν ἦτο εὐκόλον. Παντοῦ εὐρισκὸν ἐμπόδια καὶ ἐμπόδια μεγάλα. Κινδύνους ἐκ τῶν ἔξω, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἔσω, ὅπως διδάσκει ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἡ Ἁγία «ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνω» (Ρωμ. γ' 17). Δὲν ἐπάτησεν ἐπὶ ῥόδων. Ἐβάδισεν ἀκανθώδη καὶ δύσκολον δρόμον, δρόμον ἀνηφορικόν, γεμάτον ἐμπόδια. Ὁ χιτῶν της εἶναι πάντοτε βαμμένος εἰς τὸ αἶμα τὸ μαρτυρικόν. Ἡ ἱστορία της εἶναι ἱστορία «βασάνοις συνεχόμενη» (Ματθ. δ' 24) καὶ κακώσεων, ἀλλὰ καὶ ἐγκαρτερήσεως καὶ αὐτοθυσίας.

Ὅλοκλήρους αἰῶνας ἐπέρασεν ἔτσι. Ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία, χωρὶς ποτὲ νὰ γνωρίσῃ ἀνάπαυσιν καὶ ἡσυχίαν, προσβαλλομένη ἄλλοτε μὲ μανίαν καὶ ἄλλοτε μὲ ὑπουλότητα, ἀναγκαζομένη νὰ εἶναι πάντοτε εἰς παρατάξιν. Κυτωμένη, ἀλλὰ μὴ κατακαμυτομένη, ἐξέρχεται πάντοτε ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας λαμπρά, νικητρία, μὲ «στεφάνους χρυσοῦς» (Ἀποκαλ. δ' 4), χάρις εἰς τοὺς ἐπισκόπους της, τοὺς ἱερεῖς της, τοὺς διδασκάλους της, τοὺς ἀπολογητάς, τοὺς ὁμολογητάς, τοὺς μάρτυρας, τοὺς ὁσίους, τοὺς δικαίους καὶ ἁγίους της.

Καὶ ἐνῶ ὁ χρόνος κατέφαγεν αὐτοκρατορίας, κατέθρηψε στέμματα, συνέθρηψε θρόνους, διέλυσε βασι-

λεια, ἐβύθισε λαοὺς, ἐσάρωσε συστήματα, μόνον τὴν Ἐκκλησίαν δὲν κατάρθωσε νὰ καταπονήσῃ, ἀλλ' ἀνωτέρα αὐτῆ «ἐκ τῆς βίας τῶν κυμάτων» (Πράξ. κζ' 41) καὶ τῆς καταιγίδος, ἐξακολουθεῖ νὰ πλῆ ἀσφαλῆς καὶ ἀκατάλυτος, ἐνῶ ὅλη ἡ λύσσα τῶν ἐχθρῶν της θραύεται εἰς τὰ πλευρά της, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ πατὴρ τῆς ἀπιστίας, ὁ πολὺς Βολταίρος, περὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, γονατιστὸς ἐμπρὸς εἰς τὴν αἰωνιότητα τῆς Ἐκκλησίας ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ: «ὅλα ἔπεσαν καὶ μόνον ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ μένει σταθερά, καὶ μάλιστα ὕστερα ἀπὸ τόσας περιπετείας καὶ ἀπὸ τόσον πάταγον τόσων ἐρειπίων ἀναλλοίωτος καὶ αἰωνία, ὅπως ὁ ἰδρυτὴς αὐτῆς Χριστὸς ὁ Θεός. Ἡ ἀλήθεια μένει εἰς τὸν αἰῶνα καὶ τὰ φάσματα διαφόρων θεωριῶν σβύνουν τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο, ὅπως τὰ καλοκαιρινὰ ὄνειρα τῶν ἀρρώστων. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀναγκάζομαι νὰ ἀποκαλυφθῶ, νὰ ὑποκλιθῶ εὐλαβικὰ καὶ νὰ πιστεύσω».

Ποῦ εἶναι, ὄντως, οἱ ποικιλώνυμοι ἐχθροὶ τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε Κέλσοι λέγονται, εἴτε Νέρωνες, εἴτε Ἰουλιανοί, εἴτε Νίτσε καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀνευλαβεῖς κατηγοροὶ καὶ συκοφάνται τῆς Ἐκκλησίας, ποῦ περιμέναν τὸν θάνατόν της καὶ ἔλεγον «κινδυνεύει νὰ ἀποθάνῃ, ὕστερα ἀπὸ λίγα χρόνια θὰ σβύσῃ τὸ ὄνομά της». Ἄς ἔλθουν νὰ ἴδουν τὸ ἀκατάλυτον κράτος καὶ τὴν νίκην τῆς Ἐκκλησίας, τὴν νίκην «τὴν νικήσασαν τὸν κόσμον» (Α' Ἰωάν. ε' 4).

Καὶ τὸ μέγιστον τῶν θαυμάτων εἶναι ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὄχι μόνον ζῆ, ἀλλὰ ζῆ ζωντανὴ μέσα σὲ κάθε ἐκδήλωσι τοῦ πολιτισμοῦ καὶ διαδραματίζει πρωτεῦον πρόσωπον ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἱστορίας. Ἀναλογισθῆτε τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἱστορίας ἀπὸ τῆς ὑπάρξεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ θὰ ἀντιληφθῆτε εὐθὺς «τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησε» (Ματθ. κα' 15). Πόσον, ἀλήθεια, δίκαιον εἶχεν ὁ Ἰερὸς Χρυσόστομος ὅταν κάποτε ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τούτου ἐβροντοφῶναι: «Τίποτε δὲν εἶναι ὁμοιον πρὸς τὴν δύναμιν τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὴ πολεμουμένη νικά, ἐπιβουλευομένη περιγίνεται, ὑβριζομένη λαμπροτέρα καθίσταται, δέχεται τραύματα καὶ δὲν καταπίπτει ὑπὸ τῶν ἐλκῶν, κλυδωνίζεται, ἀλλὰ δὲν καταποντίζεται, χειμάζεται, ἀλλὰ ναυάγιον οὐχ ὑπομένει, παλαίει, ἀλλ' οὐχ ἠττάται, πικτεῦει, ἀλλ' οὐ νικάται».

Ὅσον ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, τόσον αὐξάνει καὶ ἡ δύναμις της καὶ γίνεται ἰσχυροτέρα καὶ λαμπροτέρα καὶ μὲ πολὺν θαυμασμὸν βλέπομεν «ἐνδοξον τὴν Ἐκκλησίαν» (Ἐφεσ. ε' 27). Μὲ τὴν πάροδον τῶν χρόνων ἡ Ἐκκλησία ἐνισχύεται, καθορίζεται. Ὅλοι αἱ ἀνθρώπιναι προσθήκαι, αἱ ὁποῖαι ἐσκόνιζον τὸ χριστιανικὸν καλλιτέχνημα καὶ ἀπέκρυστον τὴν λαμπρότητα τοῦ πίνακος, πίπτουν διαδοχικὰ καὶ μᾶς ἀποκα-

λύπτουν την Έκκλησίαν ώραιότεραν. Όσων περνοῦν τὰ χρόνια, τόσων ισχυροτέρα καὶ θετικοτέρα ἀναδεικνύεται ἡ Έκκλησία. Διότι ἡ ζωὴ της μετράται μὲ τὴν ζωὴν τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Έκκλησία τοῦ Χριστοῦ, παραλαβοῦσα ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον κόσμον τὸν ἑλληνορωμαϊκὸν πολιτισμὸν, τὸν διεφύλαξε κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σκοτεινοῦ Μεσαίωνα, τὸν ἐξεχριστιάνισε, τὸν προήγαγε καὶ τὸν παρέδωκεν εἰς τὸν νεώτερον κόσμον. Τώρα ὁμως καλεῖται καὶ πάλιν νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν νεώτερον πολιτισμὸν τὴν ἠθικὴν δύναμιν τῆς θρησκείας, τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου, τὰ ἦθη καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ, «τὸν σωτήριον νόμον τοῦ Κυρίου» (Λουκ. β' 39). Εἰς τί ἠθικὸν πεδῖον πρέπει νὰ γίνῃ νέα συνάντησις χριστιανισμοῦ καὶ πολιτισμοῦ; Πολιτισμὸς χωρὶς ἠθικὴν εἶναι ἀκατανόητος.

Διότι, ὅπως ὀρθῶς ἐλέχθη, «ἡ ψυχὴ τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ὁ πολιτισμὸς τῆς ψυχῆς». Ἀλλὰ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀκριβῶς κατατείνει καὶ ἡ Έκκλησία, ἔχουσα ὡς ἔμβλημα τὸ μεγαλύτερον καὶ ὡραιότερον ἐκπολιτιστικὸν ἰδανικόν, τὸ ἠθικὸν ἰδανικόν τοῦ Χριστοῦ. «Ἔσεσθε τέλειοι, ὡσπερ ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν οὐρανοῖς τέλειός ἐστιν» (Ματθ. ε' 48).

Βεβαίως ἡ Έκκλησία δὲν πρόκειται νὰ δημιουργήσῃ νέον πολιτισμὸν, ἀλλὰ ἀπλῶς νὰ ἐκκαθαρίσῃ, νὰ διορθώσῃ, νὰ βελτιώσῃ, νὰ καταστήσῃ τὸν σύγχρονον ἀστικὸν καὶ ἀνθρωποκεντρικὸν πολιτισμὸν πνευματικώτερον. Ἡ Έκκλησία λοιπὸν ὀφείλει νὰ ἀναζητήσῃ καὶ νὰ φέρῃ εἰς τοὺς κόλπους της τὴν νεότητα, τὸν λαόν, τοὺς μορφωμένους, νὰ καταρτίσῃ ὁλόκληρον στρατὸν πιστῶν, τοὺς «ἐκλεκτοὺς τοῦ Θεοῦ» (Κολ. γ' 12), ἱκανοὺς νὰ δράσουν καὶ νὰ ἐμφυσησῶν τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα μέσα εἰς τὸν πολιτισμὸν. Καὶ ναὶ μὲν δὲν ἠμπορεῖ ἡ Έκκλησία νὰ δημιουργήσῃ ἐπιστήμην, τέχνην, βιομηχανίαν χριστιανικάς. Ἦμπορεῖ ὁμως νὰ μορφώσῃ ἐπιστήμονας χριστιανούς, χριστιανοὺς καλλιτέχνας, χριστιανοὺς συγγραφεῖς, βιομηχάνους χριστιανούς, ἱκανοὺς νὰ δράσουν εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις καὶ ἐκδηλώσεις τῆς πολιτιστικῆς καὶ κοινωνιστικῆς ζωῆς.

Καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτὸ δύναται νὰ εἶναι ὑπερήφανος ἡ Ὀρθόδοξος Έκκλησία καὶ διὴ ἡ Έκκλησία Κωνσταντινουπόλεως. Καίτοι δὲν εὐρέθη εἰς τὴν αὐτὴν ὅπως αἱ ἄλλαι Έκκλησίαι θέσιν, ἐπραξεν ὁμως διὰ τοὺς ὀρθοδόξους λαοὺς περισσότερα ἀπὸ κάθε ἄλλην Έκκλησίαν, μόνη αὐτὴ δικαιουμένη σήμερον νὰ ὀνομάζηται Μήτηρ Έκκλησία τῶν Ὀρθοδόξων λαῶν καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν. Διότι αὐτὴ ἀπέβη «ἐν λόγῳ καὶ ἔργῳ» (Ρωμ. ιε' 18) τὸ μεγαλύτερον καὶ σεβασμιώτερον ἴδρυμα, ἀνέπτυξε τὴν ἐθνικὴν γλώσσαν ἐκάστου λαοῦ, ἐδημιούργησε φιλολογίαν καὶ τέχνην, ἴδρυσεν μεγάλα κοινωφελῆ ἴδρύματα καὶ ἐγένε-

το τὸ Σχολεῖον τῶν Ὀρθοδόξων Λαῶν, τοὺς ὁποίους ἐξεπαίδευσε καὶ διέπλασε καὶ ἐμόρφωσε τὴν ψυχὴν των, ἐγγαράξασα ἰδιάζουσαν ὅλως εὐσέβειαν εἰς τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ ἦθη.

Ἡ Μήτηρ Έκκλησία δὲν ἦναψε θανατικὰς πυράς, δὲν κατεδίκασε τοὺς ἀνθρώπους τῆς Ἐπιστήμης, δὲν ἐβεβήλωσε τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὰ Θυσιαστήρια καὶ οὐδέποτε διανοήθη εἰδικὰ συστήματα προσηλυτισμοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ καλεῖται σήμερον τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον νὰ συνεχίσῃ τὴν θεάρεστον ἀποστολήν Του, νὰ ἐργασθῇ καὶ πάλιν διὰ τὸν πολιτισμὸν, ὅπως ἔπραξε καὶ εἰς τὸ παρελθόν, διασωῶν τὴν ψυχὴν τοῦ πολιτισμοῦ, τὸν πολιτισμὸν τῆς ψυχῆς.

Ἀδελφοί μου,

Ἡ ἱστορία τῆς Μητρὸς Έκκλησίας «ἐν δεσμοῖς ἀϊδίοις» (Ἰούδα, 5) πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς εὐθύνης αὐτῆς, ἃς ἐμπνεύσῃ τὰ ἐγγύς καὶ μακρὰν αὐτῆς τέκνα μὲ ἀπειρον σεβασμὸν, τιμὴν καὶ ἐμπιστοσύνην πρὸς αὐτήν, ἀλλὰ συγχρόνως ἃς ἀνάψῃ ἔτι περιοσώτερον καὶ τὸν ἰδικὸν μας ζῆλον καὶ ἃς αὐξήσῃ τὸ θάρρος μας καὶ ἃς κορυφώσῃ τὸν ὑπὲρ πίστεως ἐνθουσιασμὸν μας.

Τῶν περασμένων αἰώνων οἱ Ἀπόστολοι, οἱ Προφῆται, οἱ Εὐαγγελισταί, οἱ Ποιμένες καὶ Διδάσκαλοι, τῶν Ἁγίων αἱ στρατιαὶ καὶ τῶν μαρτύρων αἱ φάλαγγες, τῶν Πατριαρχῶν καὶ Ἱεραρχῶν αἱ ψυχαὶ εἶναι παροῦσαι σήμερον εἰς τὴν Θρονικὴν Ἐορτὴν μαζί μὲ τὸν Πατριάρχην καὶ τὴν Ἱεραρχίαν μας, μὲ παρισταμένην ἐνταῦθα σεβασμίαν Ἀντιπροσωπείαν τῆς ΡΚαθολικῆς Έκκλησίας, μὲ ὅλους μας, καὶ μᾶς προσβλέπουν ἀοράτως καὶ μᾶς παρακολουθοῦν ἐδῶ καὶ μᾶς ἐνισχύουν καὶ μᾶς διεγείρουν νὰ ἀκολουθήσωμεν τὰ ἔργα των, νὰ συνεχίσωμεν τὸ ἔργο των, νὰ ἐπιτύχωμεν τοὺς αὐτοὺς στεφάνους.

Αἱ ψυχαὶ αὐτῶν καλοῦν τὰς ἀδελφὰς καὶ θυγατέρας Έκκλησίας, Ἀνατολήν καὶ Δύσιν, νὰ παραμερίσουν τὰς μικροφιλοτιμίας αὐτῶν καὶ ὅλα τὰ ἐγωκεντρικὰ συμφέροντα καὶ νὰ πορευθοῦν ὁμοθυμαδὸν «ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ» (Τιμ. β' 7), πρὸς μετουσίωσιν τῆς ἀποστολῆς τῆς Έκκλησίας εἰς διακονίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐκπλήρωσιν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ.

Ἄς ἀνταποκριθῶμεν λοιπὸν εἰς τὸν πόθον των, εἰς τὴν ἀγάπην των, εἰς τὴν προσδοκίαν των. Τὸ θεῖον πῦρ ἃς φλογίσῃ τὰς ψυχὰς μας καὶ ἃς μᾶς κινήσῃ εἰς δράσιν ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῆς Έκκλησίας, πρόθυμον καὶ ὀλόψυχον, εἰλικρινῆ καὶ ἀγνήν, ἐνδοξον καὶ λαμπράν.

Στερεοὶ εἰς τὴν εὐσέβειαν, ἄδολοι καὶ ἀκριβεῖς εἰς τὸ δόγμα, ἃς κρατήσωμεν μὲ εὐλαβῆ πρὸς τὴν Μητέρα μας Έκκλησίαν ἀφοσίωσιν, ὅλα ὅσα ἀπ' ἀρχῆς μᾶς παρεδόθησαν, ἐργαζόμενοι ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ ὑπὲρ τῆς δόξης τῆς Έκκλησίας μας. Ἀμήν.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἄριθμ. Πρωτ.: 436
Διεκπ.: 143

Ἀθήνησι τῇ 8ῃ Φεβρουαρίου 1993

— ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 2548 —

Πρὸς
τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Γῆ μὲν ταῖς οὐρανίαις ψεκᾶσιν ἀρδευομένη, κακεῖθεν παινομένη παντοῖα φέρει φυτὰ καὶ πρὸς καρπῶν βλάστησιν ἐπιτηδεῖα καθίσταται, οἱ δὲ ἄνθρωποι καὶ τὰ κτήνη ὡς ἀπὸ πηγῆς ἀρχηγόνου ποτίζονται. Οἷον δ' οὐρανία δρόσῳ καὶ οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίται τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν τῇ ἀόκνῳ αὐτῶν μερίμνῃ ὑπὲρ τοῦ ἐμπεπιστευμένου αὐτοῖς δὲ ποιμνίου, ἀείποτε μετ' ἐνθέου ζήλου ἐπιτελοῦσι ἐν περιπτώσει θεομηνίων, τὰ δέοντα.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος μητρὸς φιλοστόργου δίκην οὐ διαλείπει κατὰ πάντα καιρὸν τὰ τῆς φιλοστοργίας αὐτῆς ἐπιδεικνύειν διὸ καὶ καθήκον αὐτῆς ἱερώτατον ἡγεῖται, ἵνα προτρέψῃται Ὑμῖν, ὅπως ὁπέποτε ἐνσκύψῃ θεομηνία, οἷα ἡ πρόσφατος ἀνομβρία, ἐξ ἀφορμῆς ἥστινος ἐπαπειλεῖται σοβαρὸς κίνδυνος διὰ τε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν φύσιν, τελήτε Ὑμεῖς τε καὶ ἅπας ὁ ὕψ' Ὑμᾶς ἱερὸς Κληρὸς, κατὰ τὴν Ὑμετέραν ποιμαντορικὴν κρίσιν καὶ σύνεσιν, θερμὰς καὶ ἐκτενεῖς πρὸς τὸν Δοτῆρα παντὸς ἀγαθοῦ καὶ Ποιητῆν τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, δεήσεις τε καὶ ἱκεσίας καὶ παρακλήσεις ἀναπέμπητε ὑπὲρ τοῦ δωρηθῆναι ἡμῖν «ὄμβρους εἰρηνικοὺς πρὸς καρποφορίαν τῇ γῇ» καὶ «ἀέρας ὑγιεινοὺς καὶ εὐκράτους ἀνθρώποις τε καὶ κτήνεσι», ὡς ἐν τῷ Μεγάλῳ Εὐχολογίῳ τῆς Ἐκκλησίας διαλαμβάνονται.

Ἐπὶ τούτοις, ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλη-

σίας τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν Συνεδρίαν Αὐτῆς τῆς 5ῃς ὀδεύοντος μηνὸς Φεβρουαρίου ἐ.ε., ἐν ἀγωνία τελοῦσα ἐξ αἰτίας τῆς παρατεταμένης ἀνομβρίας καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν, καὶ δεδομένου ὅτι ἡ ἐξ αὐτῆς ἐπαπειλουμένη ζημία προβλέπεται τεραστία διὰ τε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸ φυσικὸν περιβάλλον, προτρέπεται Ὑμῖν ἵνα δι' ἱκετηρίων ἐντεύξεων πρὸς τὸν Πανάγαθον Θεὸν καὶ εἰδικῶν λιτανειῶν, τῇ 28ῃ ὀδεύοντος μηνὸς Φεβρουαρίου, Κυριακῇ τῆς Τυρινῆς, καὶ δὴ μετὰ τὸ πέρασ τῆς Θείας Λειτουργίας, κληθῆ ὁ ὕψ' Ὑμᾶς ἱερὸς κληρὸς καὶ πιστὸς λαὸς εἰς ἐγρήγορσιν προσευχῆς, ἵνα ὁ Δωρεοδότης Κύριος ὁ πάντοτε «οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων» «ἰλεως γενόμενος ἐπὶ ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν» ἀπαλλάξῃ τὸν φιλόθεον ἑλληνικὸν λαὸν καὶ ἐκ τῆς παρούσης θεομηνίας.

† Ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ΣΕΡΑΦΕΙΜ
† Ὁ Μεγάρων καὶ Σαλαμίνος ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ
† Ὁ Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ
† Ὁ Χαλκίδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ
† Ὁ Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων ΚΛΕΟΠΑΣ
† Ὁ Παροναξίας ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ
† Ὁ Νέας Σμύρνης ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ
† Ὁ Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ
† Ὁ Καστορίας ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
† Ὁ Κίτρους καὶ Κατερίνης ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ
† Ὁ Διδυμοτείχου καὶ Ὀρεστιάδος ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ
† Ὁ Μυτιλήνης, Ἐρεσσοῦ καὶ Πλωμαρίου ΙΑΚΩΒΟΣ
† Ὁ Λήμνου ΙΕΡΟΘΕΟΣ

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος
Ἀρχμ. Δαμασκηνὸς Καρπαθάκης

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΕΣ ΕΚΛΟΣΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

* Ἐπισκόπου Ἀχελώου Εὐθυμίου, ΑΘΩΟΣ (ἀπάντησι σὲ 56 ἐρείσματα τῆς ἀπιστίας).

* Πρωτοπρ. Γ. Μεταλληνῶ, Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ.

* Καθηγ. Μάρκου Α. Σιώτη, ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ.

* Καθηγ. Ἰωάννου Φουντούλη, ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ, τόμοι Α' καὶ Β'.

* Καθηγ. Βλασίου Φειδᾶ, ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ (988 - 1988).

* Καθηγ. Ἀνδ. Θεοδώρου, ΑΜΩΜΟΙ ΕΝ ΟΔΩ ΑΛΛΗΛΟΥΙΑ (ἐρμηνευτικὸ σχόλιο στὴ Νεκρώσιμη Ἀκολουθία).

* Ἀγ. Γρηγορίου Νύσσης, ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΤΟΥ ΜΩΥΣΕΩΣ (εἰσαγωγή, κείμενο, μετάφρασις, σχόλια ἀρχμ. Π. Μπροῦσαλη).

* Ἀρχμ. Συμεὼν Π. Κούτσα, Η ΝΗΣΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ. Γιατί, πότε καὶ πὼς νηστεύουμε.

* Ἀρχμ. Νικ. Ι. Πρωτοπαπᾶ, ΕΙΣ ΕΠΙΓΝΩΣΙΝ ΘΕΟΥ. Κυριακοδρόμιο στὶς εὐαγγελικὰς περικοπὰς.

Η ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ*

Και πιδ κάτω, στο ίδιο έργο του, ο Νικόλαος Μεθώνης γράφει: «Τί είναι ο άρτος; Είναι φανερό ότι ο άρτος είναι το σώμα του Χριστού. Και τί γίνονται όσοι μεταλαμβάνουν; Γίνονται σώμα του Χριστού. Γιατί και εμείς, οί όποιοι μετέχουμε στο σώμα του Χριστού, γινόμαστε σώμα Χριστού. Έπειδή λοιπόν το σώμα μας έχει φθαρεί από την άμαρτία, χρειάστηκε ν' αποκτήσουμε νέο σώμα»³¹. Τέλος, ο Νικόλαος Με-

Τού Πρωτοπρ. κ. **ΚΩΝ. Μ. ΦΟΥΣΚΑ**
Ἄμ. Ἐπικ. Καθηγητοῦ Παν. Ἀθηνῶν

θώνης εξισώνει το δείπνο της Θ. Ευχαριστίας με εκείνο του Ὑπερώου, το γνωστό ως Μυστικός Δείπνος. «Εάν θέλεις να πεις ότι αυτό το Δείπνο, που επιτελούμε τώρα εμείς στη Θ. Ευχαριστία είναι κατώτερο από εκείνο που τέλεσε ο Χριστός στο Ὑπερώ, ασφαλώς το ισχυρίζεται επειδή δε γνωρίζεις ότι ο Χριστός επιτελεί και σήμερα το ίδιο δείπνο και ότι και τώρα είναι παρών στο δείπνο. Γιατί ο Χριστός υποσχέθηκε ότι θα είναι μαζί μας συνέχεια, μέχρι να παρέλθει ο κόσμος τούτος»³².

Ἄλλο σημείο, που όποιο πρέπει ιδιαίτερα να προσεχθεί, είναι ότι κατά την τέλεση του μυστηρίου της Θ. Ευχαριστίας έχουμε μία συνεχή αναφορά στον ἐπί γῆς βίο του Χριστού, όπως ωραιότατα φαίνεται στην εὐχή που προηγείται της ἐκφωνήσεως τὰ σα ἐκ τῶν σῶν. Τῆ στιγμῆ αὐτῆ ὁ ἱερέας «ἐπεύχεται χαμηλοφώνως»: «Μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου ταύτης ἐντολῆς καὶ πάντων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν γεγενημένων, τοῦ Σταυροῦ, τοῦ Τάφου, τῆς τριήμερου Ἀναστάσεως, τῆς εἰς οὐρανούς ἀναβάσεως, τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας, τῆς δευτέρας καὶ ἐνδόξου πάλιν Παρουσίας» (καὶ ἔπειτα ἐκφώνως) «Τὰ σα ἐκ

* Συνέχεια ἀπὸ τῆ σελ. 63 τοῦ ὑπ' ἄρ. 2 τεύχους.

31. «Τί γάρ ἐστι, φησὶν, ὁ ἄρτος; δηλονότι σῶμα Χριστοῦ. Τί δὲ γίνονται οἱ μεταλαμβάνοντες; δηλονότι σῶμα Χριστοῦ. Μετέχοντες γὰρ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡμεῖς ἐκεῖνο γινόμεθα. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ πάσα ἡμῶν σὰρξ ἐφθάρη ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδέησεν ἡμῖν σαρκὸς νέας» Πρὸς τοὺς διστάζοντας... MG 135,512C.

32. «Εἰ δὲ ὑπονοεῖς τοῦτο τὸ παρ' ἡμῶν ἐπιτελούμενον ἔλαττον εἶναι ἐκείνου, οὐκ οἶδας ὅτι ὁ Χριστὸς καὶ νῦν ἐνεργεῖ, καὶ νῦν πάρεστιν. "Ἐσομαι γὰρ μεθ' ἡμῶν τὰς ἡμέρας ἀπάσας ἄχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος" ἐπηγγείλατε» MG 135,516C.

τῶν σῶν σοὶ προσφέρωμεν, κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα».

Δὲν εἶναι συμπτωματικὸ ὅτι στὴν πιδ ἱερῆ στιγμῆ τῆς τελέσεως τῆς Θ. Ευχαριστίας γίνεται μνεία τῶν κεντρικότερων σταθμῶν προσφορᾶς καὶ θυσίας τοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ τῆς σταυρικῆς θυσίας, τῆς ταφῆς καὶ τῆς Ἀναστάσεώς του. Ὅπως στὸ πρῶτο ἐκεῖνο Μυστικὸ Δείπνο ὁ Χριστὸς θέσπισε τὸ μυστήριον τῆς Θ. Ευχαριστίας, ἔτσι καὶ τώρα στὸ Μέγα Δείπνο, τὸ ὅποιο τελούμε κάθε φορὰ που τελεσιουργεῖται ἡ Θ. Λειτουργία, ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ εἶναι αἰσθητὴ καὶ ἀπαραίτητη. Οὔτε κὰν νὰ διανοηθοῦμε μπορούμε ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ τελεσθεῖ Θεία Λειτουργία χωρὶς ἀναφορὰ καὶ καταφυγὴ στὸν Κύριον καὶ Σωτῆρα μας Ἰησοῦ Χριστό, ἀφοῦ Αὐτὸς εἶναι ἡ ζωὴ μας καὶ ἡ σωτηρία μας.

Ἡ κορυφωση τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Ευχαριστίας εἶναι ἡ στιγμῆ τοῦ καθγιασμοῦ τῶν Τιμίων Δώρων, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος μεταβάλλονται σὲ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Πῶς νὰ ἐκφραστεῖ κανεὶς γι' αὐτὴν τὴν πανίερη στιγμῆ καὶ τὴν ὑπερκόσμια ἀλλὰ καὶ ἀπτή πραγματικότητα; Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἀκόμη καὶ ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ὁ τόσο ἐφευρετικὸς καὶ ἀξεπέραστος στὶς διατυπώσεις καὶ περιγραφές τοῦ λόγου του, δὲ βρίσκει λόγια κατάλληλα νὰ πεί, ἀλλὰ ἀπλὰ προτρέπει τοὺς πιστούς: «Αἰδέσθητε τοίνυν, αἰδέσθητε τὴν τράπεζαν ταύτην, ἧς κοινωνοῦμεν ἅπαντες τὸν δι' ἡμᾶς σφαγέντα Χριστόν, τὸ θῦμα τὸ ἐπ' αὐτῆς κείμενον»³³.

Ε. Τὸ τελεταρχικὸν καὶ τελειοῦν Ἅγιο Πνεῦμα

Πρὶν ἀπὸ τὴ Θ. Λειτουργία, ὅπως καὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ Ὁρθρου, που μᾶς προετοιμάζει γιὰ τὴ Θ. Λειτουργία, ὁ ἱερέας ἀπαγγέλλει τὸ «Βασιλεῦ οὐράνιε, Παράκλητε, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας». Ἡ ἐπίκληση τοῦ Ἁγ. Πνεύματος νὰ ἔλθει καὶ νὰ μείνει μαζί μας κατὰ τὴ συγκεκριμένη χρονικὴ περίοδο, δὲν ἔχει μόνο τὴν ἐννοια τῆς παρουσίας, ἀλλὰ καὶ τῆς χορηγίας σὲ μᾶς τῶν πλουσίων πνευματικῶν ἀγαθῶν του, ἀφοῦ Αὐτὸ εἶναι τῆς πνευματικῆς ζωῆς χορηγός. Στὸ μυστήριον τῆς Θ. Ευχαριστίας που τελούμε, δεχόμεστε τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ὡς «φάρμακον ἀθανασίας» καὶ ὡς δύναμη συγκρο-

33. ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους 8,8 MG 60,465.

τήσεως τῆς «ἐν Χριστῷ» ζωῆς, ὅπως ἐπιγραμματικὰ σημειώσε ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς Πατέρες μυστικὸς Θεολόγος Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας³⁴. Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ἐπομένως, πρέπει νὰ παρίσταται κατὰ τὴν τέλεση τῆς Θ. Εὐχαριστίας ὡς χορηγὸς τῆς «ἐν Χριστῷ» ζωῆς.

Θὰ ἦταν ἀδιανόητο γιὰ τὴν ὀρθόδοξη θεολογία νὰ μὴν παρίσταται τὸ Ἅγιο Πνεῦμα στὴν τέλεση τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Εὐχαριστίας, ἢ νὰ μὴν ἐπικαλούμαστε ἐμεῖς πάντοτε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα νὰ ἔλθει καὶ νὰ «σκηνώσει ἐν ἡμῖν», ἀφοῦ μὲ τὴν ἔλευσή του στοὺς πρῶτους χριστιανοὺς ἄρχισε θεσμικὰ νὰ λειτουργεῖ ἡ Ἐκκλησία ὡς θεῖος θεσμὸς καὶ σῶμα Χριστοῦ. Ὅπως χαρακτηριστικὰ γράφει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, «οὐδὲν ἀνθρώπινον τῶν γενομένων ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ βήματι. Εἰ μὴ Πνεῦμα παρῆν, οὐκ ἂν συνέστη ἡ Ἐκκλησία. Εἰ δὲ συνίσταται ἡ Ἐκκλησία, εὐδὴλον ὅτι τὸ Πνεῦμα πάρεστι»³⁵. Ἀκόμη περισσότερο, τὰ χαρίσματα τῆς Πεντηκοστῆς, τῆς εὐλογημένης ἐκείνης ἀπαρχῆς, μπορούμε νὰ τὰ ἔχουμε πάντα, γιὰτι «δυνάμεθα ἀεὶ Πεντηκοστὴν ἐπιτελεῖν...»³⁶.

Μετὰ τὰ Πληρωτικὰ τῆς Μεγάλης Εἰσόδου, καὶ συγκεκριμένα στὴν εὐχή τῆς Προσκομιδῆς ποὺ ἀκολουθεῖ, παρακαλοῦμε τὸν παντοκράτορα Θεὸ με τούτα τὰ λόγια: «Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς εὐρεῖν χάριν ἐνώπιόν σου, τοῦ γενέσθαι σοι εὐπρόσδεκτον τὴν θυσίαν ἡμῶν καὶ ἐπισκηνώσαι τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτός σου τὸ ἀγαθὸν ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου». Δὲ θὰ ἦταν ὑπερβολὴ ἂν λεχθεῖ ὅτι ἐκεῖνες τὶς στιγμὲς ζοῦμε σὲ μιὰ ἁγιοπνευματικὴ ἀτμόσφαιρα ἐξάρσεως καὶ χαρισματικῶν διαστάσεων, ὄχι μόνον οἱ κληρικοί, ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ.

Τὸ ἀποκορύφωμα τῆς παρουσίας καὶ ἐπενεργείας τοῦ Ἁγ. Πνεύματος κατὰ τὴν τέλεση τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Εὐχαριστίας εὐρίσκεται στὸ κρισιμότερο σημεῖο τῆς Θ. Λειτουργίας, δη-

34. «Ἐνα ἄρτον κλώντες, ὃς ἐστὶν φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτος τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ζῆν ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ διὰ παντός», ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΘΕΟΦΟΡΟΥ, Πρὸς Ἐφεσίους, XX, 2 ΒΕΠ 2,268, 20-22.

35. ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Εἰς τὴν ἁγίαν Πεντηκοστὴν 1,4 ΜΓ 50,459. Βλ. καὶ ΚΟΓΚΟΥΛΗ ΙΩΑΝ. καὶ λοιπῶν «Ἡ Θεία Λειτουργία», Θεσσαλονίκη 1989 σελ. 174: «Ὅπως δὲ νοεῖται Ἐκκλησία χωρὶς Ἅγιο Πνεῦμα, ἔτσι δὲ νοεῖται καὶ εὐχαριστία χωρὶς τὴ δική του ἁγιαστικὴ ἀλλὰ καὶ ἐνωτικὴ παρουσία. Αὐτὸ ἀγιάζει τοὺς πιστοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐνώνει μεταξύ τους».

36. ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, ὅπ. παρ. ΜΓ 50,454.

λαδὴ στὸν καθαγιασμὸ τῶν Τιμίων Δώρων. Εἶναι ἡ στιγμὴ ὅπου ἱερουργοὶ καὶ λαὸς παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ Πατέρα νὰ στείλει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο, γιὰ νὰ μεταβάλλει τὸν ἄρτο καὶ τὸν οἶνο σὲ Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ. «Ἐπι προσφέρομέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον λατρείαν, καὶ παρακαλοῦμέν σε καὶ δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν. Κατάπεμψον τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα. Καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον τούτον, τίμιον Σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον Αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου, μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ». Εἶναι ἡ μεγαλειώδης στιγμὴ, κατὰ τὴν ὁποῖαν «τελειοῦται» τὸ μυστήριον.

Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ὅσοι πιστοὶ θὰ «κοινωνήσουν» τῶν ἀχράντων Μυστηρίων, θὰ λάβουν καὶ θὰ ἔχουν νήψη ψυχῆς καὶ ἀφεση ἁμαρτιῶν καὶ κοινωνία τοῦ Ἁγ. Πνεύματος καὶ Βασιλείας οὐρανῶν πλήρωμα καὶ παρησία πρὸς τὸ Θεό. Τὰ οὐράνια χαρίσματα μπορούσιν τώρα νὰ γίνουν κτήμα τῶν πιστῶν με τὴν παρουσία καὶ τὴν ἐπενέργεια τοῦ Ἁγ. Πνεύματος κατὰ τὴν τέλεση τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Εὐχαριστίας. Γιατί, ὅπως γράφει ὁ ἅγ. Κύριλλος Ἱεροσολύμων σὲ Μυσταγωγικὴς του Κατηχήσεις, ὑπὸ τὴ μορφὴ τοῦ ἄρτου σοῦ δίνεται τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὑπὸ τὴ μορφὴ τοῦ οἴνου σοῦ δίνεται τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, «ἵνα γένη, μεταλαβὼν σώματος καὶ αἵματος Χριστοῦ, σύσσωμος καὶ σύναιμος Χριστοῦ. Οὕτω γὰρ καὶ χριστοφόροι γινόμεθα τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ τοῦ αἵματος εἰς τὰ ἡμέτερα ἀναδιδομένου μέλη. Οὕτω κατὰ τὸν μακάριον Πέτρον «θείας κοινωνοὶ γινόμεθα φύσεως»³⁷.

Τέλος, ὅταν μέσα στὸ ἅγιο ποτήριον, μετὰ τὸν καθαγιασμὸ τῶν Τιμίων Δώρων χύνουμε ζεστὸ νερό, τὸ Ζέον, λέμε τὰ λόγια «ζέσις πίστεως πλήρης Πνεύματος Ἁγίου». Τὸ ἴδιο καὶ ὅταν μέσα στὸ ἅγιο ποτήριον, μετὰ τὸ Μελισμὸ τοῦ Ἄρτου, θέτομε τὸ τμήμα Ἄμνου με τὴν ἐνδειξὴ ΙC=Ἰησοῦς, λέμε τὴ φράση «πλήρωμα, ποτηρίου πίστεως, Πνεύματος Ἁγίου». Οἱ φράσεις εἶναι σχεδὸν ὅμοιες καὶ φανερώσουν ὅτι τὸ Ἅγ. Πνεῦμα, μετὰ τὴν κάθοδό του τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, εἶναι παρὸν σὲ ὅλες τὶς ἁγιαστικὲς πράξεις τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅτι ὁ πιστὸς ποὺ κοινωνεῖ τὰ Ἄχραντα Μυστήρια παίρνει καὶ τὴ χάρη καὶ τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγ. Πνεύματος.

37. ΚΥΡΙΑΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, Μυσταγωγικαὶ Κατηχήσεις Δ 3 ΒΕΠ 39,256,5-9 καὶ Β' Πέτρου 1,4.

τος³⁸. Πολὺ πῶς προστά, μὲ διαφορετικὰ λόγια, τὸ εἶπε ὁ ἅγ. Ἐφραίμ ὁ Σύρος: «Ἐκεῖνος ποὺ τρώει αὐτὸ τὸ σῶμα, τρώει μαζί μ' αὐτὸ τὴ φωτιά τοῦ Ἁγ. Πνεύματος»³⁹.

Ἐπίλογος

Σὲ τελευταία ἀνάλυση, Θεολογία τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Εὐχαριστίας εἶναι θεολογία καὶ θεουργία. Θεολογία εἶναι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ περὶ τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἐκφράζεται στὴ Θ. Λειτουργία μὲ τὰ Ἀναγνώσματα, Ἀποστολικὸ καὶ Εὐαγγελικὸ, καὶ τὸ κήρυγμα. Θεουργία εἶναι τὸ ἐπιτελούμενο ἔργο ὡς ἀπόρροια τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, δηλαδή ἡ Ἁγία Ἀναφορά. Μὲ λίγα λόγια, Μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας εἶναι ὁ Χριστὸς ποὺ διδάσκει στὸ λαὸ καὶ ὁ Χριστὸς ποὺ θυσιάζεται γιὰ τὸ λαὸ, δραματοποιούμενα καὶ τὰ δύο μέσα στὴ Θ. Λειτουργία. Καὶ ὅλα αὐτὰ γίνονται γιὰ τὸν ἁγιασμὸ καὶ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Τόσο μεγάλο εἶναι τὸ μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας, ὅπως γράφει ὁ Ν. Καβάσιλας στοὺς ἑπτὰ λόγους περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς.

Θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸ θέμα «Ἡ Θεολογία τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Εὐχαριστίας», τὸ ὁποῖο πραγματευθήκαμε, εἶναι οὐσιαστικὰ θέμα Θεολογίας καὶ Ἐκκλησίας. Ὅμως, καὶ τὰ δύο αὐτὰ μεγέθη διέρχονται σήμερα μία βαθιὰ κρίση, ὅπως γράφει ἕνας ἀπὸ τοὺς κορυφαίους διανοητὲς τῆς ἐποχῆς μας, ὁ Alexander Schmemmann. «Ἐχουμε μιὰ Θεολογία ἀποξενωμένη ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καὶ μιὰ Ἐκκλησία ἀποξενωμένη ἀπὸ τὴ Θεολογία»⁴⁰. Ἡ Θεολογία ἔχει πάψει νὰ εἶναι ποιμαντικὴ καὶ μυστικὴ καὶ ἡ Ἐκκλησία ἔχει πάψει νὰ συνδέεται οὐσιαστικὰ μ' ὅλες τὶς ἄλλες πλευρὲς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, γιὰ νὰ ἐμπνέει, νὰ μορφοποιεῖ καὶ νὰ καθοδηγεῖ τὴν ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση.

Ὅλα αὐτὰ σημαίνουν ὅτι οἱ θεράποντες τῆς Θεολογίας καὶ οἱ διάκονοι τῆς Λατρείας πρέπει νὰ ἀφυπνιστοῦμε καὶ νὰ συνεργαστοῦμε γιὰ μιὰ πλήρη κατανόηση τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Εὐχαριστίας καὶ τὴν ὁμαλὴ ἔνταξή του στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ γιὰ νὰ μὴν ψάχνουμε γιὰ εὐθύ-

νες ἀπόντων, καλὸ θὰ εἶναι σὲ μιὰ Ἱερατικὴ Σύναξη, ὅπως ἡ παρούσα, νὰ ἐπανεξετάσουμε, νὰ συνειδητοποιήσουμε καί, ὅπου χρειάζεται, νὰ αὐξήσουμε τὸ χρέος, τὴ θεολογικὴ συγκρότηση, τὸ ζῆλο καὶ τὸ δυναμισμό τῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν.

Στὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννου⁴¹ διαβάζουμε γιὰ μιὰ σύναξη «ὄχλου πολλοῦ... ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ φυλῶν καὶ λαῶν καὶ γλωσσῶν, ἐστῶτες ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Ἀρνίου». Ὅπως ὀρθὰ ἐρμηνεύεται, «πρόκειται καὶ ἐνταῦθα περὶ ἐπουρανίου λειτουργίας, ἐνεχούσης δραματικὴν χροιάν, ἧς ἡ ἀπομίμησις ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Θείᾳ Λατρείᾳ εἶναι προφανής»⁴². Ἡ σύναξη αὐτὴ στὸν οὐρανὸ, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀρνίου, μοιάζει νὰ εἶναι μιὰ ἄλλη ἐκδοσὴ τῆς Θ. Λειτουργίας ποὺ ἐπιτελοῦμε ἐμεῖς στὴ γῆ, ἀφοῦ καὶ ἐκεῖνη γίνεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀρνίου, πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ μεγάλη κραυγὴ «ἡ σωτηρία τῷ Θεῷ ἡμῶν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ τῷ Ἀρνίῳ»⁴³. Ἡ Ἐκκλησία αὐτὴ τῶν οὐρανῶν, ἡ ὁποία ὑπενθυμίζει ἐκεῖνη τῶν κεφ. 4 καὶ 5 τῆς Ἀποκαλύψεως, μᾶς κάνει ἐκστατικούς μαζί μὲ τὸν Ἀνδρέα Καισαρείας⁴⁴, ὁ ὁποῖος θαμπωμένος ἀνακράζει: «Νὰ μιὰ Ἐκκλησία ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων. Καὶ τὸ νὰ συνυπάρχουν στὸ οὐράνιο θυσιαστήριον μὲ ἴση τιμὴ οἱ ἄνθρωποι μὲ τοὺς ἀγγέλους, τί ἄλλο ἀποδεικνύει παρὰ τὴν ὑπερψύωση τῆς ἀνθρώπινης φύσεως σ' αὐτὴ τὴν τιμῆ;»⁴⁵.

Ἱεραργοῦμε καὶ ἐμεῖς τὸ μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας στὴν ἐπίγεια Ἐκκλησία ὡς ὑπῆρες τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀρνίου. Ἄς τὸ κάνουμε μὲ φόβον Θεοῦ, μὲ καθαρότητα ψυχῆς καὶ ὡς πρόγευση τῆς οὐρανίας Λειτουργίας, ὁμολογώντας κάθε φορὰ, πρὸ, κατὰ καὶ μετὰ τῆς Θ. Λειτουργίας: «Ἡ σωτηρία τῷ Θεῷ ἡμῶν, τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ τῷ Ἀρνίῳ».

(Τέλος)

41. 7,9-12.

42. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ, Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου, ἐν Ἀθήναις 1950 σελ. 149.

43. Ἀποκ. 7,10.

44. Ὁ Ἀνδρέας, ἐπίσκοπος Καισαρείας (ΣΤ' αἰ.) εἶναι γνωστὸς ἐρμηνευτὴς, ὁ ὁποῖος ἔγραψε Ὑπόμνημα στὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννου, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀργότερα πολλοὶ ἐπωφελήθηκαν, καὶ μάλιστα ὁ Ἀρέθας Καισαρείας (Θ' αἰ.) καὶ ὁ Μιχαὴλ Χωνιάτης (ΙΓ' αἰ.).

45. ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, Εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν πεπονημένων θεαρέστως σύνοψις σχολικῆ, παρατεθεισά ὑπὸ Ἀρέθα Καισαρείας MG 106, 609A. «Ἰδοὺ μιὰ Ἐκκλησία ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων. Τὸ δὲ συστήναι ἀγγέλους ἀνθρώπους, τί ἄλλο δείκνυσιν, ἢ τὸ ὑπερανεστηκὸς εἰς τιμὴν τῆς ἀνθρωπείας φύσεως;».

38. Βλ. PAUL EVDOKIMOF, L' Esprit Saint dans la Tradition Orthodoxe, ἑλλ.ν. μετάφραση προεβυτέρας Στέλλας Πλευράκη, Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα στὴν Ὁρθόδοξη Παράδοση, Θεσσαλονίκη 1973 σελ. 126-7.

39. LAMY, Sancti Ephrem i Syri, Hymni et Sermones. Traduction de J. Lamy, parue dans l' Universite Catholique, 1890, 1,413.

40. ALEXANDER SCHMEMANN, Church, World, Mission, ἑλλ.ν. μετάφραση Ἰωσήφ Ροηλίδη, Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας στὸ σύγχρονο Κόσμο, Ἀθήνα 1983 σελ. 160-2.

ΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΧΙΛΙΕΤΙΑΣ*

Έγνωστοποίησε ότι ή διάθεση διαλόγου πρὸς πάντας περιλαμβάνει και «τὸν ἀγνοοῦντα και ἀρνούμενον και δὴ και ὑβρίζοντα τὸν Θεόν» (§ 27).

Έχαρακτήρισε τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Έκκλησίαν ὡς «Έκκλησίαν εὐαγγελισμοῦ» και ἀνεγνώρισε τὴν ὑποχρέωσή της «νά... εὐαγγελίζεται και νά... ἐπανευαγγελίζεται συνεχῶς». Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐξέφρασε τὴν πρόθεση ἀναπτύξεως ἐσωτερικῆς και ἐξωτερικῆς Ίεραποστολῆς (§ 28).

Ίδιαίτερο πατρικὸ χαιρετισμὸ και ἐγκάρδια πατριαρχικὴ εὐλογία ἀπύθυνε πρὸς τὴν νεολαία,

Τοῦ κ. **ΗΑΙΑ Β. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ**
Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

τὴν ὁποία ἐχαρακτήρισε ὄχι μόνον ὡς τὸ «μέλλον» ἀλλὰ και ὡς τὸ «δυναμικὸν παρόν». Ἡ συμπάθεια τῆς Μητρὸς Έκκλησίας και τοῦ Πατριάρχου προσωπικῶς πρὸς τὰ προβλήματα «τῆς ἀπανταχοῦ συγχρόνου νεότητος» ἐξεφράσθη ἐμφαντικῶς μὲ τὴν υἰοθέτηση τῶν προβλημάτων «καθιστῶμεν ταῦτα ἡμέτερα προβλήματα» (§ 29).

Ἀνήγγειλε τὴν μέριμνα διὰ τὰ θεολογικὰ γράμματα, λόγω παραδόσεως ἀλλὰ και πεποιθήσεως προσωπικῆς και τὴν ἐπιδίωξη τῆς προαγωγῆς των, «ὥστε νὰ προχωρήσουν εἰς τελεσφόρον ἐρμηνείαν τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν». Ἀπεκάλυψε ὅτι τὸ πρόγραμμα τῆς Α.Θ.Π. περιλαμβάνει τὴν ἀπόκτηση ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «τῶν ἰδικῶν του μέσων καλλιέργειας και προβολῆς τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας». Ἐντὸς αὐτῶν τῶν προγραμματικῶν πλαισίων εὐρίσκειται ἡ ἐπιδίωξη τῆς ἐπαναλειτουργίας τῆς κατὰ Χάλκην Ἱ. Θεολογικῆς Σχολῆς και ἡ ἔκδοση «ἐπισήμου ἐκκλησιαστικοῦ-θεολογικοῦ περιοδικοῦ τοῦ Πατριαρχείου, ἐκφραστοῦ τῆς θεολογικῆς σκέψεως και τῶν ἀμέσων παραδόσεων αὐτοῦ» (§ 30).

Παρέθεσε σειρά ἀπὸ ἐξ συγκεκριμένες ἐνέργειες, ὅπως (1) τὴν τιμὴ τῆς μνήμης «τῶν Ἁγίων Προκατόχων ἡμῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως» διὰ τῆς τελέσεως Θ. Λειτουργίας ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ ναῶ, (2) τὴν ἐνίσχυση τῆς τηρήσεως τῆς ἰδιαίτερας τελετουργικῆς πράξεως τῆς Μεγάλης Έκκλησίας, (3) τὴν ἔκδοση ἐτησίου

«Ἡμερολογίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου», (4) τὴν ἐνίσχυση και καλλιτέραν ἀξιοποίηση τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἰδρύματος Πατερικῶν Μελετῶν (Θεσσαλονίκη), τοῦ Ὁρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (Σαμπεζύ), τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας και τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, (5) τὸν καθαγιασμὸν κατὰ τὴν προσεχὴ Μεγάλη Ἑβδομάδα, νέας ποσότητος Ἁγίου Μύρου, (6) τὴν ἐνίσχυση (προφανῶς σὲ προσωπικὸν) και τὸν ἐκσυγχρονισμὸ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Πατριαρχείου «διὰ νὰ καταστή ἡ ἐργασία ὀλιγώτερον κοπιώδης και περισσότερον ἀποδοτικῆ». Ἐξέφρασε, ἐν παρενθέσει, τὴν «εὐαρέσκειαν και τὸν ἔπαινον τῆς Έκκλησίας και τοῦ Γένους» πρὸς τὴν οἰκογένειαν τῶν Ἁγγελολογῶν μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ἄρχοντα Μ. Λογοθέτη Π. Ἀγγελόπουλον διὰ τὸ «Ὁρθοδοξίας σεβάσμιον μέλαθρον», ποῦ ἐχάρισε (§ 31).

Ἐστράφη, ἐν ἐπιλόγῳ, πρὸς ὄλους, Ἀδελφοὺς, Πατέρες και τέκνα ἐν Κυρίῳ μὲ τὴν ὑπόμνηση ὅτι «ὁ Χριστός, ὁ τῆς Οἰκουμένης ὅλης ἀληθῶς Πατριάρχης», ἐγείρει Πατριάρχας «ἐν καιρῷ εὐθέτῳ και ἀποστέλλει αὐτοὺς ὡς ὄργανα τῶν αἰωνίων αὐτοῦ βουλῶν». Περαιτέρω ἐξέθεσε τὸν βασιλικὸν ὄρισμὸν τοῦ πατριάρχου ὡς «εἰκόνας ζωῆς Χριστοῦ και ἐμφύχου, δι' ἔργων και λόγων ἐν ἑαυτῇ χαρακτηρίζουσα τὴν ἀλήθειαν. Τέλος τῷ Πατριάρχῃ ἢ τῶν καταπεπιστευμένων αὐτῷ ψυχῶν σωτηρία, και τὸ ζῆν μὲν Χριστῷ, ἐσταυρώσθαι δὲ κόσμῳ. Ἴδιον δὲ τοῦ Πατριάρχου, τὸ εἶναι διδακτικόν, και πρὸς πάντας τοὺς ὑψηλοὺς τε και ταπεινοὺς ἀστενοχωρήτως συνεξισοῦσθαι» (§ 32).

Διερωτήθη, ρητορικῶς και ἀναλογικῶς, περὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ὁποίαν ἐξαίρει ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης ὡς «τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως θεμέλιον πόλιν και τῆς Ὁρθοδοξίας ἀκρόπολιν και πόλιν τῶν πόλεων» και τὸν θρόνον αὐτῆς ὡς τὸν «πανευσεβῆ θεῖον θρόνον τῆς μεγάλης ἱερωσύνης» (§ 33).

Τὰ ἀνωτέρω ἐξηγοῦν τὸ αἶτημα τοῦ Πατριάρχου διὰ τὰς προσευχὰς «πάντων ὑμῶν τῶν προφρόνως συνελθόντων εἰς τὴν χαρὰν ταύτην», (τ. ἔ. τῆς ἐνθρονίσεως), καθ' ὃν χρόνον πραγματοποιεῖται τελετουργικῶς ἢ πλήρης ἀφοσίωσις εἰς τὸν Κύριον, δίκην ὀλοκαυτώματος, εἰς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Κυρίου εἰς τὴν «διακονίαν Αὐτοῦ και τοῦ ἀνθρώπου», στὸν Σταυρὸν και στὴν Έκκλησίαν (§ 34).

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 66 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2 τεύχους.

Παρώτρυνε όλους, όσοι ήρθαν από Δυσιμών και Βορρά και από Ανατολής και Νότου, διά να ἐγκαταστήσουν «ἐπὶ τῆς ἱεράς ταύτης καθέδρας τοῦ Στάχυος» ἕνα ἀκόμη στήν μακρὰ σειρὰ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, νὰ εὐχηθοῦν α) ὑπὲρ πιστῆς καὶ θεαρέστου διακονίας τοῦ Κυρίου, τῆς Ἀγιωτάτης ταύτης Ἐκκλησίας, τῆς ὑπ' οὐρανὸν Ὁρθοδοξίας. Νὰ προσευχηθοῦν, ὅπως στηρίζεται τὸ Γένος καὶ διαφυλαχθοῦν τὰ προνόμια τοῦ ἔθνους καὶ τὰ δίκαιά του. Νὰ προσευχηθοῦν, νὰ γίνῃ ὁ Πατριάρχης σὲ ὅλα ὄργανον τῶν βουλῶν τοῦ Θεοῦ στήν ὑπηρεσία ὁλοκλήρου τῆς Ἀνθρωπότητος. Νὰ προσευχηθοῦν, νὰ ἀποβῇ ἡ Πατριαρχία «ἀκίνδυνος», «ἀφθόνιος», «ἐλπιδοφόρος καὶ ἀνεμπόδιστος», σύμφωνα μὲ τὰ ὀνόματα τῶν ἐορταζομένων τὴν ἡμέραν τῆς ἐνθρονίσεως ἐκ Περσίας μαρτύρων. Νὰ εὐχηθοῦν, νὰ στηρίξῃ ὁ Κύριος τὴν Ἐκκλησίαν, νὰ κρατῆ τὴν πίστη καὶ νὰ εἰρηνεύῃ τὸν κόσμον (§ 35).

Ἐν κατακλείδι, ἐξέφρασε τὴν ἐλπίδα ὅτι «ἀπὸ τῶν οὐρανίων θαλάμων θὰ τὸν συνοδεύῃ καὶ θὰ τὸν στηρίξῃ ἡ εὐχὴ τοῦ ἀειμνήστου Γέροντος, τοῦ Μητροπολίτου Χαλκηδόνος Μελίτωνος καὶ «ἡ εὐχὴ τοῦ αἰοδίου καὶ γλυκυτάτου Πατριάρχου Δημητρίου», πὺρ ἐνεσάρκωσε «τὴν ἄκραν τοῦ Χριστοῦ ταπεινώσειν», τὴν ὁποίαν «ἐκφράζει ἡ Ἐκκλησία αὕτη τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων». Καὶ ἡ εὐχὴ τῶν σεβαστῶν καὶ πεφιλημένων γονέων, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ καλὸς Θεὸς ἠδδόκησε «νὰ ἴδουν τὴν ἡμέραν ταύτην».

Ἡ ὅλη ἐνθρονιστήριος ὁμιλία κατέληξε ἐν εἰς τὸ «καὶ πάλιν καὶ πολλάκις» καὶ τὴν χρυσοσόμιον ῥήσιν «δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἕνεκα» καὶ τὸ «Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ» (Α' Ἰωάννου 4, 16) (§ 36).

Οἱ πρῶτες μεγάλες πατριαρχικὲς ἐνέργειες

Ὡς δείγματα γραφῆς τοῦ νέου Πατριάρχου καὶ ὡς ἀρμονία τοῦ ἐνθρονιστηρίου λόγου πρὸς τὴν πατριαρχικὴ πρακτικὴ δύναται ἀσφαλῶς νὰ θεωρηθοῦν δύο κυρίως γεγονότα.

Πρῶτον, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύναξις τῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχῶν, τῶν πρεσβυγενῶν καὶ τῶν νεογενῶν Πατριαρχείων καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, τὸν Μάρτιο 1992, καὶ ἡ συνοδικὴ συζήτησις καὶ λήψις καιρίων ἀποφάσεων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ σπουδαιότερον εἶναι τὸ *σύνιτικόν*. Ἡ συνάντησις εἶχε ζητηθῆ ἀπὸ πολλοὺς Πατριάρχας, ἀλλὰ ἦταν σύμφωνη καὶ μὲ τὴν προγραμματικὴ δήλωσις τοῦ ἐνθρονισμοῦ (§ 7). Ὁ ὁμιλῶν ἔχει τὴν γνώμη, τὴν ὁποία καὶ γραπτῶς διετύπωσε (Ἐστία 18 καὶ 24.4.1992), ἀναλύων τὸ μήνυμα τῶν

Πατριαρχῶν τῆς 15ης Μαρτίου 1992, ὅτι πρέπει νὰ δραστηριοποιηθῇ ἡ Ὁρθόδοξη κοινωρία ἀπανταχοῦ τῆς γῆς καὶ μάλιστα οἱ εὐμοιροῦντες, διά νὰ παρασταθοῦν ἐποικοδομητικῶς στὶς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, χωρὶς τὸν κίνδυνον τῆς παρεμβάσεως τοῦ τουρκικοῦ κράτους.

Δεύτερον γεγονός, σαφῶς προαναγγελθὲν στὸν ἐνθρονιστήριον, ὑπῆρξε ἡ πρώτη σύναξις τῶν ἐνεργείων Ἱεραρχῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου (29-31 Αὐγούστου 1992).

Καὶ τὰ δύο γεγονότα θέτουν σὲ λειτουργία τὸν καταξιωμένον θεσμόν τῆς συνοδικότητος καὶ ἀποτελοῦν, παρὰ τὰ ἐνδεχόμενα καὶ φυσιολογικὰ προβλήματα, θετικὴ ἀνάπτυξις τοῦ πατριαρχικοῦ θεσμοῦ.

Ὁ ἀστάθμητος παράγων

Ἡ Α.Θ.Π., εἰσηγούμενος στήν πρώτη ἱερά σύναξις τῆς ἐν ἐνεργείᾳ ἱεραρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου τὴν 29ῃ τοῦ παρελθόντος Αὐγούστου, ἐνημέρωσε τοὺς μετέχοντες περὶ τῶν σχέσεων «πρὸς τὴν ἐφ' ἡμᾶς τεταγμένην Πολιτείαν», δηλαδὴ τὴν Τουρκικὴν καὶ τίς ἐχαρακτήρισεν ἐπιγραμματικῶς ὡς ἐξῆς: «*Αὗται εἶναι τὴν στιγμὴν ταύτην ἀρμονικαί, ἀνευ ἰδιαίτερων προβλημάτων*», αἰτιολογήσας τὸν χαρακτηρισμὸν μὲ τὴν ἄδεια ἀνοικοδομήσεως τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου, τὴν ἐλευθερίαν κινήσεως τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν λοιπῶν κληρικῶν, μὲ τὴν μὴ διαγραφὴν ὑποψηφίων κατὰ τὴν τελευταίαν πατριαρχικὴν ἐκλογὴν τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἱστορικῆς συνάξεως τῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχῶν», τὴν ἀνεσις ἐπισκευῆς καὶ ἀξιοποιήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας καὶ τὴν τιμητικὴν καὶ φιλόφρονα ὑποδοχὴν τοῦ Πατριάρχου στήν Ἄγκυρα, μετὰ τὴν ἐκλογὴν του.

Καὶ ἀκόμη ὅτι «Γενικῶς εἰπεῖν, ἡ Κυβέρνησις τῆς χώρας ἡμῶν ἐκτιμᾷ τὴν μακρὰν τῆς πολιτικῆς ἐκπλήρωσιν ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τῆς θρησκευτικῆς, πνευματικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ». Πάντα ταῦτα διαφορίζουν τὴν τουρκικὴν πολιτικὴν τοῦ παρόντος ἀπὸ τὴν τοῦ παρελθόντος.

Ἐπίλογος

Παρὰ ταῦτα, ὁ πλέον κρίσιμος, ὡς ἀστάθμητος καὶ εὐμετάβολος, γιὰ τὴν μελλοντικὴ πορεία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου παράγων εἶναι τὸ τουρκικὸν κράτος, ὡς ἐξουσία καὶ ὡς κοινωρία. Ἡ ἱστορία τῆς συμπεριφορᾶς του πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον ὑπῆρξεν ἱστορία ἀφαιρέσεως καὶ ὄχι σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων του. Ὁ κατάλογος τῶν σχετικῶν ἐμφανῶν καὶ ἀφανῶν (ὅπως τὰ γνωστὰ

πλέον μυστικά διατάγματα απαγορεύσεως έκποιήσεως της περιουσίας) είναι μακρότατος, πλήρης όδυνών και αίματος.

Και είναι προς τιμήν της Έκκλησίας της Ελλάδος ή πρόσφατος απόφαση (4.11.92) αναγνώρισεως της μαρτυρικής άξίας στους Ίεράρχες Χρυσόστομον Σύμωνα, Γρηγόριον Κυδωνιών, Άμβρόσιον Μοσχονησίον, Προκόπιον Ίκονίου, Εϋθύμιον Ζήλων και τους σὺν αυτοίς αναιρεθέντας κατά την μικρασιατικήν καταστροφήν κληρικούς και λαϊκούς.

Δέν είναι προς τιμήν του έλληνικού κράτους ή άνυπαρξία μιάς βίβλου περιλαμβανούσης άπαντα τὰ σὲ βάρος του Έλληνισμού και του Πατριαρχείου άνοσιουργήματα. Άλλο είναι μνήμη και άλλο ή συγγνώμη. *Ό άμνήμων δέν συγχωρεί, λησμονεί.* Μόνον ό έχων μνήμην δύναται και πρέπει, όταν συντρέχουν οι λόγοι, νά συγχωρή!

Δυστυχώς, ό προαναφερθείς άστάθμητος παράγων δέν είναι ή πολιτική της Τουρκίας, αλλά και ό ψυχισμός της ισλαμικής κοινωνίας, ή όποία δήθεν αύθορμητως έξεγείρεται και στηριζομένη σὲ ψευδείς πληροφορίες καταστρέφει άνεμπόδιστα, όπως τὸ 1955.

Πρέπει ακόμα νά θυμηθοῦμε την επίθεση του τουρκικού τύπου κατά της ύποδοχής του ως Οικουμενικού Πατριάρχου στις Η.Π.Α. (1991), την προηγηθείσαν της άναχωρήσεώς του ταλαιπωρίαν και την νυκτερινή άνάκριση στην όποία υπεβλήθη ό άείμνηστος Πατριάρχης Δημήτριος, μετά την επιστροφή του (βλέπε Helsinki Watch, έφ. «Η Καθημερινή» 4.4.92). Την κατάληψη της εισόδου του Πατριαρχείου υπό διαμαρτυρομένων Τούρκων δια την πολιτικήν της Έλληνικής Κυβερνήσεως στην Θράκη, την άσκηθείσα επί του Πατριάρχου πίεση και τὸ ίατρικὸ έπεισόδιον, πὸν τὸν ώδήγησε σὸν θάνατον.

Και τὸ μὲν Πατριαρχεῖον οὐδέν άλλο δύναται νά πράξη έκτὸς της μετὰ συνέσεως πολιτείας. Τὸ δὲ έλληνικὸ κράτος δύναται νά ζητήση άπτὰ δείγματα έτοιμότητος για συμβίωση της τουρκικής κοινωνίας με την Χριστιανική. Διότι συμβαίνει τὸ έξης παράδοξον. Οί Τούρκοι άπολαμβάνουν στις χώρες της Εϋρώπης πλήρους έλευθερίας, λατρείας και άνοικοδομοῦν έλευθέρως στὰ Τζαμιά. Στην Τουρκία, αντίθετως, πὸν είναι πλειοψηφία, κρατούν εισέτι «αίχμάλωτον» τὸν ναὸ - σύμβολο τὸν Χριστιανῶν, την Άγία Σοφία. Είναι δυνατόν νά όραματιζῶνται συμμετοχή στην Εϋρωπαϊκή Ένωσιν και κοινωνική συνύπαρξιν με ταυτόχρονη άπαγόρευση έπιτελέσεως θ. λατρείας σὸν ναὸ αυτό; Άπὸ τοῦδε ή Έλληνική Πολιτεία πρέπει νά θέσιν σὸν

όρους, πὸν άποδεικνύουν την ώριμότητα της Τουρκίας για την Εϋρώπην και την σταδιακή, δις του έτους (Χριστούγεννα και Πάσχα) τουλάχιστον, παραχώρηση άδείας σὸν Όρθόδοξο Πατριαρχεῖο νά λειτουργή στην Άγία Σοφία.

Έφ' όσον χρονικὸν διάστημα δέν γίνεται τοῦτο, ή θέση του Πατριαρχείου θά είναι έπισφαλής και οι προοπτικές όμαλής μεταβάσεως άπὸ του 20οῦ εἰς τὸν 21ον αἰῶνα και άπὸ της δευτέρας στην τρίτη χιλιετία άβέβαιες, άστάθμητες, επικίνδυνες, δηλαδή *άποκλειστικῶς στὰ χέρια του Θεοῦ.* Και άπαιτεῖται πανταχόθεν σωφροσύνη, ένότης, συνετὲς πρωτοβουλίες και προσευχή.

Άρνητική θά είναι, εκ του άφανοῦς, και ή δράση της Ρωμαιοκαθολικής Έκκλησίας. Η κατά τόπους έπιθετική συμπεριφορὰ (βλ. προχείρως Ε. Θεοδώρου, Κριτικές παρατηρήσεις για την Ρ/Καθολική άντιμετώπισιν τὸν Πανορθόδοξον αἰτιάσεων, εν περιοδ. «Έκκλησία» 15.10.92, τεῦχος 15, σελ. 545-48) θά είναι άντιστρόφως άνάλογος προς την ήπια και διπλωματική συμπεριφορὰ της κορυφής. Η κοπερνίκειος στροφή τὸν πολιτευμάτων της Άνατολικής Εϋρώπης δέν έξετιμήθη δεόντως, δηλαδή ως εύκαιρία έπιδείξεως άδελφικής άλληλεγγύης, αλλά ως εύκαιρία άρπαγής ποιμνίου δυνάμει Όρθοδόξου.

Τὰ σπουδαία, άπροσδόκητα και καθοριστικά της πορείας της Έκκλησίας γεγονότα, πὸν άναφέρθησαν στην άρχή της όμιλίας, ήταν άδύνατο τότε νά προβλεφθοῦν.

Συνέβησαν σὲ έποχές μεγάλης κινητικότητος και έντάσεων, κοινωνικών και άλλων. Και ή έποχή μας παρουσιάζει, δυστυχώς, τὰ γνωρίσματα της κινητικότητος και για τὸν λόγον αυτόν δέν δυνάμεθα νά άποκλείσουμε έκπλήξεις. Η ζωή και ή ιστορία προχωρεί, άλλοτε βαδίζουσα και άλλοτε με άλματα. Η πρόκληση άλλματος στὰ εκκλησιαστικά δηλώνει σπουδή. Και ή σπουδή δέν προσιδιάζει στην Όρθοδοξία, της όποίας είναι γνωστή ή νηφάλια στάση. Με πίστη, λοιπόν, νηφαλιότητα και μεθοδικότητα προβλέπεται ότι θά προχωρήσιν τὸ Πατριαρχεῖον. Άλλωστε ό νέος Πατριάρχης έχει, Θεοῦ θέλοντος, προσδοκίαν ζωής και γεφυρώσεως του 20ου με τὸν 21ον αἰῶνα και της 2ας μετὰ της 3ης χιλιετίας μ.Χ.

Όδηγὸς προς όλους τους κυβερνήτες της εκκλησιαστικής Ίεραρχίας όφείλει νά είναι τὸ «φρόνιμοι ως οι όφεις και άκέραιοι ως αι περιστεραί». Τὸ όραμα της αναστάσεως δέν συγχωρεί βιασύνες, ούτε και άπελπισία, αλλά *πίστη* θερμή, πὸν τὰ όρη μεθιστάνει.

Σὰς εύχαριστώ θερμά!

(Τέλος)

ΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ*

4) Ὁρθόδοξοι ἱερεῖς ἀπὸ τὴν περιοχή τοῦ Γιάμπολ μὲ τηλεγράφημά τους πρὸς τὴν Ἱερὰ Σύνοδο (4.6.1992) ἐξέφρασαν τὴν ἀνησυχία τους γιὰ τὸ σχίσμα στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, στήριξαν τὴν κανονικὴ Σύνοδο, καταδίκασαν τοὺς τρεῖς σχισματικούς μητροπολίτες, τάχθηκαν ὑπὲρ μεταβολῶν στὴν Ἐκκλησία ἀλλὰ μὲ κανονικὲς διαδικασίες, δήλωσαν ὅτι δὲν θὰ δεχθοῦν στὴν ἐπαρχία τους μητροπολίτη διορισμέ-

νότητας στὴν Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας. Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τηλεγράφημα ἀπήλυθε καὶ πρὸς τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας κ. Zelju Zelev, μὲ σκοπὸ νὰ τὸν παρακαλέσει νὰ παρέμβει δυναμικὰ γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἐνότητας στὴν Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας⁹⁵.

Μὲ τὴ θαρραλέα στάση της καὶ τὶς συντονισμένες ἐνέργειές της ἔναντι τῶν σχισματικῶν μητροπολιτῶν ἡ Ἱερὰ Σύνοδος κατόρθωσε νὰ αὐξήσει τὸ κύρος της μεταξὺ τῶν πιστῶν, νὰ διατηρήσει τὴν ἐνότητα τοῦ σώματος τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων ποὺ ἔμειναν πιστοὶ στὴν κανονικὴ τάξη τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ πείσει κάποιους ἀπὸ τοὺς παρασυρθέντες ἐπισκόπους νὰ ἐπιστρέψουν στοὺς κόλπους της. Ὁ Δοροστόλου καὶ Τζερβενού Σωφρόνιος τὴν ἐπομένη τοῦ συνοδικοῦ πραξικοπήματος δήλωσε ὅτι ἐξαπατήθηκε ἀπὸ τοὺς ἀντιπατριαρχικούς, ἐνῶ οἱ ἐπίσκοποι Τραϊανουπόλεως Ἰλαρίων, Σμόλιεν Νέστορ καὶ Ἀγαθονικεῖας Ναούμ μὲ γραπτὴ δήλωσή τους, τὶς ἐπόμενες ἡμέρες, ἐξέφρασαν τὴν ἐπιθυμία καὶ τὴ θέλησή τους νὰ εἶναι ἐνωμένοι μὲ τὸ κανονικὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι ἡ διορισμένη Σύνοδος τοῦ Νευροκοπίου Ποιμένα ἀπὸ ἑνδεκαμελὲς μεταβλήθηκε σὲ ἑπταμελὴ. Ἡ συρρίκνωση αὐτῆ τῆς νέας Συνό-

Τοῦ κ. ΔΗΜ. Β. ΓΟΝΗ

Ἄναπλ. Καθηγητοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

νο ἀπὸ τὴ Διεύθυνση τῶν Θρησκευμάτων καὶ τέλος κάλεσαν τὴν Ἐθνοσυνέλευση νὰ σταματήσει τὴν ἐπέμβαση στὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα τῆς Ἐκκλησίας ποὺ πραγματοποιεῖται ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν Θρησκευμάτων καὶ τὴ Διεύθυνση τῶν Θρησκευμάτων.

5) Γραπτὴ ἔκκληση πρὸς τοὺς τρεῖς σχισματικούς μητροπολίτες (Ποιμένα, Παγκράτιο καὶ Καλλίνικο) καὶ τὸν καθηγητὴ Radko Roptodorov νὰ σταματήσουν τὶς σχισματικὲς τοὺς ἐνέργειες ἀπήλυθαν ἡ «Περιφερειακὴ Ἐπιτροπὴ γιὰ Προστασία τῶν Ἐθνικῶν Συμφερόντων», τὸ «Βουλγαρικὸ Ἐθνικὸ - ριζοσπαστικὸ Κόμμα» καὶ ἡ «Φοιτητικὴ Λέσχη Ἰφιλοπατρία» ἀπὸ τὴ Στάρα Ζαγόρα (6.6.1992).

6) Μηνύματα συμπαράστασως στὴν Ἱερὰ Σύνοδο ὑπὸ τὸν πατριάρχη Μάξιμο ἀπέστειλαν τηλεγραφικῶς καὶ οἱ ἄλλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες (Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἱεροσολύμων, Ρωσίας, Σερβίας, Ρουμανίας, Γεωργίας, Κύπρου, Ἑλλάδος⁹³, Τσεχοσλοβακίας, Ἀμερικῆς ὑπὸ τὸν Θεοδόσιο Ἀρχιεπίσκοπο Οὐάσιγκτων καὶ Μητροπολίτη πάσης Ἀμερικῆς καὶ Καναδᾶ)⁹⁴. Σ' ὅλα τὰ τηλεγραφήματα πρυτανεύει ἡ εὐχή γιὰ τὴν ταχύτερη ἀποκατάσταση τῆς

95. Τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ τηλεγράφημα ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Αὐτοῦ Ἐξοχότητα JELJU ZELEV

Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τῆς Βουλγαρίας

Σόφια

Ἐξοχώτατε,

Τὸ κηρῶξαν τὸ Εὐαγγέλιον ἐν τῇ εὐλογημένῃ γῆ τῆς Βουλγαρίας Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον μετ' ἀνησυχίας πολλῆς παρακολουθεῖ τὸ ἐν τῇ θυγατρὶ καὶ ἀδελφῇ ἀγιωτάτῃ Ὁρθόδοξῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Βουλγαρίας προκύψαν μετῶν ζήτημα, διὰ τῆς ἀποσχίσεως τριῶν μελῶν τῆς ὑπὸ τὸν κανονικὸν Πρόεδρον αὐτῆς Μακαριώτατον ἀδελφὸν Πατριάρχην Βουλγαρίας Μάξιμον Ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἐν τῇ μητρικῇ φροντίδι αὐτοῦ δηλοῖ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγαπητῇ ἐξοχότητι ὅτι ὡς καὶ πᾶσαι αἱ ἀνα τὸν κόσμον Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἀναγνωρίζει ὡς κανονικὴν κεφαλὴν τῆς Ὁρθόδοξου Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας Βουλγαρίας τὸν πατριάρχην Μάξιμον. Ἐκφράζομεν ἀπὸ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ προσωπικῶς θερμὴν παράκλησιν ὅπως ἐπ' ἀγαθῷ συνόλου εὐλογημένου βουλγαρικοῦ κλήρου καὶ λαοῦ καταβληθῇ παρὰ τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος πᾶσα προσπάθεια πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ εἰρήνευσιν τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς γεφυρώσεως τοῦ δημιουργηθέντος σχίσματος, ὅπως μόνον ταλαιπωρίας καὶ νέα προβλήματα θὰ παρέξῃ τῇ εὐλογημένῃ ἡμῶν χώρᾳ. Εὐελπιστοῦντες ὅτι ἡ ἐν φῶδι Θεοῦ καὶ ἐξ ὀφειλετικοῦ χρέους καὶ εὐθύνης ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀγάπης ἀπευθυνομένη ἡμῖν ἐκκλησιᾷ ἡμῶν καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Ὁρόνου θέλει τύχει τῆς ἰδιαίτερας προσοχῆς καὶ ἐκτιμήσεως τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος ἐδῶκεθα πλουσίαν τὴν ἀνωθεν ἐνίσχυσιν εἰς τὰς προσπάθειάς αὐτῆς ἐπὶ εὐνημίᾳ τοῦ Γένους τῶν Βουλγάρων καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ.

Εὐχέτης πρὸς Κύριον

Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 69 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2 τεύχους.

93. Τὸ τηλεγράφημα συμπαράστασως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (ἀριθμ. πρωτοκόλλου 2048, διεκπ. 813/3.6.1992) βλ. στὰ «Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά», Ἐκκλησία 69 (1992) 362.

94. Βλ. μὲ χρονολογικὴ σειρά τὰ τηλεγραφήματα - ἐπιστολές: Πράγας Δωροθέου (No 281/92 ἀπὸ 1.6.1992), Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου (2.6.1992), Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Σεραφεῖμ (Πρωτ. 2048, Διεκπ. 813/3.6.1992), Ἀρχιεπισκόπου Οὐάσιγκτων μητροπολίτη πάσης Ἀμερικῆς καὶ Καναδᾶ Θεοδοσίου (3.6.1992), Καθολικοῦ Πατριάρχου πάσης Γεωργίας Ἡλιοῦ (8.6.1992, Κύπρου Χρυσοστόμου (9.6.1992), Θεοκτιστοῦ Ρουμανίας (No 3437/1992, ἐλήφθη στὶς 22.6.1992). Ἀπὸ τὶς ὑπόλοιπες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες ποὺ μνημονεύθηκαν στὸ κυρίως κείμενο δὲν ἔχω αὐτὴ τὴ στιγμή τὴν διαθέσή μου τὰ σχετικὰ ἔγγραφα.

δου αναμφίβολα θα δοκιμάσει αρκετά την άντοχή των νεύρων των μελών της και θα δυσκολεύσει οιαδήποτε προσπάθεια προσεγγίσεως των δύο πλευρών.

[Το κείμενο που ακολουθεί δημοσιεύεται εδώ, διότι παρελείφθη εκ παραδρομής].

4. Αφού κήρυξε έκπτώτους τον πατριάρχη και τα μέλη της Ίεράς Συνόδου, ή Διεύθυνση των Θρησκευμάτων διαπιστώνει ότι υπάρχει διοικητικό αδιέξοδο στην Έκκλησία. Η Έκκλησία χωρίς την Ίερά Σύνοδο δεν μπορεί να προχωρήσει σε εκλογές πατριαρχικών εκλεκτόρων και στη συγκρότηση και διοργάνωση της Κληρικολαϊκής Συνελεύσεως, ή οποία θα εκλέξει νέο πατριάρχη, θα τροποποιήσει και θα συμπληρώσει τον Καταστατικό Χάρτη, θα ασχοληθεί με νομοθετικά προβλήματα κ.ά.

Η Διεύθυνση των Θρησκευμάτων διαπιστώνει επίσης και την έλλειψη οιασδήποτε δικονομικής δυνατότητας για συγκρότηση μιάς νέας Συνόδου μέσα σε κανονικά και νομικά πλαίσια. Προς άρση του αδιεξόδου επικαλείται το έθιμικό δίκαιο άορίστως και προχωρεί στη συγκρότηση νέας Συνόδου. Δυστυχώς ή Διεύθυνση των Θρησκευμάτων δεν θεωρεί σκόπιμο να εξηγήσει για ποιά θεσμό του έθιμικού δικαίου κάμνει λόγο. Ασφαλώς έχει υπ' όψη της την «Άριστίνδην Σύνοδο», αλλά δεν τολμά να την κατονομάσει για πολλούς και ποικίλους λόγους: α) Διότι δεν είναι «άριστίνδην σύνοδος», αλλά «εύκαιριακή συμμαχία». Ξεκίνησε ως ανταρσία τριών μητροπολιτών, Νευροκοπίου Ποιμένα, Στάρας Ζαγόρας Παγκρατίου και Βράτζης Καλλινίκου, οι οποίοι στρέφονταν κατά της κανονικότητας και νομιμότητας της εκλογής του πατριάρχη Μαξίμου. Στους εκκλησιαστικούς κύκλους της Βουλγαρίας οι Παγκράτιος και Καλλίνικος είναι γνωστοί ως στενοί συνεργάτες των κομμουνιστών, γι' αυτό και τους αποκαλούν «συνταγματάρχες» (=πολκόβνιτσι). Στην άνωτέρω τριάδα προστέθηκε ο Βελίκο Τυρνόβου Στέφανος, ίσως για να εκφράσει με αυτόν τον τρόπο τη δυσαρέσκειά του προς την Ίερά Σύνοδο, γιατί είχε το θάρρος ή τελευταία να τον απαλλάξει για λόγους ύγείας και γήρατος από τα μητροπολιτικά του καθήκοντα. (Είναι σήμερα 85 ετών).

Στις 19 Μαΐου 1992 οι τέσσερες μητροπολίτες απέσπασαν από τον 96ετή Δοροστόλου και Τζερεβενού Σωφρόνιο την υπογραφή του, για να προχωρήσουν στη συγκρότηση νέας Συνόδου. Για συμμετοχή του Σωφρόνιου στις «έργασίες» της Άντισυνόδου δεν μπορεί κανείς να όμιλήσει με σοβαρότητα. Γέρος, ά-

νήμπορος, κουφός και άσθενής δεν άντέχει σε θυελλώδεις συζητήσεις και συνωμοτικές ενέργειες. Άλλά και ο Σωφρόνιος δεν μπορεί να θεωρηθεί ως έν ενεργεία μητροπολίτης, διότι είχε απαλλαγεί από τα μητροπολιτικά του καθήκοντα, με το ίδιο αιτιολογικό όπως στην περίπτωση του Στεφάνου. Στην εύκαιριακή αυτή συμμαχία των πέντε μητροπολιτών προστέθηκαν και πέντε τιτουλάριοι επίσκοποι: ο Προβάτας Άντώνιος, προϊστάμενος του πατριαρχικού ναού «Άγιος Άλέξανδρος Νέφσκι», ο Τραιάνουπόλεως Ίλαρίων, βοηθός του μητροπολίτη Βελίκο Τυρνόβου (τοποτηρητής στη μητρόπολη Βελίκο Τυρνόβου), ο Σμόλιεν Νέστωρ, βοηθός του μητροπολίτη Δοροστόλου και Τζερεβενού, ο Άγαθονικίας Ναούμ, ήγούμενος της μονής Μπατσκόβου, και ο Βελίκης Γαλακτίων, βοηθός του μητροπολίτη Στάρας Ζαγόρας. Είναι τυχαίο το γεγονός ότι οι τρεις από τους πέντε επισκόπους είναι βοηθοί επίσκοποι σε μητροπόλεις των πέντε μητροπολιτών; Και ή συμμαχία ολοκληρώνεται με την προσθήκη του αρχιμανδρίτη Χριστοφόρου Σάμπεβ. Τώρα πώς συμβιβάζονται οι ιδιότητες του βουλευτή, του Προέδρου της Κοινοβουλευτικής Έπιτροπής Θρησκευμάτων, του Άντιπροέδρου κόμματος και του μέλους της Ίεράς Συνόδου είναι δύσκολο να απαντήσει ακόμη και ένας κανονολόγος. β) Διότι ή «άριστίνδην σύνοδος» δεν είναι δημιούργημα του έθιμικού δικαίου, αλλά κατασκευάσμα κυρίως δικτατορικών και ανταρτικών καθεστώτων των νεωτέρων χρόνων, για να προωθήσουν άρεστά σ' αυτά πρόσωπα και να επιβάλουν την πολιτική τους στην Έκκλησία⁵⁴. γ) Διότι ή «άριστίνδην σύνοδος» προϋποθέτει επιλογή των άριστων αρχιερέων για τη συγκρότησή της και αποκλείει την αρχή που εφάρμοσε ή Διεύθυνση των Θρησκευμάτων για τη συγκρότησή της: Να γίνονται δεκτοί σ' αυτήν όσοι συμφωνούν ως προς την απομάκρυνση του πατριάρχη Μαξίμου.

5. Η διορισμένη από τη Διεύθυνση των Θρησκευμάτων Σύνοδος έχει περιχαρακωμένο χρονικά βίο. Τα έντεκα μέλη της θα λειτουργούν ως συνοδικό σώμα μέχρι τη διοργάνωση της Κληρικολαϊκής Συνελεύσεως. Σύμφωνα με τον Καταστατικό Χάρτη θα μεριμνήσουν σε πρώτο στάδιο για την εκλογή των εκκλησιαστικών επιτρόπων (4-6 σε κάθε ναό)⁵⁵. Έν συνεχεία οι αντιπρόσωποι των εκκλησιαστικών επιτρόπων (έννας

54. Για το θεσμό της «άριστίνδην συνόδου» δεν υπάρχει όμοφωνία μεταξύ των έρευνητών. Οι θιασώτες της προσπαθούν να δικαιολογήσουν την αναγκαιότητά της, ενώ οι πολέμιοί της την αντιμετωπίζουν ως έκτροπή και άντικανονική ενέργεια. Βλ. προχείρως Γ.Α.Χ., Περί της άριστίνδην Ίεράς Συνόδου, Έκκλησία 44 (1967) 356-360.

55. Καταστατικός Χάρτης, άρθρα 88-96, σσ. 346-348.

ἀπό κάθε ναό) θὰ ἐκλέξουν τοὺς ἐπαρχιακοὺς ἐκλογεῖς (6 γιὰ κάθε περιφέρεια τῆς Μητροπόλεως στὴν ὁποία προΐσταται ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος, τρεῖς κληρικοί καὶ τρεῖς λαϊκοί)⁵⁶. Τέλος οἱ ἐπαρχιακοὶ ἐκλογεῖς θὰ ἐκλέξουν τοὺς πατριαρχικοὺς ἐκλέκτορες ποὺ θὰ εἶναι συγγρόνως καὶ μέλη τῆς Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως (7 ἀπὸ κάθε μητρόπολη = 3 κληρικοί + 4 λαϊκοί, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἐπαρχία τῆς Σόφιας 14 = 6 κληρικοί + 8 λαϊκοί)⁵⁷. Ἔτσι θὰ προετοιμασθεῖ τὸ ἔδαφος γιὰ τὴ σύγκληση τῆς Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως. Μὲ τὴν ἐναρξη τῶν ἐργασιῶν τῆς ἡ νέα Σύνοδος θὰ περατώσει τὸ βίο τῆς, διότι στὴν Κληρικολαϊκῆ Συνέλευση θὰ λάβουν μέρος ὅλοι οἱ ἐν ἐνεργείᾳ ἀρχιερεῖς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βουλγαρίας ὡς μέλη τῆς⁵⁸, ἐνῶ ἡ Συνέλευση θὰ ἐκλέξει νέο πατριάρχη⁵⁹.

Μετὰ τὴν περιγραφή τῶν ἀνωτέρω διαδικασιῶν μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθεῖ τί προβλήματα θὰ παρουσιαστοῦν στὴν πορεία τους, ἂν ἡ Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία ἔχει δύο Συνόδους καὶ ἡ κανονικὴ ὑπὸ τὸν Μάξιμο Σύνοδος ἀντιδράσει μὲ τὸν ἄλφα ἢ βῆτα τρόπο στὶς ἐκλογὲς ἢ οἱ μητροπολίτες ἀπόσχουν ἀπὸ τὴ διαδικασία τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου πατριάρχη. Ἡ ἀποχή τῶν «πατριαρχικῶν» μητροπολιτῶν ἀπὸ τὴν ἐκλογή τοῦ νέου πατριάρχη ἀσφαλῶς θὰ ὀδηγήσει σὲ ἀλλοίωση τοῦ φρονήματος τῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ θὰ κληθεῖ ἡ διορισμένη Σύνοδος ποὺ ἔχει στοὺς κόλπους τῆς μόνο 4 μητροπολίτες νὰ ἐκλέξει μὲ μυστικὴ ψηφοφορία 3 μητροπολίτες ὡς ἀξιόους γιὰ τὸν πατριαρχικὸ θρόνο (ἤδη ὁ Δοροστόλου καὶ Τζερβενοῦ Σωφρόνιος ἔχει διαχωρίσει τὴ θέση του ἀπὸ τὴ νέα Σύνοδο). Δὲν θὰ μπορέσουν νὰ συμπληρώσουν τὸ τρίπρόσωπο, γιὰτὶ οἱ Στάρας Ζαγόρας Παγκράτιος καὶ Βράτζης Καλλίνικος δῆλωσαν ἐνώπιον τῶν μελῶν τῆς Β' Συνδιασκέψεως τῆς Ἐνώσεως Ἱερέων Βουλγαρίας ὅτι δὲν θὰ εἶναι ὑποψήφιοι γιὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ πατριάρχη⁶⁰. Θὰ βρεθοῦμε δηλαδὴ μπροστὰ σὲ μιὰ παρωδία ἐκλογῆς πατριάρχη, στὴν ὁποία μόνοι ὑποψήφιοι θὰ εἶναι οἱ δύο ὑπερήλικες Νευροκοπίου Ποι-

μὴν (86 ἐτῶν) καὶ Βελίκο Τυρνόβου Στέφανος (85 ἐτῶν)⁶¹.

6. Ὁ κατάλογος τῶν μελῶν τῆς διορισμένης Συνόδου εἶναι ἀληθὴς πρόκληση γιὰ συζήτηση καὶ σχολιασμό. Κατ' ἀρχὰς ἐμφανίζεται ὡς «προταθεῖσα σύνθεση τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Βουλγαρικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας», ἀλλὰ δὲν ἀποκαλύπτεται ποιὸς ὑπέβαλε τὴν πρόταση στὴ Διεύθυνση τῶν Θρησκευμάτων. Ὁ Διευθυντὴς τῶν Θρησκευμάτων *Metodi Spasov* καὶ ὁ βουλευτὴς Χριστοφόρος Σάμπεβ δὲν ἔχουν τὸ θάρρος νὰ ὁμολογήσουν ὅτι αὐτοὶ μεθόδευσαν τὴν ὅλη ἐπιχείρηση ἀγρεύσεως μητροπολιτῶν (ἐν ἐνεργείᾳ καὶ μὴ ἐν ἐνεργείᾳ) καὶ ἐπισκόπων, γιὰ νὰ συγκροτήσουν ἐνδεκαμελὴ Σύνοδο μὲ τὴν προσθήκη ἐνὸς τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς καθάρσεως, τοῦ Χριστοφόρου Σάμπεβ.

Ἀπὸ τὰ ἔντεκα μέλη τῆς διορισμένης Συνόδου μόνο ὁ πρῶτος παρουσιάζεται μὲ τὰ πλήρη στοιχεῖα του: «Ἀναπληρωτὴς Πρόεδρος: μητροπολίτης Νευροκοπίου Ποιμὴν», ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι παρατίθενται ὡς «μέλη» μόνο ὀνομαστικά: «Στέφανος, Παγκράτιος, Σωφρόνιος, Καλλίνικος, Ἀντώνιος, Ἰλαρίων, Νέστωρ, Ναούμ, Γαλακτίων, Χριστοφόρος». Ὁ τρόπος αὐτὸς παραθέσεως τῶν μελῶν δὲν εἶναι τυχαῖος, πηγάζει ἐκ τοῦ πονηροῦ. Προσπαθοῦν μὲ τὴ γύμνια τῶν ὀνομάτων νὰ καλύψουν ἕνα σωρὸ ἀντικαταστατικῆς ἐνεργειῆς. Πιὸ συγκεκριμένα: Κατὰ τὸ ἄρθρο 6 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη: «Ἡ Ἱερά Σύνοδος, ἡ ἀνώτατη πνευματικὴ ἀρχὴ τῆς Βουλγαρικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, συνίσταται ἀπὸ τὸν Πατριάρχη καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀρχιερεῖς ποὺ κατέχουν ἐπαρχίες (=μητροπόλεις). Αὐτὴ ἐνεργεῖ ἐν πλήρει καὶ μειωμένῃ συνθέσει» (=Σύνοδος Ἱεραρχίας καὶ Διαρκῆς Συνόδου)⁶². Τοῦτο σημαίνει ὅτι μέλη τῆς Ἱεράς Συνόδου μποροῦν νὰ εἶναι μόνο οἱ μητροπολίτες ποὺ ἔχουν ἐπαρχίες. Σὲ ὁποιοδήποτε ἄλλον ποὺ δὲν εἶναι μέλος τῆς ἀπαγορεύεται ἡ συμμετοχὴ σὲ συνεδρίες. Τὸ ἄρθρο 27 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη εἶναι κατηγορηματικὸ ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ: «Κανεὶς καὶ γιὰ κανένα λόγο δὲν μπορεῖ νὰ λαμβάνει μέρος στὶς συνεδρίες τῆς Ἱεράς Συνόδου σὲ πλήρη καὶ μειωμένη σύνθεση, ἂν δὲν εἶναι ἀντίστοιχα μέλος τους»⁶³.

56. Καταστατικὸς Χάρτης, ἄρθρα 56-66, σσ. 341-342.

57. Καταστατικὸς Χάρτης, ἄρθρα 16, 18, 29, 31-38, σσ. 332, 333, 335-337.

58. Καταστατικὸς Χάρτης, ἄρθρα 16, 29, σσ. 332, 335.

59. Καταστατικὸς Χάρτης, ἄρθρα 14-23, σσ. 331-334.

60. Στὴ Συνδιάσκεψη τῆς Ἐνώσεως τῶν Ἱερέων Βουλγαρίας ὠρισμένα μέλη ἀντέδρασαν, ὅταν τοὺς ἀνακοινώθηκε ὁ πίνακας μὲ τὰ ὀνόματα τῶν 11 μελῶν τῆς διορισμένης Συνόδου. Τὸ μῆλο τῆς ἐριδᾶς ἦταν τὰ ὀνόματα τῶν Στάρας Ζαγόρας Παγκράτιου καὶ Βράτζης Καλλίνικου, οἱ ὁποῖοι εἶναι γνωστοὶ μετὰ τῶν Ἱερέων ὡς κοὶ συνταγματάρχες στὴν Ἐκκλησία». Ὁ Ἱερέας *Anatolij Balacev*, γιὰ νὰ καθησυχάσει τὰ μέλη τῆς Ἐνώσεως, διάβασε δῆλωση, στὴν ὁποία οἱ δύο ἀρχιερεῖς ἀπόσχονται ὅτι δὲν θὰ εἶναι ὑποψήφιοι γιὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ πατριάρχη (*Ja. Borislavov, Spasov utvardi lazesinoda, Sabev stana Makariopolski episkop, ἐφ. Duma 27.5.1992, σ. 1*).

61. Φυσικὰ τὰ ἀνωτέρω δὲν ἰσχύουν σὲ περίπτωσι κατὰ τὴν ὁποία ἡ Κληρικολαϊκὴ Συνέλευση θὰ προχωρήσει πρῶτα σὲ τροποποιήσεις καὶ συμπληρώσεις τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βουλγαρίας, ὅποτε μπορεῖ νὰ μειώσει τὰ προσόντα τοῦ ὑποψήφιου πατριάρχη, καὶ μετὰ σὲ ἐκλογή νέου πατριάρχη. Σήμερα ὑποψήφιος πατριάρχης μπορεῖ νὰ εἶναι κάθε ἐν ἐνεργείᾳ μητροπολίτης ποὺ ἔχει διοικήσει εὐδοκίμως τὴν ἐπαρχία του τοῦλάχιστον ἐπὶ πέντε ἔτη καὶ δὲν εἶναι νεώτερος τῶν 50 ἐτῶν (Καταστατικὸς Χάρτης, ἄρθρο 15, σσ. 331-332).

62. Καταστατικὸς Χάρτης, σ. 330.

63. Καταστατικὸς Χάρτης, σ. 335.

ΤΟ ΚΑΘΑΡΤΗΡΙΟΝ ΠΥΡ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΣΥΝΟΔΟ ΦΕΡΡΑΡΑΣ - ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ*

Ἐχουσιν ὅμως καὶ οἱ δύο τόποι μονὰς διαφορὰς ὡς εἶπομεν καὶ ἐπειδὴ αἱ μὲν τῶν ἁγίων καὶ τῶν δικαίων ψυχῶν πηγαίνουσιν ἀναμφιβόλως εἰς τὸν παράδεισον, αἱ δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς τὴν κόλασιν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἁμαρτωλοὺς οἱ μὲν ἀσεβεῖς καὶ ἀσύγγνωστα ἁμαρτήσαντες κολάζονται αἰωνίως, οἱ δὲ συγγνωστὰ καὶ μέτρια πταίσαντες ἐλπίζουσι τυχεῖν ἐλευθερίας κατὰ τὴν ἄφατον εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ὑπὲρ τῶν τοιού-

Τοῦ ἀρχιμ. κ. Ἱεροθέου Σ. Βλάχου
Ἱεροκήρυκος Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

των, τῶν μέτρια δηλαδὴ καὶ συγγνωστὰ ἁμαρτησάντων, γίνονται παρὰ τῆς Ἐκκλησίας αἱ προσευχαὶ καὶ δεήσεις, λειτουργίαι τε καὶ μνημόσυνα καὶ ἐλεημοσύναι, διὰ νὰ λάβωσιν αἱ ψυχῶν ἐκεῖναι ὠφέλειαν καὶ ἄνεσιν. Ὅθεν καὶ ὅταν ἡ Ἐκκλησία προσεύχεται διὰ τὰς ψυχὰς τῶν κεκοιμημένων, ἐλπίζομεν μὲν νὰ γίνεταί ἄφεσις παρὰ Θεοῦ εἰς τοὺς τοιούτους, ὅμως ὄχι διὰ πυρὸς καὶ πουργατορίου, ἀλλὰ διὰ τῆς θείας φιλανθρωπίας, καθ' ὃν τρόπον οἶδεν ἡ ἄπειρος τοῦ Θεοῦ ἀγαθότης»²³.

Ἀπὸ ὅσα ἀνεφέρθησαν φαίνεται σαφῶς ὅτι στὴν διδασκαλίαν τῶν Λατίνων γιὰ τὸ καθαρτήριο πῦρ ὑπάρχουν δύο ἐνδιαφέροντα σημεῖα, τὰ ὁποῖα δείχνουν τὴν διαφορὰ ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξη διδασκαλία. Τὸ ἓνα, ὅτι τὸ καθαρτήριο πῦρ ξεχωρίζεται ἀπὸ τὸ αἰώνιο πῦρ τῆς κολάσεως, πράγμα τὸ ὁποῖο δὲν φαίνεται πούθεν ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή καὶ τὴν Πατερικὴ παράδοση. Τὸ δεύτερο ὅτι ἐπειδὴ λέγεται ὅτι διὰ τοῦ καθαρτηρίου οἱ ἄνθρωποι φθάνουν στὴν θέα τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπειδὴ στὴν διδασκαλίαν τῶν Λατίνων ταυτίζεται ἡ οὐσία μὲ τὴν ἐνέργεια, ἀφοῦ γίνεται λόγος γιὰ τὸ actus purus, καθὼς ἐπίσης γίνεται λόγος γιὰ κτιστὴ ἐνέργεια, γι' αὐτὸ τὸ λεγόμενο καθαρτήριο πῦρ εἶναι κτιστό. Θὰ δοῦμε πῶς κάτω ἀπὸ ποιῆς προϋποθέσεις ξεκίνησε αὐτὴ ἡ διδασκαλία τῶν Λατίνων καὶ τί συνέπειες ἔχει γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ. Ὅμως πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι διαφέρει σαφῶς ἀπὸ τὴν θεολογίαν τῶν Πατέρων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

2) Ἡ διδασκαλία τοῦ ἁγίου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ γιὰ τὸ καθαρτήριο πῦρ

Ὁ ἅγιος Μάρκος, Μητροπολίτης Ἐφέσου, ἦταν ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὰς στὴν Σύνοδο Φερράρας - Φλωρεντίας, ἐκφραστὴς τῆς ὀρθόδοξης πατερικῆς διδασκαλίας σὲ ὅλα τὰ θέματα. Μελετώντας κανεὶς τὴν διδασκαλίαν τοῦ θὰ διαπιστώσῃ περίτρανα ὅτι εἶναι ἐκφραστὴς τῆς ὀρθόδοξης διδασκαλίας καὶ κυρίως, ὡς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ ὑπογραμμίσω, εἶναι ἐκφραστὴς τῆς θεολογίας τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Στὸ σημεῖο αὐτὸ μποροῦμε νὰ δοῦμε τὴν ἀξία τῆς θεολογίας του.

Ἦταν φυσικὸ νὰ ἀσχοληθῆ καὶ μὲ τὸ καθαρτήριο πῦρ καὶ νὰ ἐκθέσῃ τὶς ὀρθόδοξες ἀπόψεις πάνω στὸ θέμα αὐτό. Ἐπειδὴ εἶναι ἐνδιαφέροντα τὰ ὅσα λέγει καὶ ἔχουν σχέση μὲ πολλὰ θεολογικὰ ζητήματα ποὺ σχετίζονται μὲ αὐτό, θὰ κάνουμε εὐρύτερα ἀνάλυσή τους.

Τὰ ὅσα θὰ ἀναλύσουμε βρίσκονται σὲ δύο ὁμιλίαι τοῦ ἁγίου Μάρκου ποὺ σώζονται καὶ φυσικὰ εἶναι ὁμιλίαι τὶς ὁποῖες κατέθεσε σὲ συζητήσεις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Συνόδου στὴν Φερράρα, καθὼς ἐπίσης καὶ μερικὰ κεφάλαια, ποὺ εἶναι περιλήψη ὅλης τῆς διδασκαλίας του, καὶ μὲ τὰ ὁποῖα ἀρνεῖται τὴν διδασκαλίαν τῶν Λατίνων περὶ ὑπάρξεως τοῦ καθαρτηρίου πυρός.

Ἡ πρώτη ὁμιλία ἔχει τίτλο: «Τοῦ πανιερωτάτου Μητροπολίτου Ἐφέσου κυρ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ ἀντίρρησης τῶν Λατινικῶν κεφαλαίων, ἀπερ αὐτοὶ προέτεινον, περὶ τοῦ περκατορίου πυρός»²⁴, καί, ὅπως φαίνεται, εἶναι ἡ ὁμιλία ποὺ συνέταξε ὁ ἅγιος Μάρκος ἀμέσως μὲ τὴν τοποθέτησιν τοῦ θέματος, κατόπιν, βέβαια, ἐντολῆς τοῦ αυτοκράτορος. Ἡ δευτέρα ὁμιλία ἔχει τίτλο: «Τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου Ἐφέσου κυρ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ, ἀπολογία πρὸς τοὺς Λατίνους δευτέρα, ἐν ἧ ἐκτίθησι καὶ τῆς τῶν Γραικῶν Ἐκκλησίας τὴν ἀληθῆ δόξαν»²⁵. Καθὼς ἐπίσης, οἱ συλλογισμοὶ ἐπιγράφονται ὡς ἑξῆς: «Συλλογισμοὶ δέκα δεικνύντες ὅτι οὐκ ἔστιν πῦρ καθαρτηρίον»²⁶.

Βέβαια, εἶναι δύσκολο νὰ παρουσιάσῃ κανεὶς ἀναλυτικὰ ὅλη τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἁγίου Μάρκου γιὰ τὸ θέμα αὐτό. Ἀπαιτεῖται ἰδιαίτερη διατριβή

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 72 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2 τεύχους.

23. Πρωτ. Ἱω. Ρωμανίδου: Κείμενα Δογματικῆς καὶ Συμβολικῆς Θεολογίας, ἐκδ. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 574-576.

24. Patrologia Orientalis, (P. O.), Paris 1903, τόμος 15, σελ. 39-60.

25. ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 108-151.

26. ἐνθ' ἄνωτ., τόμος 17, σελ. 284-287.

για να αναλυθούν όλες οι απόψεις. Θα προσπαθήσω όμως στην συνέχεια να εκθέσω τις γενικές απόψεις του για το καθαρτήριο πυρ, προσπαθώντας να μη αλλοιώσω το περιεχόμενό τους. Το θεωρώ σημαντικό αυτό γιατί, δυστυχώς, για το θέμα του καθαρτηρίου πυρός γνωρίζουμε ελάχιστα, και όσα παρουσιάζονται, εν πολλοίς δεν εκφράζουν ολοκληρωτικά την ορθόδοξη άποψη για το θέμα.

α) Άναγκαία ή δογματική συζήτηση

Άρχίζοντας την δεύτερη όμιλία του ό άγιος Μάρκος υπογραμμίζει την αναγκαιότητα της αληθινής έρευνας των δογματικών θεμάτων που άμφισβητούνται. Γράφει χαρακτηριστικά: «Πολλής μὲν ως αληθώς έρεύνης δείται και συζητήσεως όσα των δογμάτων άμφισβητήσιμα και τους έφ' έκάτερα λόγους ισχυρούς και γενναίους έχοντα»²⁷.

Η έρευνα για άμφισβητούμενα δογματικά θέματα πρέπει να γίνεται με αλήθεια, χωρίς πονηρία, χρησιμοποιώντας κάθε φορά τα ισχυρότερα έπιχειρήματα. Με μιá τέτοια συζήτηση θα υπάρξει μεγάλο κέρδος, γιατί θα άποκαλυφθή ή αλήθεια. «Πολύ δέ άρα και το εκ της τοιαύτης συζητήσεως περιγινόμενον κέρδος»²⁸. Φυσικά, ό άγιος ισχυρίζεται ότι το κέρδος θα είναι μεγάλο αν και τα δύο μέρη άποβλέπουν στην εύρεση της αλήθειας και όχι στην έριδα και αν δεν φροντίζουν να νικήσουν με κάθε μέσο, αλλά να άνέχονται άκόμη και να νικηθούν καλώς²⁹. Με όσα λέγονται γίνεται έλεγχος των Λατίνων, οι όποιοι επεδίωκαν άκριβώς τα άντίθετα. Δεν άναζητούσαν την αλήθεια για το καθαρτήριο πυρ, αλλά επεδίωκαν, όπως και σε άλλα θέματα, να επιβάλλουν τις απόψεις τους.

Άναφερόμενος στην άποστολική Σύνοδο που συνεκλήθη για να καθορισθή αν έπρεπε να περιτέμνονται οι έξ Έθνών χριστιανοί, και μάλιστα στην συζήτηση που έγινε μεταξύ των Άποστόλων, αλλά και την όμόνοια μετά την σύνοδο, λέγει ότι και οι ίδιοι σ' αυτές τις συζητήσεις πρέπει να άποβλέπουν στην ειρήνη και την όμόνοια, έστω κι αν γίνει πολλή συζήτηση³⁰.

Έτσι, λοιπόν, είναι άναγκαία ή δογματική συζήτηση, όταν υπάρχουν έπιχειρήματα και όταν ενδιαφέρονται για την ειρήνη και την όμόνοια. Αν όμως επικρατή έρις και προσπάθεια έπιβολής των απόψεων, τότε δεν μπορεί να υπάρξει ώφέλεια. Αυτό το μέτρο είναι άναγκαίο για κάθε δογματική

συζήτηση. Γιατί, αν δεν ενεργή το άγιον Πνεύμα, αν δεν επικρατή ή ειρήνη κατά την διάρκεια των συζητήσεων, τότε είναι άδύνατον να εύρεθ ή αλήθεια.

β) Υπάρχει Παράδεισος και Κόλαση

Η διδασκαλία περι του καθαρτηρίου πυρός των Λατίνων σχετίζεται με την διδασκαλία περι Παραδείσου και Κολάσεως, γι' αυτό και ξεετάζεται και το θέμα αυτό.

Ο άγιος Μάρκος άπορροίπει την ύπαρξη του καθαρτηρίου πυρός, χρησιμοποιώντας ως έπιχείρημα την παραβολή του πλουσίου και του Λαζάρου, που είπε ό Χριστός. Η ψυχή του Λαζάρου βρίσκεται στους κόλπους του Άβραάμ, ενώ ή ψυχή του πλουσίου σδόν άδη. Ο Κύριος στην παραβολή αυτή, όπως λέγει ό άγιος Μάρκος, δια μὲν του κόλπου του Άβραάμ φανέρωσε «την άκροτάτην κατάστασιν εν τη εύδαιμονίη λήξει των τῷ Θεῷ φίλων», δια δε του άδου παρέστησε «των βασάνων την έσχάτην κατάκρισιν και αιωνίαν δίκην των άμαρτωλών». Και φυσικά με την παραβολή αυτή ό Χριστός «ούκ έτι μεταξύ τούτων έτερον τόπον κατέλιπε πρόσκαιρόν τινα βάσανον έχοντα». Έπομένως, υπάρχει Παράδεισος και άδης και όχι κάποιος άλλος πρόσκαιρος τόπος βασάνου. Άλλωστε, υπάρχει χάσμα μέγα μεταξύ του Παραδείσου και του άδου, κατά την παραβολή αυτή³¹.

Πουθενά μέσα στην Άγία Γραφή δεν φαίνεται ότι άμέσως μετά την έξοδο της ψυχής από το σώμα έχουμε Παράδεισο, Κόλαση και καθαρτήριο πυρ. Η ψυχή του ανθρώπου, όταν άπαλλαγ ή από το σώμα ως άσώματος και άύλος «ούκ έστιν εικός υπό σωματικού πυρός κολάζεσθαι», άφου το σώμα της διεφθάρη. Μετά όμως την άνάσταση, άφου ή ψυχή εισέληθ πάλι σδ άφθαρτο σώμα και άλλιωθή όλη ή κτίση και άφου διαιρεθή το πυρ, δηλαδή θα διαιρεθή το φωτιστικό και το καυστικό του πυρός, τότε ό άνθρωπος θα γευθή της αιωνίου κολάσεως, όπως άκριβώς και οι δαίμονες, άφου και εκείνοι έχουν κάποια ύλη και περιβάλλονται με μιá παχύτητα και έχουν σώματα άέρια και πυρία³². Έπομένως, μόνον Παράδεισος και Κόλαση υπάρχει και τίποτε ενδιάμεσο αυτών. Η πρόγευσή τους άρχίζει από την έξοδο της ψυχής από το σώμα.

Βεβαίως, στην Άγία Γραφή γίνεται λόγος και για τον άδη πριν την ενανθρώπιση του Χριστού και πριν την κατάργηση του θανάτου, δια της σταυρικής θυσίας του Χριστού. Άλλά και ό άδης,

27. Marci Archiepiscopi Ephesii: P. O., τόμος 15, όμιλία II, σελ. 108.

28. ενθ' άνωτ., σελ. 108.

29. ενθ' άνωτ.

30. ενθ' άνωτ., σελ. 108-109.

31. ενθ' άνωτ., τόμος 15, όμιλία I, σελ. 58.

32. ενθ' άνωτ., σελ. 58-60.

όπως περιγράφεται στην Άγία Γραφή, δέν μπορεί νά ταυτισθῆ με τὸ καθαρτήριο πῦρ τῶν Λατίνων. Ὁ ἄδης εἶναι τόπος νοητός, ἀφοῦ οἱ ψυχές δέν ἔχουν σχῆμα³³. Οἱ ψυχές τῶν δικαίων ἐκρατοῦντο στὸν ἄδη μέχρι τὴν ἔλευση τοῦ Σωτῆρος μόνον γιὰ τὴν προγονικὴ ἁμαρτία «οὐχ ὡς ἐν πυρὶ καὶ κολάσει πάντως, ἀλλ' ὡς ἐν δεσμοτηρίῳ καὶ φυλακῇ»³⁴. Ἐπομένως, δέν πρόκειται περὶ καθαρτηρίου πυρός, ὅπως διδάσκουν οἱ Λατίνοι.

Ἡ ὑπαρξὴ ἐνὸς εἴδους καθαρτηρίου προσκαίρου πυρός μετὰ τὸν Παραδείσου καὶ Κολάσεως συνδέεται, κατὰ κάποιον τρόπο, μετὰ τὴν διδασκαλία περὶ ἀποκαταστάσεως τῶν πάντων, ἀφοῦ καλλιεργεῖ τὴν ραθυμία στὸν ραθύμους. Ἡ ἀποκατάσταση τῶν πάντων καὶ τὸ τέλος τῆς αἰωνίου Κολάσεως, ὅπως τὸ δίδαξε ὁ Ὁριγένης καὶ πέρασε καὶ σὲ μερικοὺς ἀρχαίους ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφείς, ἀποκηρύχθηκε καὶ ἀναθεματίσθηκε ἀπὸ τὴν πέμπτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, ἐπειδὴ καθιστᾶ ραθυμότερους τοὺς ραθύμους, ἐλπίζοντας στὴν λύτρωση ἐκ τῶν βασάνων. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ διδασκαλία περὶ καθαρτηρίου πυρός πρέπει νὰ ἀποβληθῆ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ἐπειδὴ καλλιεργεῖ τὴν ἐντύπωση ὅτι δέν πρέπει νὰ ἀγωνίζονται στὴν παρούσα ζωὴ, ἀναμένοντας μιὰ ἄλλη κάθαρη. «Διὰ τὰ αὐτὰ τοίνυν καὶ τὸ προκείμενον δόγμα τοῦ καθαρτοῦ πυρός ἀποβλητέον ἂν εἴη τῆς ἐκκλησίας, ὡς ραθυμίαν ἐμποιοῦν τοῖς σπουδαίοις· καὶ πείθον αὐτοὺς μὴ πᾶσι τρόποις ἀγωνίζεσθαι κατὰ τὸν παρόντα βίον ἑαυτοὺς ἐκκαθαίρειν, ὡς προσδοκωμένης ἐτέρας καθάρσεως»³⁵.

Ἀναλύοντας τὸ θέμα τοῦ Παραδείσου καὶ τῆς Κολάσεως ὁ ἅγιος Μάρκος καὶ ἐκφράζοντας τὴν διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας λέγει ὅτι οὔτε οἱ δίκαιοι μετὰ τὸν θάνατο κατέχουν ὀλοκληρωτικὰ τὴν μακαρία ἐκείνη κατάσταση οὔτε οἱ ἁμαρτωλοὶ ὀδηγοῦνται στὴν αἰώνιο κόλαση, ὅπου θὰ βασανίζονται αἰδίως, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο αὐτὰ «μετὰ τὴν ἐσχάτην ἐκείνην ἡμέραν τῆς κρίσεως καὶ τὴν ἀνάστασιν πάντων ἀναγκαίως γενήσεσθαι». Τώρα καὶ οἱ δίκαιοι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ «εἶναι μὲν ἐκατέρους ἐν τοῖς προσηκούσι τοποῖς», ὅμως οἱ μὲν δίκαιοι βρίσκονται μετὰ ἄνεση καὶ ἐλευθερία μαζί με τοὺς ἀγγέλους στὸν οὐρανὸ καὶ προγεύονται τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ βρίσκονται κεκλεισμένοι στὸν ἄδη, ἀναμένοντας μετὰ στενοχωρία καὶ ἀπαραμύθητη λύπη σὰν κατάδικοι τὴν ἀ-

πόφαση τοῦ Κριτοῦ, βλέποντας ὅμως τὴν αἰώνια βάσανο³⁶.

Φαίνεται ἀπὸ τὴν διδασκαλία τοῦ ἁγίου Μάρκου ὅτι δέν ὑπάρχει μέση κατάσταση τῶν ψυχῶν, ὅπως ἔλεγαν οἱ Λατίνοι, ὅτι δηλαδὴ παρεμβάλλεται μετὰ τὸν Παραδείσου καὶ τῆς Κολάσεως ἕνας ιδιαίτερος τόπος, ὅπου ὑπάρχει τὸ καθαρτήριο πῦρ, ἀλλὰ ὑφίσταται μιὰ μέση κατάσταση τῶν ψυχῶν ἀπὸ τὴν ἄποψη ὅτι μετὰ τὴν ἔξοδο τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα οἱ μὲν δίκαιοι ἀναμένουν τὴν τελεία ἀπόλαυση τοῦ Παραδείσου, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ ἀναμένουν τὴν τελικὴ ἀπόφαση τοῦ Κριτοῦ καὶ τὸν τελικὸ βασανισμό. Ὅμως ἡ ἀπόλαυση τῶν δικαίων τῆς θέας τοῦ Θεοῦ μετὰ τὴν ἔξοδο τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα εἶναι σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ ἀπὸ ὅ,τι ἦταν κατὰ τὴν παρούσα ζωὴ. Γράφει χαρακτηριστικὰ ὅτι οἱ δίκαιοι μετὰ τὸν θάνατο ἀπολαμβάνουν τῆς μακαρίας θεωρίας τοῦ Θεοῦ «καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἐκπεμπομένης αἴγλης τελεώτερόν τε καὶ καθαρώτερον ἢ πρότερον ἐν τῷ βίῳ τυγχάνοντας»³⁷.

Ὁ ἅγιος Μάρκος γιὰ νὰ ὑποστηρίξη αὐτὴν τὴν ἄποψη χρησιμοποιεῖ πολλὰ χωρία ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή καὶ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ τὴν τελικὴ κρίση, ποὺ θὰ γίνῃ μετὰ τὴν Δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ, οἱ δίκαιοι θὰ ἀκούσουν τὸν λόγο: «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν». Αὐτὸ σημαίνει ὅτι δέν τὴν εἶχαν ἀκόμη κληρονομήσει ἀμέσως μετὰ τὴν ἔξοδο τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα. Ἄλλωστε, ἐὰν τὴν εἶχαν κληρονομήσει, δέν θὰ ὑπῆρχε ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἡ ἀνάσταση τῶν σωμάτων, ἡ παρουσία τοῦ Κριτοῦ καὶ τὸ φοβερὸ καὶ παγκόσμιο ἐκεῖνο θέατρο³⁸.

Ἐπίσης ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφει: «Πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομισθῆται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ὃ ἐπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν» (Β' Κορ. ε' 10). Αὐτὸ σημαίνει ὅτι πρὶν τὸ βῆμα ἐκεῖνο καὶ πρὶν ἐμφανισθοῦμε ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ καὶ μάλιστα χωρὶς τὸ σῶμα, «οὐδεὶς ἀπολαμβάνει πρὸς ὃ διὰ τοῦ σώματος ἐπραξεν»³⁹.

Ἐρωτηθεῖς ὁ Μ. Ἀθανάσιος ἂν οἱ δίκαιοι ἀπολαμβάνουν μετὰ τὴν ἔξοδο τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα τὰ ἀγαθὰ καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὴν κόλαση ἀπαντᾷ: «Οὐδαμῶς ὅμως δὲ αὐτὴ ἡ χαρὰ, ἣν ἔχουσι νῦν αἱ τῶν ἁγίων ψυχαί, μερικὴ ἀπόλαυσις ἐστίν, ὥσπερ καὶ ἡ λύπη, ἣν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἔχουσι, μερικὴ κόλασις»⁴⁰. (Συνεχίζεται)

33. Θερησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια, τόμος 8, στ. 1014.

34. Marci Archiep. Ephesii: P. O., ἐνθ' ἄνωτ., ὁμιλία I, σελ. 59.

35. ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 60.

36. ἐνθ' ἄνωτ., ὁμιλία II, σελ. 109-110.

37. ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 110.

38. ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 112.

39. ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 113.

40. ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 111.

ΤΟ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ο όρος κουτσοβλαχικό¹ ζήτημα εγκαινιάζεται μετά τη λήξη των βαλκανικών πολέμων 1912-13 και ακριβέστερα προ της συνθήκης του Βουκουρεστίου (23 Ιουλίου 1913), με επιστολές που ανταλλάχθηκαν μεταξύ των πρωθυπουργών των βαλκανικών χωρών με το ρουμάνο όμολόγό τους για τη ρύθμιση της θρησκευτικής και εκπαιδευτικής καταστάσεως των Βλάχων της Βαλκανικής.

Χρονολογικά η δημιουργία του κουτσοβλαχικού ζητήματος τοποθετείται πριν από την άνεξαο-

Του κ. ΜΙΧΑΗΛ Γ. ΤΡΙΤΟΥ
Δρος Θεολογίας

τησία της Βλαχίας και Μολδαβίας από την επικυριαρχία του Σουλτάνου. Τα αίτια της δημιουργίας του ζητήματος υπήρξαν ο ρουμανικός μεγαλοϊδεατισμός² και η ανάγκη αποπροσανατολισμού των βλαχο-μολδαβών από την απώλεια της Τρανσυλβανίας από την Αύστρο-ουγγαρία και της Βεσσαραβίας από τη Ρωσία³. Έπειδή κάθε προσπάθεια αντιμετώπισεως αυτών των Μεγάλων Δυνάμεων εγκυμονούσε σοβαρούς κινδύνους για τις ήγεμονίες, έστρεψαν το ενδιαφέρον στους βλάχους της Θεσσαλίας, Ήπειρου και Μακεδονίας, τους οποίους χαρακτήρισαν ως όμοιοθνήεις τους⁴.

1. Το όνομα Κουτσοβλάχοι (Κουτσοβλαχικός) είναι η ελληνική απόδοση του τουρκικού Κιουτσούν Βαλάχ = Μικρόβλάχοι, δηλ. κάτοικοι της Μικρής Βλαχίας (Κιουτσούν Βαλαχί), όπως ονομαζόταν ή Αϊτωλοακαρνανία στη βυζαντινή και όθωμανική περίοδο. Αντίθετα Μπουγιούν Βαλάχ = Μεγαλόβλάχοι ονομαζόνταν οι κάτοικοι της Μεγάλης Βλαχίας (Μπουγιούν Βαλαχί), όπως λεγόταν η Θεσσαλία κατά την ίδια περίοδο. Ο όρος έγινε αποδεκτός ως διπλωματικός.

2. Βλ. Π. Καρολίδου, Σύγχρονος Ιστορία των Ελλήνων και των λοιπών λαών της Ανατολής, τ. δ', εν Αθήναις 1924, σ. 159.

3. Αχιλ. Γ. Λαζάρου, Η Αρωμουνική και αι μετά της ελληνικής σχέσεις αυτής - Βλάχοι, Αθήνα 1986, σ. 9. Πρβλ. του ίδιου, Θρακολογία και ζήτημα καταγωγής Βλάχων - Αρωμούνων, Τρίκαλα 1985, σ. 50. Αθαν. Χρυσόχου, Οι Βλάχοι της Μακεδονίας, Θεσσαλίας και Ήπειρου, Θεσσαλονίκη 1942, σ. 9 και Δώρου Γερ. Πεφάνη, Οι Έλληνες Σλαυόφωνοι της Μακεδονίας και οι Έλληνοβλάχοι, Αθήνα 1948, σ. 67.

4. Ο Νικόλαος Βλάχος στο έργο του Το Μακεδονικό Ζήτημα ως φάσις του Ανατολικού Ζητήματος 1878-1908, Αθήνα 1935, σ. 35 υποστηρίζει ότι «αι ρουμανικαί κυβερνήσεις, υιοθετήσασαι την πολιτικήν του προσηλυτισμού των Κουτσοβλάχων της Μακεδονίας εις την ρουμανικήν εθνικήν ιδέαν, επεδίωκον μάλλον να δημιουργήσουν ενέχυρον, το οποίον παραχωρούμενον εις την Βουλγαρίαν, εν εϋθέτω χρό-

Οι πρώτες ζυμώσεις για τη δημιουργία του κουτσοβλαχικού ζητήματος αρχίζουν το 1849, ενώ η επίσημη υποστήριξή του από τη ρουμανική κυβέρνηση γίνεται το 1863-64⁵. Στην απόφασή της η ρουμανική κυβέρνηση στηρίχτηκε στην έκθεση των Radulescu - Bolintineanu, οι οποίοι, αφού επισκέφτηκαν την Ήπειρο και τη Μακεδονία, δήλωσαν ότι ανακάλυψαν τους ρουμανοβλάχους, τους οποίους παρουσίασαν ως ρουμάνους πατριώτες⁶.

Το 1860 ιδρύεται το «Μακεδορουμανικόν Κομιτάτον» δηλ. η περίφημη Societatea Culturala Macedo-Romana, του οποίου οι ηγέτες με προκηρυσίσεις ζητούν την ίδρυση «Μεγάλου Ρουμανικού Κράτους» στην Μακεδονία, Ήπειρο και Θεσσαλία, διότι κατ' αυτούς οι επαρχίες αυτές κατοικούνται ως επί το πλείστον από ρουμάνους⁷. Την οικονομική ενίσχυση του κομιτάτου είχε αναλάβει ο ήγεμόνας της Ρουμανίας Αλέξανδρος Κούζας με χρήματα των πολυαριθμών ελληνικών Μονών της Βλαχίας, τις οποίες είχε κατασχέσει.

Όργανα της ρουμανικής προπαγάνδας έγιναν μερικοί άρνησιπάτριδες Κουτσοβλάχοι, μεταξύ των οποίων πρωταρχική θέση κατέχουν ο Μοναχός Αβέρκιος και ο διδάσκαλος Απόστολος Μαργαρίτης.

Ο Αβέρκιος καταγόταν από την Αβδέλλα (Καζά Γρεβενών). Το 1866 πήγε στο Βουκουρεστί και ανέφερε στη ρουμανική κυβέρνηση ότι στην Τουρκία υπάρχουν εκατοντάδες χιλιάδων βλάχοι, οι οποίοι κινδυνεύουν να αφομοιωθούν από τα άλλα χριστιανικά στοιχεία και κυρίως τα ελληνικά. Παράλληλα υπέδειξε διάφορα μέτρα για τη διάσωση και ανάπτυξη του εθνισμού των αδελφών ρωμούνων της Τουρκίας, όπως αποκαλούσε ο ίδιος τους Έλληνοβλάχους της Μακεδονίας και Ήπειρου⁸.

να, θα εξησφάλιζεν εϋνοϊκατέραν διαρροϋθμισιν των συνόρων των δύο κρατών εν Δοβρουτσά». Η άποψη του Νικ. Βλάχου, καθαρά υποθετική, δεν δικαιώθηκε από την έκβαση των γεγονότων όσον αφορά το κουτσοβλαχικό.

5. Έλευθερίας Γ. Νικολαΐδου, «Η στάση της ρουμανικής προπαγάνδας στην προσάρτηση της Ήπειρο-Θεσσαλίας στην Ελλάδα», Δωδώνη 13 (1984), σ. 331.

6. Παν. Αραβαντινού, Μονογραφία περί Κουτσοβλάχων, εν Αθήναις 1905, σ. 8. Πρβλ. Αθαν. Θ. Σπηλιωπούλου, Οι βλαχόφωνοι Έλληνες και η ρωμουνική προπαγάνδα, εν Αθήναις 1905, σ. 70.

7. Έρμου Θ. Μουδοπούλου, Το ρουμανοκουτσοβλαχικόν ζήτημα, εν Αθήναις 1978, σ. 11.

8. ΑΥΕ - 1911 - 12 - Β - 45, Περί ρουμανικής προπαγάνδας εν Ήπειρω. Πρβλ. Κων. Α. Βακαλόπουλου, Η Μακε-

Άφού έτυχε ιδιαίτερων τιμών και φιλοφρονήσεων από τη ρουμανική κυβέρνηση, γύρισε στην πατρίδα του, όπου στρατολόγησε τους πρώτους νέους, τους οποίους έστειλε στη Ρουμανία ως υποτρόφους της ρουμανικής κυβέρνησης. Αυτοί μετά την αποφοίτησή τους έγιναν οι πρώτοι δάσκαλοι της ρουμανικής προπαγάνδας. Οι έπιτυχίες τους όμως ήταν σχετικές, αφού οι κοινότητες, όπου πήγαιναν, τους θεωρούσαν αντιπροσώπους ξένων συμφερόντων⁹.

Τα πρώτα ρουμανικά σχολεία ιδρύθηκαν το 1877-1878 στα χωριά Περιβόλι, Άβδέλλα, Φούγκα, Μεγάροβο και Βλαχοκλεισούρα. Στη Βλαχοκλεισούρα, εκτός από το δάσκαλο που στάλθηκε από τη Ρουμανία, δίδαξε και ο Άπόστολος Μαργαρίτης¹⁰, ο οποίος υπήρξε η ψυχή της ρουμανικής

δονία στα πλαίσια της βαλκανικής πολιτικής (1830-1986), Θεσσαλονίκη 1987, σ. 45. Και έφημ. «Φωνή της Ήπειρου», άριθμ. φύλλ. 20/29-1-1893 και 21/5-2-1893.

9. Grusu Papacostea - Groga, In zilele redesteptarii macedo-române. Memorii, acte si corespondenta, Bucurest 1927, σ. 24.

10. Ο Άπόστολος Μαργαρίτης γεννήθηκε στη Βλαχοκλεισούρα της Μακεδονίας το 1832. Υπήρξε τρέφοντας της Ζωσμαιάς Σχολής των Ίωαννίνων και κατόπιν δ/ντης του Δημ. Σχολείου Βλαχοκλεισούρας. Στη συνέχεια αυτομόλησε στο Μακεδονορουμανικό Κομπάτο του Βουκουρεστίου, όπου έγινε δεκτός με πολλές τιμές. Με την ευφυΐα και τη γενικότερη δραστηριότητά του έγινε ο μοχλός της ρουμανικής προπαγάνδας. Δυό χρόνια μετά το διορισμό του ως δασκάλου της γενέτειράς του προήχθη σε έπιθεωρητή και έπόμενη των σχολείων που συστήθηκαν. Μάλιστα στη Θεσσαλονίκη ίδρυσε και ταμείο για την κανονική καταβολή των μισθών των δασκάλων.

Για να έχει την εύνοια της Καθολικής Έκκλησίας άσπάσθηκε τον καθολικισμό με όλη την οικογένειά του και κατόρθωσε να πείσει μερικούς βλαχόφωνους ιερείς να γίνουν Ούνιται. Με την προσχώρησή του στον καθολικισμό πέτυχε να πείσει τους Γάλλους μοναχούς (Lazaristes), που έμειναν στο Μοναστήρι, τη Θεσσαλονίκη και την Κωνσταντινούπολη, ότι το γενικότερο έργο της ρουμανικής προπαγάνδας έχει ως κύριο στόχο την άπόσπαση όλων των βλαχοφώνων χριστιανών από την έπιρροή του Οικουμενικού Πατριαρχείου και τον προσηλυτισμό τους στον καθολικισμό. Πολύ στενή συνεργασία είχε με τον φανατικό καθολικό ηγούμενο της μονής των Λαζαριστών Φαβεριάλ (Faveyrial), ο οποίος βοήθησε σημαντικά τις κινήσεις του.

Με την υποστήριξη της όθωμανικής κυβέρνησης, η οποία στην προκειμένη περίπτωση έφάρμοζε το γνωστό δόγμα «διαίρει και βασίλευε» και την οικονομική ένισχυση του ρουμανικού κράτους και των καθολικών μοναχών, ο Μαργαρίτης έγινε πανίσχυρος. Με την οικονομική άνεση που είχε, δωροδοκούσε άνωτερους και κατώτερους Τούρκους υπάλληλους, για να τους έχει με το μέρος του και κυρίως για να μπορεί να φυλακίζει και να έξορίζει Έλληνόβλαχους, που έμειναν σταθεροί στην έλληνική έθνική ιδέα.

Ο Άπόστολος Μαργαρίτης εργάστηκε μέχρι το 1898, όποτε και συνταξιοδοτήθηκε. Σ' αυτό συνέβαλε άποφασιστικά το συλλαλητήριο των σπουδαστών του Πανεπιστημίου του Βουκουρεστίου που έγινε εναντίον του, έπειδή χρησιμο-

προπαγάνδας. Με την άνοχη της όθωμανικής κυβέρνησης και την οικονομική βοήθεια της ρουμανικής, καθώς και των καθολικών μοναχών, κυρίως δέ του Γάλλου ηγούμενου των Λαζαριστών Φαβεριάλ¹¹, άρχισε να ιδρύει σχολεία. Το 1880 ιδρύει ρουμανικό λύκειο στο Μοναστήρι. Το 1881 ρουμανικό σχολείο στη Βωβούσα (Καζά Ίωαννίνων), το 1885 στην Κρασιά (Καζά Γρεβενών) και στο Μέτσοβο, το σχολείο του οποίου ύπολειτοργούσε λόγω παντελούς έλλείψεως μαθητών¹². Το 1886 ιδρύεται στα Γιάννινα ρουμανική έμπορική σχολή. Το 1887 στο Μοναστήρι άνωτερο ρουμανικό παρθενγωγείο, από το οποίο άποφοιτούσαν δασκάλες, προοριζόμενες για τη στελέχωση των παρθενγωγείων, που έπρόκειτο να ιδρυθούν στα βλαχόφωνα χωριά. Κατά το σχολικό έτος 1889-1890 ιδρύθηκαν ρουμανικά σχολεία στα χωριά της Ήπειρου Τσερνέσιο, Φλαμπουράρι, Γρεβενήτι, Λάϊστα, Συρράκο, Άρμάτοβο, Βριάζο και Παληοσέλι. Σε μερικά από αυτά σημειώθηκαν σχετικές έπιτυχίες. Όμως στα χωριά Συρράκο, Γρεβενήτι και Λάϊστα άπέτυχαν παταγωδώς. Έπί πλέον ρουμανικά σχολεία ιδρύθηκαν στη Θεσσαλονίκη, σε χωριά της Άλβανίας και το Μπεράτι¹³.

Στο χρονικό διάστημα 1886-1896 χάρη στη δρα-

ποιούσε τα ρουμανικά χρήματα για ίδιοτελείς σκοπούς.

Δυό φορές παρασημοφορήθηκε από τη ρουμανική κυβέρνηση και μιá από την όθωμανική. Πέθανε και τάφηκε από ρουμάνους ιερείς σύμφωνα με τα δόγματα της Όρθοδόξου Έκκλησίας, αν και είχε άσπασθει τον καθολικισμό.

Έίναι πολύ χαρακτηριστικά τα όσα γράφει για τον Άπόστολο Μαργαρίτη ο ηγούμενος των Λαζαριστών: «Ο Άπόστολος θα μπορούσε να οικειοποιηθεί τα λόγια του Άποστόλου: Άδελφοί, υπέφερα για σας, πέρασα δια πυρός και σιδήρου σε στεριά και σε θάλασσα αλλά ο Λόγος επέζησε μέσω έμου. Τον Άπόστολο τον μαχαίρωσαν μιá φορά στη Θεσσαλονίκη, τον πέταξαν δυό φορές στο Βαρδάρι, τον έστησαν στο τουφεκίδι πάνω στα βουνά της Άχρίδας» (V. Bégar, Τουρκία και Έλληνισμός, Άθήνα 1987, σ. 303).

11. Ο Φαβεριάλ (Faveyrial) υπήρξε Γάλλος λαζαριστής μοναχός. Διακρινόταν για τα μισελληνικά του αισθήματα. Μετά τα πενήντα χρόνια, που έζησε στη Μασσαλία, τα υπόλοιπα χρόνια της ζωής του τα έζησε στη Σαντορίνη, την Κων/η και το Μοναστήρι, όπου εγκαταστάθηκε μετά τον Κριμαϊκό πόλεμο με άπώτερο στόχο να προσηλυτίσει τους Σλάβους στον καθολικισμό. Έργάστηκε σκληρά για τη βουλγαρική Ονία και άνήκε σε εκείνους, που πίστευαν ότι το συμφέρον της Γαλλίας και του καθολικισμού συντατίζονταν με την πολεμική εναντίον του Έλληνισμού. Για τη δράση του Faveyrial βλ. Max Demeter Peyfus, Die aromunische Frage. Ihre Entwicklung von den Ursprungen bis zum Frieden von Bucarest (1913) und die Haltung Osterreich - Ungarns, Wien 1974, σσ. 49, 59, 63.

12. Μιχάλη Γ. Τρίτου, Ή Πατριαρχική Έξαρχία Μετσόβου (1659-1924), Ίωάννινα 1991, σ. 124, όπου και πλήρης ένημέρωση για τη ρουμανική προπαγάνδα στο Μέτσοβο στα χρόνια της Τουρκοκρατίας.

13. ΑΥΕ, ό. π.

στηριότητα του Άποστόλου Μαργαρίτη ή ρουμανική προπαγάνδα σημείωσε σημαντικές επιτυχίες. Κυρίως σύστησε σε όλα τα βλαχόφωνα χωριά της βόρειας πλευράς της Πίνδου σχολεία με οικότροφεία, στα όποια πέρα της διδασκαλίας παρέχονταν έντελώς δωρεάν τροφή και ένδυση¹⁴.

Μετά την άπελευθέρωση της Θεσσαλίας από τον τουρκικό ζυγό (1881) οί μεγάλοι όγκοι τών βλαχοφώνων πληθυσμών που κατοικούσαν στη Νότια Πίνδο άπαλλάχτηκαν από την προπαγάνδα. Αυτό είχε ως άποτέλεσμα να άναγκάσει τον Άποστολο Μαργαρίτη να προβεί στη σύνταξη έγγραφων διαμαρτυριών, με τα όποια δήθεν οί Κουτσόβλαχοι διαφωνούσαν για την προσάρτηση της Θεσσαλίας στην Έλλάδα¹⁵.

Στο διπλωματικό επίπεδο τó κουτσοβλαχικό ζήτημα έγινε γνωστό τó 1881, όταν ή ρουμανική κυβέρνηση στην προσπάθειά της να ματαιώσει την ένωση της Θεσσαλίας και της Άρτας με την Έλλάδα, παρήγγειλε στον πρεσβευτή της Ί. Γκίκα να διαμαρτυρηθεί στον Ύπουργό Έξωτερικών της Άγγλίας λόρδο Γκράνβιλ για την άδικία που έγινε σε βάρος «χωρών κατοικουμένων υπό πολλών χιλιάδων λαού ρουμανικής εθνικότητας»¹⁶. Άλλά αυτή ή άξίωση προκάλεσε τó γέλωτα της άγγλικής και γερμανικής κυβερνήσεως. Όμολογουμένως αυτές οί ένέργειες δέν έφεραν κανένα άποτέλεσμα, άφου ή Ύψηλή Πύλη υποχρεώθηκε να υπογράψει με την Έλλάδα τη συνθήκη προσαρτήσεως τών έδαφών που επιδικάστηκαν στη χώρα μας (20 Ίουνιου / 2 Ίουλίου 1881).

Μετά την άπώλεια της Θεσσαλίας και της Άρτας, ή ρουμανική προπαγάνδα, σε σύντομο χρονικό διάστημα άναδιοργάνωσε συστηματικά τó μηχανισμό της στα έδάφη που παρέμειναν στην Τουρκία. Παρόλες όμως τις προσπάθειες, παρὰ τον άφθονο διασκορπισμό χρυσού για τη διαφθορά και άγορά συνειδήσεων, παρὰ τις ύποσχέσεις, τις άπειλές, τις ραδιουργίες, τις καταγγελίες και τις άπηνεις καταδιώξεις, παρὰ τούς άπεγνωσμένους άγώνες έπιμισθίων διδασκάλων, έπιθεωρητών και πρακτόρων, παρὰ την άπροκάλυπτη σύμπραξη του καθολικού κλήρου, τα άποτελέσματα της ρουμανικής προπαγάνδας υπήρξαν μηδανικά¹⁷.

Έπίσημη παραδοχή αυτής της άποτυχίας άπο-

τελεί ή με ήμερομηνία 15-11-1901 έκθεση του ύπουργού Παιδείας της Ρουμανίας Χάρετ προς τόν Βασιλέα Κάρολο. Στην έκθεση αυτή αναγράφονται μεταξύ άλλων:

«Έχομεν (έν Μακεδονία) πολυαρίθμους σχολιάς και διδασκάλους άλλ' άνευ μαθητών, και έφόσον ό άριθμός τούτων ήλαττούτο, κατά τασούτον ηύξάνομεν τόν άριθμόν εκείνων. Τό προπαγανδιστικόν έργον μας περιωρίσθη εις τινας μόνον κοινότητας, και δή, μεταξύ τών πενεστέρων τάξεων, τών άνωτέρων τάξεων παραμενουσών άνεπηρεάστων υπ' αυτού. Τούτου ένεκεν τα λύκεια, τα γυμνάσια, αι έμπορικά σχολιά μας, άριθμούσιν ει μη μόνον ύποτρόφους μας, άνευ δέ του μέτρου τούτου θα έμενον κενά. Αί έν Μακεδονία σχολιά μας στερούνται άσφαλοϋς βάσεως, συντηρούνται δέ, τεχνητός, δι' ύποτροφιών χορηγουμένων εις τόν πρώτον τυχόντα...»¹⁸.

Άλλά και ό διευθυντής της ρουμανικής σχολής Ίωαννίνων Λαζαρέσκου Λεκάντα στη με ήμερομηνία 26 Νοεμβρίου 1901 έπίσημη έκθεσή του προς τόν Ύπουργό Παιδείας Χάρετ γράφει μεταξύ άλλων: «... Οί πάντες γινώσκουσι, φρονώ, ότι τó εθνικόν ήμών πρόβλημα όπισθοχωρεί έν τη χειρονήσφ του Αίμου. Παρὰ τας γενομένας και γινόμενας εισέτι μεγάλας θυσίας, πρόπει να άρχίσωμεν και αύθις έκ του μηδενός. Μετά τριακονταετείς άγώνας, δέν δυνάμεθα να καυχηθώμεν ότι προέβημεν κατά έν βήμα επί τα πρόσω... Τό ρουμανικό ζήτημα εύρηται έν νηπιώδει καταστάσει, εις ό σημείον εύρίσκετο την ήμέραν της έμφανισεώς του ίσως μάλιστα και έχειροτέρουσε. Τα έπιτευχθέντα άποτελέσματά ειςι μηδανικά άνευ σημασίας... Οί προσερχόμενοι σήμερα εις τόν ρουμουνισμόν και οϋς θεωρούμεν ως ρουμανόφρονας, δέν πράττουσι τούτο έκ πεποιθήσεως, ψυχή και καρδιά, άλλ' άπλώς έκ συμφέροντος' όταν θα έκλείψη τούτο, θα φανή τó έπιπόλαιον τών αισθημάτων των... Ό γελοίος ήμών τρόπος της δράσεως, όν συνεχίζομεν άχρι τούδε, άποτελεί τόν λόγον δι' όν, άντι έπιτυχίας, έχθρους μόνον και δυσαρσεκειάς συγκομίζομεν... Ό ρουμούνος άποστέλλει τα τέκνα του εις την ρουμουνικήν σχολήν μόνον δια να λάβη δώρα, δια να έπιτύχη ύποτροφίας, βιβλία και τα λοιπά, ένω παρὰ της έλληνικής σχολής δέν έχει καμμίαν άπαίτησιν, έν άνάγκη δέ άνοίγει τó βαλάντιόν του

14. δ. π.

15. δ. π. Βλ. και Άγγελικής Σφήκα - Θεοδοσίου, Ή προσάρτηση της Θεσσαλίας. Ή πρώτη φάση στην ένσωμάτωση μιās έλληνικής έπαρχίας στο έλληνικό κράτος (1881-1885), Θεσσαλονίκη 1989, σ. 19.

16. Γ. Κ. Άσπρέα, Πολιτική Ίστορία της νεωτέρας Έλλάδος 1821-1921, τ. β', έν Άθήνας 1923, σ. 131.

17. ΑΥΕ - 1907 - α.α.κ.ε.

18. ΑΥΕ - 1918 - Β - 33, 35, 36, 37. Πρβλ. ΕΑ 27 (1907), σ. 33. Νεοκλέους Καζάζη, «Ή Μακεδονία και οί Ρωμούνοι», Έλληνισμός 11 (1908), σ. 524. Του ίδιου, Τό Μακεδονικό πρόβλημα, έν Άθήνας 1907, σ. 102. Σηλιωπούλου, δ. π., σ. 122 και Σπύρου Λάμπρου, «Τά έλληνικά δίκαια», Νέος Έλληνισμός 10 (1913), σ. 108.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Πανηγυρικός έορτασμός τής μνήμης του ιερού Φωτίου

Η μνήμη του Μεγάλου Φωτίου την 6ην Φεβρουαρίου έορτάσθη και κατά το τρέχον έτος έν τή Ι. Μονή Πεντέλης διά των καθιερωμένων κοινών εκδηλώσεων τής Ιεράς Συνόδου τής Έκκλησίας τής Ελλάδος και του διδακτικού προσωπικού και των φοιτητών των Θεολογικών Σχολών Άθηνών και Θεσσαλονίκης.

Η επί παρουσία του Μακ. Αρχιεπισκόπου κ. Σεραφείμ και των λοιπών μελών τής Ι. Συνόδου τελεσθείσα υπό του Σεβ. Μητροπολίτου Λήμνου και Αγίου Ευστρατίου κ. Ιεροθέου ύποδειγματική πανηγυρική Θ. Λειτουργία, καθ' ήν έψαλλε θαυμασίως ή χορωδία των σπουδαστών τής Άνωτέρας Έκκλησιαστικής Σχολής Άθηνών ή συνδιάσκεψις των Συνοδικών Αρχιερέων και των μελών του Δ.Ε.Π. των δύο Σχολών επί του θέματος «Όρθόδοξος Θεολογία και Έκκλησιαστική Άγωγή», διά το όποϊον έγένητο έμπεριστατωμένη συστηματική εισήγησις υπό του Άναπληρωτού Καθηγητού τής Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Άθηνών αιδεσιμολογιώτατου Πρωτοπρεσβυτέρου π. Γεωργίου Μεταλληνού ή άκολουθήσασα συνεστίασις, καθ' ήν άντηλλάγησαν πλήρεις περιεχομένου προλόσεις μεταξύ του Μακαριωτάτου και των έκπροσώπων των Θεολογικών Σχολών — πάγκα ταύτα συνετέλεσαν ώστε έν καταλλήλω άτμοσφαιρα οικογενειάκης οικειότητος να προβληθή ή οίκουμενική προσωπικότης του Ι. Φωτίου, να έξαρθή ή εκκλησιαστικός χαρακτήρ τής Όρθοδόξου Θεολογίας και να προβληθή ή σημασία αυτής εις την ανάδειξιν του εκκλησιαστικού ιδεώδους τής χριστιανικής μορφώσεως και άγωγής.

Αιτήματα προς προώθησιν

Έν συνεχεία δέον να σημειωθή, ότι κατά την έν

και θνήσκων καταλιμπάνει διά κληροδοτημάτων την περιουσίαν του προς διάδοσιν των έλληνικών γραμμάτων...». Και καταλήγει συνιστώντας «πίεσιν επί των έν Ρουμανία Κουτσοβλάχων, διότι, όμολογει «και αυτοί οι έν Ρουμανία έγκατεστημένοι προκηρύττουσιν έαυτούς Έλληνας»¹⁹.

(Συνεχίζεται)

19. Έφημ. «Άγών», άριθμ. φύλλ. 333/4-8-1905 και 334/10-8-1905. Πρβλ. ΕΑ 27 (1907), σ. 34. Καζάζη, Η Μακεδονία, ό. π., σ. 38. Του ίδιου, Το Μακεδονικόν πρόβλημα..., ό. π., σ. 113 και Λάμπρου, ό. π., σ. 167. Βλ. και Achille G. Lazarou, L'aroumain et ses rapports avec le grec, Institute for Balkan Studies, 206, Thessaloniki 1986, σ. 65 σημ., όπου επίσης μαρτυρία του Max Nordau και 148 σημ. 74, όπου και καταγγελία του Eugéne Ionéscu.

τή αιθούση του Διορθοδόξου Κέντρου τής Ι. Μονής Πεντέλης Συνδιάσκεψιν επί του θέματος «Όρθόδοξος Θεολογία και Έκκλησιαστική Άγωγή» άπεφασίσθη ή σύστασις Έπιτροπής εκ Σεβ. Αρχιερέων και εκ των Κοσμητόρων και Προέδρων των Τμημάτων των δύο Θεολογικών Σχολών προς εξέτασιν, τελικην διαμόρφωσιν και προώθησιν των προβληθέντων κατά την σχετικην συζήτησιν αιτημάτων.

Τα κυριώτερα των αιτημάτων τούτων είναι: α') Να διευρυνθή το Άναλυτικόν Πρόγραμμα των Θεολογικών Σχολών κατά τρόπον καθιστώντα πλέον έμφανή την ανάγκην τής στενής συνεργασίας Έκκλησίας και Θεολογίας και τής άλληλοπεριχωρήσεως του διδακτικού των έργου.

β') Το εκκλησιαστικόν μορφωτικόν ιδεώδες πρέπει να προβάλλεται τόσο ad intra προς ένίσχυσιν τής αυτοσυνειδησίας των μελών τής Έκκλησίας και των θεολόγων, όσο και ad extra, ίνα επί τέλους καταστή συνειδητόν ότι το υπό τής Πολιτείας προβαλλόμενον εκπαιδευτικόν και μορφωτικόν ιδεώδες θα έχη άποσπασματικόν ή ούτοπιστικόν χαρακτήρα, εάν δέν ταυτίζεται προς το ιδεώδες τής εκκλησιαστικής μορφώσεως και άγωγής, το όποϊον έχει καθολικότητα και οδηγεί εις την «άγωγήν του όλου».

γ') Τα δύο προηγούμενα αιτήματα πρέπει να συνδεθούν μετά του αιτήματος τής αναθεωρήσεως του Συντάγματος, το όποϊον, ως έτονίσθη υπό των συζητητών και προ πάντων υπό του Νομικού Συμβούλου τής Έκκλησίας τής Ελλάδος κ. Λιλαίου, δέν πρέπει να άποδυναμωθή έτι περαιτέρω ως προς τον έλληνορθόδοξον προσανατολισμόν του, ούτε να παύση να παρέχη ουσιαστικην προστασίαν εις την επικρατούσαν έν Ελλάδα Όρθόδοξον Έκκλησίαν.

«Αφιέρωμα τοίς διδασκάλοις εύλαβώς»

Όφείλονται συγχαρητήρια και εύχαριστίαι εις τον διακεκριμένον Επίτιμον Γενικόν Επιθεωρητήν Μέσης Εκπαιδύσεως και Πρόεδρον του Όρθοδόξου Χριστιανικού Συλλόγου «Οί Τρεις Ιεράρχαι» κ. Ιωάννην Τιμαγένην διά την ώραϊαν πρωτοβουλίαν του να εκδώση εις καλλιτεχνικόν τόμον μεγάλου σχήματος το περιεχόμενον πάντων των κατά το έτος 1991 εκδοθέντων τευχών του λαμπρού περιοδικού «Οί Τρεις Ιεράρχαι», τα όποια άφιερώθησαν εις την προβολήν τής ζωής, τής δράσεως και του έργου δέκα πέντε Πανεπιστημιακών Διδασκάλων τής Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Άθηνών, ήτοι των Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου (Αρχιεπισκόπου Άθηνών), Άμίλκα Άλιβιζάτου, Χρήστου Άνδρουτσου, Ευαγγέλου Άντωνιάδου (Αρχιμανδρίτου), Βασιλείου Βέλλα, Κωνσταντίνου Δυοβουνιάτου, Ιωάννου Καρμίση, Νικολάου Λούβαρι, Δημητρίου Μπαλάνου, Παναγιώτου Μπρατσιώτου, Γρηγορίου Παπαμιχαήλ, Βασιλείου Στεφανίδου (Αρχιμανδρίτου), Γεωργίου Σωτηρίου,

Παναγιώτου Τρεμπέλα και Λεωνίδου Φιλιππίδου. Πάντας τούτους ητύχησεν ὁ κ. Τιμαγένης νὰ ἀκούσῃ ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἄλλωστε πολλοὶ ἐκ τῶν μακαριστῶν τούτων διδασκάλων ὑπῆρξαν τακτικοὶ καὶ θερμοὶ συνεργάται τοῦ περι οὗ ὁ λόγος περιοδικοῦ.

Ὡς σημειοὶ ἐν τῷ Προλόγῳ ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι», ἐν τῷ ἐκδοθέντι τόμῳ «δημοσιεύονται κατ' ἐπιλογὴν, ἐξ ὧων ἐγράφησαν εἰς τὸ παρελθόν, σημαντικὰ στοιχεῖα περὶ τῆς βιοτῆς καὶ τοῦ ἔργου τῶν διαπρεπῶν αὐτῶν διδασκάλων, διὰ νὰ γνωρίσουν αὐτοὺς καὶ οἱ πολλοί. Τὸ ἔργον αὐτῶν δὲν πρέπει, φρονῶ, νὰ τὸ γνωρίζουν οἱ ὀλίγοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πολλοὶ διὰ νὰ ὠφεληθοῦν καὶ αὐτοὶ καὶ νὰ δοξάσουν τὸν Θεόν, τὸν δόντα τοιαύτην σοφίαν καὶ σύνεσιν εἰς τὰ πλάσματά Του. Νὰ γνωρίσουν ἐκεῖνους, τοὺς ὁποίους μακαρίζει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα διὰ τῆς γραφίδος τοῦ ἱεροῦ Ψαλμωδοῦ: "Μακάριοι οἱ ἄνωμοι ἐν ὁδῷ οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου. Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ" ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτὸν" (Ψαλμ. ρη' 1-2).

»Εὐγνώμων, λοιπόν, μαθητῆς τῶν σοφῶν αὐτῶν διδασκάλων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δημοσιεύει ἐνταῦθα τὰ περὶ αὐτῶν πρὸς δόξαν Θεοῦ καὶ εἰς ἀπόδοσιν δικαίας πρὸς αὐτοὺς τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης».

Τὸ 16ον ἐτήσιον συνέδριον τῆς Παγκυπρίου Ἐνώσεως Ἑλλήνων Θεολόγων

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου κ. Χρυσόστομος τὴν 29ην Δεκεμβρίου 1992 ἐκήρυξε τὴν ἑναρξιν τοῦ 16ου ἐτήσιου συνεδρίου τῆς Παγκυπρίου Ἐνώσεως Ἑλλήνων Θεολόγων (Π.Ε.Ε.Θ.), ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξητάσθη τὸ θέμα: «Παράδοσις - Ἀλήθεια καὶ Ζωή». Εἰσηγηταὶ ἦσαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας καὶ Καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Βελιγραδίου κ. Ἀμφιλόχιος καὶ ὁ Αἰδεσιμολογώτατος Πρωτοπρεσβύτερος τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ Καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Θεόδωρος Ζήσης, οἵτινες διὰ τῶν λαμπρῶν εἰσηγήσεών των ἔδωκαν ἀφορμὴν πρὸς ζωηρὰς συζητήσεις.

Διὰ τῆς χαιρετιστηρίου εἰσηγήσεως τοῦ Μακαριωτάτου Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου κ. Χρυσόστομου, διὰ τῆς ἑναρκτηρίου εἰσαγωγικῆς ὁμιλίας τοῦ δυναμικοῦ Προέδρου τῆς Ἐνώσεως κ. Σταύρου Ὀλυμπίου καὶ διὰ τῶν δύο κυρίων εἰσηγήσεων καὶ τῶν συζητήσεων, οἱ διακρινόμενοι διὰ τὸν ἑλληνορθόδοξον παλμόν των θεολόγοι τῆς Κύπρου υἰοθέτησαν καὶ μεταδίδουν τὸ μήνυμα, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησιαστικὴ Παράδοσις, ἣτις διαφυλάττει ἀνόθευτον τὸ περιεχόμενον τῆς ἐν Χριστῷ Ἀποκαλύψεως, δὲν σημαίνει ἐγκλωβισμόν εἰς στατικὴν μουσειακὴν κατάστασιν, ἀλλ' εἶναι «ἀλήθεια καὶ ζωή», ἣτις ἐμπνέει τὰς ἐκάστοτε νέας ἱστορικὰς καὶ πολιτιστικὰς ἐξελίξεις, διαποτίζουσα τὴν ἐπικαιρότητα τῆς στιγμῆς καὶ προσφέρουσα τὴν δυνατότητα τῆς οἰκοδομῆς τῆς

τελείας ἐν Χριστῷ προσωπικότητος. Ὡς ἐτονίσθη, τὸ μήνυμα αὐτὸ πρέπει νὰ ἐμπνέη κατ' ἐξοχὴν τοὺς Ἑλληνας τῆς Κύπρου, οἱ ὅποιοι ἀγωνίζονται ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ ἀγῶνος πρὸς διατήρησιν τῆς ἐθνικῆς των κληρονομίας.

«Μὴ πεποιθᾶτε ἐπ' ἄρχοντας»

Ἐν συνεχείᾳ σημειοῦμεν, ὅτι ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου κ. Χρυσόστομος, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐν Κύπρῳ παρουσίας τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μαυροβουνίου (Σερβίας) κ. Ἀμφιλοχίου, κατὰ τὴν χαιρετιστηρίον ὁμιλίαν του ἐτόνισεν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ ἐξῆς, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐπίκαιρα διὰ πάντας τοὺς Ἑλληνας: «... Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τόσοσ τῆς Κύπρου, ὅσον καὶ τῆς Σερβίας στάθηκεν ἡ Κιβωτὸς τῆς σωτηρίας τῶν λαῶν μας σὲ καιροὺς κατακλυσμῶν, ὄχι μόνον θρησκευτικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐθνικῶν.

»Θέλουμε νὰ βεβαιώσουμε τὸν ἀγαπητὸ Ἀδελφὸ Μητροπολίτη Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας ὅτι παρακολουθοῦμε μὲ ἀδελφικὴ συμπάθεια καὶ πόνο ψυχῆς τὰ προβλήματα, ποὺ ἀντιμετωπίζουν σήμερον οἱ Ὁρθόδοξοι Σέρβοι, πολὺ περισσότερο γιατί σὲ μεγάλη ἀναλογία εἴμαστε ὁμοιοπαθεῖς. Σεῖς, ἀγαπητὲ Ἀδελφέ, ἀντιμετωπίζετε ἐκεῖ τίς ἐξωθεν κατευθυνόμενες καὶ ἐνισχυόμενες ἐπιθέσεις τόσο τῶν ἄλλοθρήσκων, ὅσο καὶ τινῶν ἄλλοδόξων. Καὶ μεῖς ἐδῶ ὑποφέρουμε ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν τῶν ἄλλοθρήσκων Τούρκων, οἱ ὅποιοι εἰσέβαλαν στὴ νῆσο μας, ἄρπαξαν καὶ κατακρατοῦν τὰ ἐδάφη μας, ξεριζώσαν τὸ 1/3 τοῦ ὅλου λαοῦ μας ἀπὸ τίς πατρογονικῆς του ἐστίας, καὶ ἐρημῶνουν, λεηλατοῦν, σιλοῦν καὶ βεβηλώνουν τοὺς ἱεροὺς ναοὺς καὶ τὰ ἱερά μας προσκυνήματα. Μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ναοὺς μας δὲν δίστασαν νὰ μετατρέψουν σὲ ὀθωμανικὰ τεμενῆ.

»Σ' αὐτὲς τίς τραγικῆς στιγμῆς, ποὺ διερχόμαστε, ὡς Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ ποῦ νὰ στρέψουμε τὰ βλέμματα, γὰρ νὰ βροῦμε βοήθεια; Μήπως στοὺς ἰσχυροὺς τοῦ κόσμου τούτου; Δολοπλοκίαις καὶ σκοπιμότητες καθορίζουν, δυστυχῶς, τὴν πολιτικὴν τους. Καὶ μὲ "προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις" δικαιολογοῦν τὴν στάση τους. Ἐχει δίκαιον ὁ Ψαλμωδός, ποὺ μᾶς προτρέπει: "Μὴ πεποιθᾶτε ἐπ' ἄρχοντας, ἐπὶ υἱοὺς ἀνθρώπων, οἷς οὐκ ἔστι σωτηρία" (Ψαλμ. ρμοστ' 3). Πρὸς ποῖον, λοιπόν, νὰ στρέψουμε τὰ βλέμματά μας; Ἀσφαλῶς πρὸς Ἐκεῖνον, ποὺ τὰ ἔστρεψαν καὶ οἱ εὐσεβεῖς πατέρες μας στὶς δύσκολες στιγμῆς: Πρὸς τὸν δικαιοκρίτη Θεό. Ἄλλωστε, "ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγρούνησεν ὁ φυλάσων" (Ψαλμ. ρμοστ' 1), μᾶς βεβαιώνει καὶ πάλι ὁ Ψαλμωδός. Γιατὶ μόνον ὁ Θεός, ποὺ δημιούργησε τοὺς ἀνθρώπους ἐλεύθερους καὶ ἔθεσε ὡς κανόνες ζωῆς ἀνάμεσά τους τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀγάπην, ἔχει τὴν δύναμιν νὰ συντρίβει ἰσχυροὺς καὶ ἄδικους, νὰ ἀννυφῶναι ταπεινοὺς καὶ ἀδύνατους καὶ νὰ ὑπερασπίζεται τοὺς ἀδικουμένους καὶ κατατρεγμένους. Πρὸς Αὐτόν, λοιπόν, ὡς εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ ὀφείλομε μὲ ἐμεῖς πρώτιστα νὰ καταφύγομε».

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ίερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Σεραφεὶμ προήδρευσε τῶν ἐργασιῶν τῆς Διαρκoῦς Ἱεράς Συνόδου διὰ τὸν Φεβρουάριον ἀπὸ 3ης ἕως καὶ 5ης τοῦ μηνός. Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς πρώτης ἡμέρας, Τετάρτη 3η Φεβρουαρίου, ἡ Ἱερά Σύνοδος ἐδέξατο τὸν Ἐξοχώτατον Ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν κ. Ἰωάννην Κεφαλογιάννην, μετὰ τοῦ ὁποῦοι συνεζητήθη διεξοδικῶς ἡ κυβερνητικὴ πρόθεσις περὶ προαιρετικῆς ἀναγραφῆς τοῦ θρησκευόμετου εἰς τὰς νέας ἑλληνικὰς ταυτότητας.

— Τὴν 6ην Φεβρουαρίου ἡμέραν Σάββατον ὁ Μακαριώτατος παρέστη εἰς τὴν τελεσεθεῖσαν ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Κοιμ. Θεοτόκου Πεντέλης Συνοδικὴν θείαν Λειτουργίαν ἐπὶ τῇ Μνήμῃ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, Πατριάρχου Κων/λεως καὶ ἀκολούθως προήδρευσε τῆς κοινῆς συσκέψεως τῆς Δ. Ἱ. Συνόδου μετὰ τῶν καθηγητῶν τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, παρουσία πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου. Κατὰ τὴν σύσκεψιν ὠμίλησεν ὁ Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερος π. Γεώργιος Μεταλληνός, ἐπὶ τοῦ θέματος «Θεολογικὴ Παιδεία καὶ Ἐκκλησιαστικὴ ἀγωγή».

— Τὴν 8ην τοῦ μηνός ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ἐδέχθη εἰς τὸ ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἀρχιεπισκοπῇ Γραφεῖον Αὐτοῦ τὸν παρεπιδημῶντα Πανιερότατον Ἐπίσκοπον Μπάτσικας κ. Εἰρηναῖον (Πατριαρχείου Σεβρίας).

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὴν Ἀρχιγραμματεῖαν τῆς Ἱεράς Συνόδου ἐπεσκέφθη ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Κρουπνικίου κ. Ναθαναὴλ (Πατριαρχείου Βουλγαρίας).

— Τὴν 12ην Φεβρουαρίου ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ἐδέχθη εἰς τὴν ἐν Παλαιῷ Ψυχικῷ Ἀρχιεπισκοπικῇ κατοικίᾳ τὸν ἐν Ἀθήναις παρεπιδημῶντα Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνὸν (Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου).

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

τῆς Πέμπτης 4 Φεβρουαρίου 1993

Τὸ Σάββατο τὸ πρῶτ, ὅπως κάθε χρόνον, θὰ πραγματοποιηθεῖ στὴν Ἱ. Μονὴ Πεντέλης ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου. Θὰ τελεσθεῖ ἀπὸ τὶς 7.00 π.μ. Ὁρθροσ καὶ Συνοδικὴ Θεία Λειτουργία στὸ Καθολικὸ τῆς Ἱ. Μονῆς καὶ στὶς 11.00 π.μ. θὰ γίνῃ στὸ Διορθόδοξο Κέντρο σύσκεψη τῆς Ἱεράς Συνόδου μετὰ τοὺς Καθηγητῆς καὶ τὸ λοιπὸ Διδακτικὸ προσωπικὸ τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης μετὰ θέμα «Θεολογικὴ Παιδεία καὶ Ἐκκλησιαστικὴ ἀγωγή». Εἰσήγησις θὰ κάνει ὁ Πρωτ. Γ. Μεταλληνός, Ἀναπλ. Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν καὶ θὰ ἀκολουθήσῃ συζήτησις ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Σεραφεῖμ.

ΔΙΑ ΤΑΣ ΝΕΑΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

Ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς

Ἑλλάδος κατὰ τὰς Συνεδρίας Αὐτῆς τῆς 3ης καὶ 4ης ὁδεύοντος μηνός Φεβρουαρίου ἐ.ἔ. ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκφρασεθεῖσης κυβερνητικῆς προθέσεως διὰ τὴν προαιρετικὴν ἀναγραφὴν τοῦ θρησκευόμετου εἰς τὰς νέας ἑλληνικὰς ταυτότητας, ἀφοῦ ἐνημερώθη ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν κ. Ἰωάννου Κεφαλογιάννη, λόγω τῆς σοβαρότητος τοῦ θέματος ἀνέθετο τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ διερεύνηση αὐτοῦ εἰς εὐρείαν Συνοδικὴν ἐπιτροπὴν ὑπὸ τοὺς Σεβ. Συνοδικοὺς Μητροπολίτας Μεγάρων καὶ Σαλαμίνας κ. Βαρθολομαῖον καὶ Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ κ. Χριστόδουλον, τῇ συμμετοχῇ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων, ἵνα μέχρι τῆς πρώτης Συνεδρίας τοῦ προσεχοῦς μηνός Μαρτίου εἰσηγηθῇ καὶ εὐρύτερον ἐπὶ τοῦ γενικωτέρου θέματος τῶν νέων ἑλληνικῶν ταυτοτήτων.

(Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου)

Ἱ. Μητρόπολις Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως

Σὲ πανηγυρικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ μετὰ τὴν παρουσία κυβερνητικῶν ἐκπροσώπων, τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως καὶ πλήθους λαοῦ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως κ. Διονύσιος ἐτέλεσε τὶς βαπτίσεις ζεύγους μουσουλμάνων μετὰ τὰ 18 τοὺς παιδιά, ἡλικίας ἀπὸ 4,5 μηνῶν ἕως 26 ἐτῶν. Ἡ προσέλευσὴ τους στὴν Ὁρθοδοξία, ποὺ ὑπῆρξε ἐλεύθερη ἐπιλογή τους, συνεικίνησε τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἀπὸ πλευρᾶς Πολιτείας συμμετεῖχαν ὡς ἀνάδοχοι ὁ Ὑπουργὸς Ὑγείας καὶ Πρόνοιας κ. Σιούφας καὶ ἡ Ὑφυπουργὸς κ. Φάνη Πάλλη - Πετραλιά, ὁ Νομάρχης κ. Ε. Χαϊτίδης, ἐκπρόσωπος τοῦ Δήμου Θεσσαλονίκης, ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου Πολυτέκνων καὶ ἄλλοι παράγοντες, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὸν τρόπο αὐτὸν ἀνέλαβαν, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πνευματικὴν πατρότητα καὶ τὴν ἠθικὴ ὑποχρέωση συμπαράστασης στὴν οἰκογένεια.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης μας κ. Διονύσιος ἐπεσημάνε τὴν ἀβίαστη εἴσοδο τῆς οἰκογένειας στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, εὐχήθηκε τὸν ἀγιασμὸ ὄλων τῶν βαπτισθέντων καὶ συνεχάρη τοὺς ἀναδόχους, γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ τὴν κοινωνικὴ συμβολὴ τους.

Τὸ Μυστήριον ἐκάλυψαν τηλεοπτικῶς πολλοὶ σταθμοὶ λόγω τῆς ἰδιατερότητος τοῦ θέματος.

Χαρακτηριστικῆς ἐξ ἄλλου ἦσαν καὶ οἱ δηλώσεις τοῦ ζεύγους καὶ τῶν μεγαλύτερων παιδιῶν τῆς οἰκογένειας γιὰ τὴν ἀφοσίωσὴ τους στὴν Ὁρθόδοξη χριστιανικὴ πίστι, καθὼς καὶ οἱ εὐχαριστίες τους πρὸς τὸν τελετοργὸ Σεβ. Μητροπολίτη κ. Διονύσιον καὶ τοὺς ἀναδόχους τους καὶ σὲ ἐκείνους ποὺ συνετέλεσαν στὴν προσέγγισή τους στὸ Χριστὸ καὶ τὴν Ἐκκλησία. Στοιὺς νεοφώτιστους ἐδόθησαν ὀνόματα ὅπως Ἀλέξανδρος, Φίλιππος, Ἀνδρόνικος, Ὀλυμπιάδα, Δημήτριος, Γεώργιος, Μαρία κ.ἄ.

(Ἐκ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως)

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Γεωργίου Χ. Χρυσοστόμου, ΟΝΟΜΑΤΟΔΟΣΙΑ, έκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη, 1991, σελ. 148.

Πρόκειται για μιὰ ιστορική - λειτουργική μελέτη, που έχει φοβερό ενδιαφέρον από πολλές απόψεις. Ό σ. βυθίζεται στις πηγές και στην τεράστια σύγχρονη βιβλιογραφία για να μάς δώσει τις βασικές θεολογικές προϋποθέσεις, πάνω στις οποίες στηρίχτηκε ή γένεση και εξέλιξη της χριστιανικής ονοματοδοσίας. Περ' από τον Πρόλογο, την Εισαγωγή και τον Επίλογο, ή εργασία διαιρείται σε τέσσερα Κεφάλαια: Α' *Τὰ όνόματα των ανθρώπων και τὸ όνομα του Θεου* (σελ. 37-55), Β' *Όνομα και ονοματοδοσία στις προχριστιανικές θρησκείες* (σελ. 57-66), Γ' *Ό ονοματοδοσία στους Χριστιανούς* (σελ. 67-105) και Δ' *Ό ονοματοδοσία στην εύρύτερη λειτουργική πράξη* (σελ. 107-134). Στο τέλος έχει βάλει ό σ. μιὰ περίληψη στα γαλλικά, και μερικές εύχες λειτουργικές σε ειδικό Παράρτημα (σελ. 139-148). Ό σαφήνεια του λόγου και ή εκκλησιαστική συνείδηση που έχει πάντα ό σ. δίνουν στην εργασία του μιὰ ιδιαίτερη αξία, και συνιστάται ή ανάγνωσή της απ' τους θεολογικούς - εκκλησιαστικούς κύκλους. Όδου ένα μικρό δείγμα γραφής: «Όκεινο τὸ όποιο χρειάζεται περισσότερο από κάθε άλλη εποχή ή Έκκλησία μας είναι να επανασυνδεθεί ή θεολογία με τή λειτουργία. Σε αντίθετη περίπτωση έλλοχεύει ό κίνδυνος να καταστήσει ή θεολογία μιὰ κοινή φιλοσοφία... Ό επανασύνδεση αυτή άποτελεί και τον καλύτερο τρόπο για ν' αντιμετώπισουμε τήν έκκοσμίκευση, που τείνει να γίνει ή μεγάλη αίρεση των καιρών μας. Για τους Πατέρες τής Έκκλησίας ή λειτουργική ζωή ήταν «ή πηγή και ό ουσιαστικός χώρος τής θεολογικής τους προσφοράς». Όκεινο, τελικά, τὸ όποιο άπομένει σε μάς τους νεώτερους να κάμουμε, είναι να επιστρέψουμε σ' αυτή τήν έμπειρία» (σ. 30-31). Όμήν!

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

Γεωργίου Τσέτση, Η ΕΝΤΑΞΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΣΤΟ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟ, β' έκδ., Κατερίνη: Τέρτιος, 1992, σελίδες 233. Εικόνες, φωτογραφία.

Κατά τους έκαστοτε κανονισμούς τής Έεράς Θεολογικής Σχολής τής Χάλκης, όρος άπαραίτητος, δια κάθε τελειόφοιτον τής Σχολής ταύτης προς λήψιν του διπλώματος του διδασκάλου τής όρθοδόξου θεολογίας ήτο ή ύποβολή τής επί πτυχίω έναισίμου διατριβής. Πολλά από αυτάς έξεδόθησαν αυτούσια είτε και ύπεβλήθησαν ως διδακτορικά διατριβαί, με τας αναλόγους συμπληρώσεις, εις άλλα πανεπιστήμια τής Έλλάδος ή του έξωτερικού. Πλήρης κατάλογος αυ-

τών (1844-1971) άνευρίσκεται εις τήν εργασία του Σταυρίδου, Βασιλείου Ό., Ό Έερά Θεολογική Σχολή τής Χάλκης, β' έκδ., Θεσσαλονίκη, 1988.

Αυτόν τον χαρακτήρα φέρει και ή ως άνω εργασία του μεγάλου πρωτοπρεσβυτέρου Γεωργίου Ό. Τσέτση (Όπεβλήθη τὸ 1960. α' έκδ., Όρθοδοξία 36 (1961) - 37 (1962), άν. Σταμπούλ, 1962. Όρχικὸς τίτλος: Ό Ένταξις των Άγιων εις τὸ Έορτολόγιον τής Έκκλησίας, πάλαι και νύν).

Εις τὰ Προλεγόμενα (σελίδες 9-11) ό συγγραφεύς παρουσιάζει τον τρόπον τής εργασίας του. «Όπεξεργαζόμενος τὸ κείμενο, άφαίρεσα ώρισμένα τμήματα τής άρχικής διατριβής, συνέπτυξα μερικά κεφάλαιά της και προσέθεσα νέα, βασιζόμενος σε βιβλία, άρθρα και μελέτες που στο μεταξύ είδαν τὸ φώς τής δημοσιότητας» (σ. 10).

Περιεχόμενα, σελίδες 7-8.

Πρόλογος, σελίδες 9-11.

Συντομογραφίες, σ. 13.

Μέρος Πρώτο: Περί Άγιων γενικά, σελίδες 15-96.

Μέρος Δεύτερο: Ό Ένταξις των Άγιων στο Έορτολόγιο Χθες και Σήμερα, σελίδες 97-163.

Παράρτημα, σελίδες 165-206.

Βιβλιογραφία, σελίδες 207-213.

Πίνακες Όνομάτων και Πραγμάτων, σελίδες 215-223.

Ό Πρόλογος των Περιεχομένων (σ. 7) εις τὸ κείμενον φέρει τον τίτλον Προλεγόμενα (σελίδες 9-11). Ό γλώσσα τής β' έκδόσεως από καθαρεύουσα, που ήτο εις τήν α' έκδ., μετατρέπεται εις τήν όμιλουμένην.

Ό συγγραφεύς είναι πολὺ προσεκτικὸς ως προς τήν χρῆσιν των πηγών, έκδεδομένων και άνεκδότων, του άρχαιακού ύλικού, των επιγραφών, των αναγλύφων εικόνων, των πάσης φύσεως πληροφοριών και τής βιβλιογραφίας. Ό τελευταία, πλουσία και έκσυγχρονισμένη (1682- 1990), παρατίθεται κατά ένα επιστημονικόν τρόπον, έντος κειμένου, εις τας ύποσημειώσεις και τὸ ειδικόν κεφάλαιον τής βιβλιογραφίας (σελίδες 33, 55, 63, 76, 207-213). Αί ύποσημειώσεις είναι πλούσιαι εις πληροφορίας.

Ό πατήρ Γεώργιος Τσέτσης προβαίνει εις μιάν κριτικήν των άπόψεων των άλλων, συμφωνών είτε και διαφωνών προς αυτούς (σελίδες 26-29, 30, 35, 84-88, 91, 140-141). Έμφανίζεται άντικειμενικὸς εις τας κρίσεις του (σ. 91). Καταδεικνύει ιδιαίτερον εύαισθησίαν εις τὰ μη δυνάμενα να άποδειχθούν (προφανώς, σ. 17. Έλλειψις πληροφοριών, σ. 38. Όσφαλώς, σ. 88,

δὲν φαίνεται, σελίδες 93, 128). Δεοντολογία (δὲν πρέπει, σελίδες 85, 86, 144).

Εἶναι προσεκτικὸς ὡς πρὸς τὴν ἐμφάνισιν καὶ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τοῦ θεσμοῦ, τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων, καὶ ἐδῶ τοῦ περὶ τῶν ἁγίων γενικῶς καὶ εἰδικῶς θεσμοῦ (σελίδες 20, 36, 38, 113 καὶ ἀλλαχοῦ. Λεπτομέρειαι, σ. 24).

Καὶ τώρα περὶ τῆς ὁρολογίας. Ὁ συγγραφεὺς προκειμένου περὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ καταλόγου τῶν ἁγίων καὶ τοῦ ἑορτολογίου χρησιμοποιεῖ τὸν ἰδιαίτερον ὄρον ἐντάξεις καὶ τὰ παράγωγά του (τίτλος, σελίδες 11, 70, 112, 120-121, 124, 131, 138). Ἀλλὰ συναντῶνται καὶ ἄλλοι ὄροι, εὐρισκόμενοι εἰς τὴν διάθεσίν του, εἴτε εἰς τὴν διάθεσιν ἄλλων. Κατὰ σειρὰν σελίδων.

Ἐμπλουτισμὸς τοῦ ἑορτολογίου, σελίδες 57, 61.

Κανονισμὸς ἁγίων (σελίδες 65, 97, 140, 143, 151-153).

Ἄγιοποίησις (σελίδες 75, 128, 137).

Διαπίστωσις (σελίδες 91, 210).

Διακήρυξις (σελίδες 91, 210).

Ἀνακήρυξις (σελίδες 91, 125, 127-128, 137, 143).

Διευρύνσις ἑορτολογίου (σελίδες 105, 157-163).

Ἀναγνώρισις ἁγίων (σελίδες 111-112, 124-125, 127, 130-131, 136-138, 143).

Θεσπίζεται ἡ μνήμη (σ. 119).

Μπήκαν στὸ ἑορτολόγιο (σελίδες 124-125).

Κατάταξις ἁγίων (σελίδες 124-125, 127, 136, 138).

Ἀνάδειξις (σελίδες 130-131, 137):

Συναρίθμησις (σ. 130).

Ἐσχάτως εἰς μίαν ἀσπτηρὰν κάπως κριτικὴν τῶν χρησιμοποιουμένων ὄρων προσέβη ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Στυλιανὸς Παπαδόπουλος εἰς μίαν ἐργασίαν του: Παπαδοπούλου Στυλιανοῦ, Διαπίστωσις καὶ Διακήρυξις τῆς Ἀγιότητος τῶν Ἁγίων, Κατερίνη, 1990.

Ὁ συγγραφεὺς μετὰ προσοχῆς παραθέτει τοὺς ὄρους, τὰ γνωρίσματα, τὰ σημεῖα (σ. 87), τὰ δείγματα (σ. 88), τοὺς παράγοντας (σ. 91), τὰς προϋποθέσεις (σελίδες 92-93), τοὺς συντελεστὰς (σελίδες 107, 120-121), τὰ στοιχεῖα (σ. 127) τῆς ἐντάξεως τῶν ἁγίων στὸ ἑορτολόγιον τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀξιοπρόσεκτα παραμένουν τὰ ὅσα λέγονται περὶ τοῦ κανονισμοῦ τῶν ἁγίων εἰς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον (σελίδες 10, 40, 56-57, 102, 108, 116-117, 132, 140, 143-144, 151-153). Μετὰ τὸ σχίσμα ὀρθόδοξοι ἅγιοι (σελίδες 59-61, 113, 117-131). Κατ' αὐτόν, «πολλοὶ λατῖνοι θεολόγοι ἀμφισβήτησαν τὴν γνησιότητα τῶν μετὰ τὸ Μεγάλον Σχίσμα ἁγίων τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς» (σ. 56).

Ἰσχύει τὸ αὐτὸ ἄρα γε διὰ τὴν θέσιν τῶν οὐνιτικῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου; Ποία δὲ ἡ στάσις τῶν Ὀρθοδόξων ἐναντι τῆς ἀντιστοίχου πράξεως ἀναγνωρίσεως ἁγίων εἰς τὴν καθολικὴν Ἐκκλη-

σίαν κατὰ τὴν ἰδίαν περίοδον; Πράγμα ποὺ δὲν συζητεῖται ἐνταῦθα.

Ἄξια λόγου εἶναι ἐπίσης καὶ ὠρισμένοι παρατηρήσεις:

1) Περὶ τῆς ἱερᾶς ἀκολουθίας, ποὺ τελεῖται στὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς πράξεως ἐντάξεως ἐνὸς ἁγίου στὸ ἑορτολόγιον (σελίδες 138-141, 177-179), καὶ 2) περὶ τῆς διευρύνσεως τοῦ ὀρθοδόξου ἑορτολογίου σήμερον (σελίδες 157-163).

Μὲ τὴν παρούσαν ἐργασίαν, ὅπως καὶ μὲ ἄλλας, ὁ μέγας πρωτοπρεσβύτερος Γεώργιος Θ. Τσέσης καταδεικνύει τὰς ἐπιδόσεις του, ὄχι μόνον εἰς τὸν τομέα τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως, ἀλλὰ καὶ εὐρύτερον εἰς τὰ θέματα τῆς θείας λατρείας. Εὐχομαι τὴν ἐπιτυχή συνέχισιν καὶ τῶν συγγραφικῶν του δραστηριοτήτων.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Θ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ

Ἄρχιμ. **Μακαρίου Βαρλά, ΤΟ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΟΥ ΠΑΧΩΜΙΑΝΟΥ ΚΟΙΝΟΒΙΟΥ**, Θεσσαλονίκη 1990, σελ. 40.

Ὁ ἀρχιμανδρίτης Μακάριος Βαρλάς, γνωστὸς ἤδη ἀπὸ σειρὰν μελετῶν του, οἱ τίτλοι τῶν ὁποίων παρατίθενται (τὸ ὅλον εἴκοσι) ἐν τέλει τῆς παρουσίας μελέτης, παρέδωκεν εἰς τὴν δημοσιότητα νέαν μελέτην, τὴν εἰκοστὴν πρώτην κατὰ σειρὰν, μὲ τὸν ὑπερθεν τίτλον. Ἡ μελέτη αὕτη, ὡς τονίζει εἰς τὸν πρόλογόν του ὁ καθηγητὴς Σ. Ζευγαριδῆς, ἀποτελεῖ προῖον ἐρεῦνης ὑλικοῦ προελθόντος ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἱ. Μονῆς Σιμωνόπετρας τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ ἐντάσσεται εἰς τὰ πλαίσια σειρᾶς πραγματειῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἀναζητεῖται ἡ συμβολὴ τῆς ἑλληνικῆς σκέψεως εἰς τὴν θεμελίωσιν τῶν θεσμῶν τῆς ὀργανώσεως καὶ διοικήσεως.

Ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν σύντομον εἰσαγωγὴν του τονίζει ὅτι ἡ μελέτη του αὕτη «ἀποτελεῖ, ἓνα πρῶτο σχεδιάσμα γιὰ προσέγγισιν καὶ παρουσίαση αὐτοῦ τοῦ παχωμιανοῦ προτύπου», τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς τὸ ὅτι «ἓνας ἀγράμματος ἄνθρωπος, ἀλλὰ φωτισμένος ἀπὸ τὸ Θεό, ὁ Ὁσιος Παχώμιος, ὠργάνωσε καὶ διοίκησε μὲ λεπτομερεῖς κανόνες μιὰ παραγωγικὴ μονάδα 7.000 ἀτόμων στὴν ἔρημο Ταβεννήσεως τῆς Αἰγύπτου μὲ ἐξαιρετικὰ ἀποτελεσματικὸν τρόπον». Τοιοῦτοτρόπως «τὸ σύστημα ὀργανώσεως τοῦ Παχωμιανοῦ Κοινοβίου, βασισμένο στὶς ἴδιες ἀρχὰς τοῦ ἰαπωνικοῦ πατερναλιστικοῦ συστήματος ἀποκτὰ λίαν ἰδιάζουσα ἐπικαιρότητα». Ὁ συγγραφεὺς προσδιορίζει ἐν τέλει τῆς εἰσηγήσεώς του ὅτι σκοπὸς του ὑπῆρξε νὰ καταδείξῃ ὅτι ἡ θεωρία τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιστήμης δὲν ἐγεννήθη, ὡς πιστεύουν οἱ περισσότεροι, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος μας, ἀλλ' εἰς τὸν τέταρτον αἰῶνα μὲ τὸ ὀργανωτικὸν ἔργον τοῦ Ἁγίου Παχωμίου, τὸ ὁποῖον υἰοθέτησεν ὁ Ἅγιος Βενέδικτος καὶ τὸ ὁποῖον εἰσέδουσε δι' αὐτοῦ εἰς τὰς δυτικὰς κοινωνίας.

Ὁ συγγραφεὺς ἀσχολεῖται ἐν πρώτοις μὲ τὸ ὀρ-

γανωτικόν ἔργον τοῦ Παχωμίου, τὸ στηριζόμενον εἰς τὸν λεγόμενον Κανόνα, ὁ ὁποῖος ἀργότερον ἐγένετο τὸ πρότυπον τῆς ἀναπτύξεως τοῦ κοινοβιακοῦ βίου εἰς Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι σαφῶς ὀργανωτικὸς. Ὁ συγγραφεὺς δηλοῖ κατ' ἀρχὴν ὅτι σχολιάζων τοὺς κανόνας θὰ ἀναφερθῆ τὸσον εἰς τὸ κείμενον τοῦ Εὐσεβίου Ἱερωνύμου, ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς βίους τοῦ Παχωμίου καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀναλύει τὴν βασικὴν ὀργανωτικὴν δομὴν (παραθέτει μάλιστα καὶ τυπικὸν ὀργανόγραμμα τοῦ καθολικοῦ Κοινοβίου), ἀσχολούμενος μὲ τὴν ταξινομήσιν τῶν ἐργαζομένων συμφώνως πρὸς τὴν προσωπικότητα ἐκάστου. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τονίζει ὅτι ἐν ἀπὸ τὰ πρωταρχικὰ στοιχεῖα τοῦ παχωμιανοῦ προτύπου ἦτο ὁ σεβασμὸς τῆς ἀτομικῆς προσωπικότητος καὶ τῶν ἀτομικῶν χαρακτηριστικῶν συμπεριφορᾶς ἐκάστου μοναχοῦ καὶ παρατηρεῖς ὅτι «ἡ σύγχρονη θεωρία τῶν ομάδων θὰ ἔχε πολλὰ νὰ διδαχθῆ ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξον ἀντίληψιν τῆς μοναδικότητος κάθε προσώπου μπροστὰ στὸ Θεὸ καὶ ἀπὸ τὴν πατρικὴν μέριμνα τοῦ παχωμιανοῦ προτύπου γιὰ καθένα μέλος τῆς ομάδας ξεχωριστά, μία μέριμνα ἀπόλυτα ἀντίθετη πρὸς τὴ μαζικοποίησιν τῆς ἐργασίας τοῦ Φ. Ταίηλορ καὶ πολὺ γειτονικὴ πρὸς τὸ ἰαπωνικὸ πρότυπον ὀργανώσεως καὶ διοικήσεως».

Ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρεται περαιτέρω εἰς τὴν τμηματοποίησιν, ὡς ἰσχύει εἰς τὰ δυτικὰ μοναστικά πρότυπα, καὶ ἀναλύει τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἱεραρχίαν καὶ τὴν ἀσκήσιν ἐξουσίας μὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι «γιὰ νὰ κατανοήσῃ κανεὶς τὴν ἔννοια τῶν ἀξιωμάτων στὴν ἱεραρχικὴ παχωμιακὴ κοινωνία, πρέπει νὰ λάβῃ ὑπόψιν τοῦ ὅτι ὁ Παχώμιος σκεπτόταν καὶ συχνὰ ἔλεγε ὅτι εἶναι καλὸ νὰ μὴ ζητοῦν ἀξιώματα καὶ δόξα μέσα στὸ κοινόβιο, γιὰ νὰ μὴ γίνονται αὐτὰ ἀφορμὴ ἐριδος καὶ φθόνου καὶ ρήξεως ἀνάμεσα στοὺς μοναχούς». Τὸ θέμα ἐπιστεγάζεται μὲ σχόλια τοῦ Μ. Βασιλείου, ὁ ὁποῖος λαμβάνει θέσιν εἰς τὸ πρόβλημα μὲ τὸ παράδειγμα τῶν μελῶν τοῦ σώματος, τὰ ὁποῖα ἐξυπηρετοῦν ὡς σύνολον τὸ σῶμα. Δὲν διστάζει ὁμοῦς ὁ συγγραφεὺς νὰ τονίσῃ καὶ ἐπικροτήσῃ τὸ ἀπόλυτον δικαίωμα τοῦ προϊσταμένου ἐπὶ τῶν ὑφισταμένων, τὸ ὁποῖον καθιέρωσεν ὁ Παχώμιος.

Εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν διοίκησιν καὶ ἐποπτεῖαν γενικῶς ὁ συγγραφεὺς γράφει ὅτι τὸ πατερναλιστικὸν πνεῦμα τοῦ ὁσίου Παχωμίου ἐχαρακτήρισεν ἀργότερον ὅλους τοὺς ὀργανωτικοὺς κανόνας τῶν μοναστηρίων, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν συγγραφέα ὀρθῶς ἡρμήνευσαν τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «ἐλεγεξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον».

Ὁ συγγραφεὺς τονίζει περαιτέρω ὅτι τὰ προβλήματα συμπεριφορᾶς ἀνθρωπίνων σχέσεων καὶ πειθαρχίας εἶναι τὰ πιὸ σημαντικὰ θέματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ κανόνες τοῦ Παχωμίου, οἱ ὁποῖοι εἶναι λεπτομερεῖς ἐν προκειμένῳ καὶ προβλέπουν σχετικὰς

τιμωρίας. Πράγματι, εἰς τὸ ὀργανωτικὸν πνεῦμα τοῦ Παχωμίου, γράφει ὁ συγγραφεὺς, ὀφειλομεν ὀλόκληρον ποινικὸν Κώδικα μὲ τὸν ὁποῖον ἐμμέσως συμπληροῦνται αἱ περὶ ὑποταγῆς μοναστικαὶ διατάξεις καὶ διὰ τοῦ ὁποῖου λαμβάνεται πρόνοια ἀκόμη καὶ διὰ τὸ παραμικρὸν παράπτωμα. Προϋπόθεσις ὅμως ὄλων αὐτῶν εἶναι ἡ ὑπαρξὶς καλῶν, ἰκανῶν καὶ χαρισματικῶν ἡγετῶν, οἱ ὁποῖοι ὅμως δὲν εἶναι ἄμοιροι εὐθύνων.

Τέλος ὁ συγγραφεὺς ἀσχολεῖται μὲ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐργασίας καὶ μὲ τοὺς διαχειριστικοὺς κανόνας τοῦ Παχωμίου, γράφων ἀντὶ ἐπιλόγου ὅτι ἡ ὑπακοὴ τοῦ μοναχοῦ δὲν εἶναι μέσον διοικήσεως, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἔργον, δηλ. ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ μοναχοῦ ἔργον ἢ προῖον ἀποτελεῖ αὐτὴ αὐτὴ ἢ ἰδίᾳ ὑπακοή, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀντικειμένου εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται, διότι ἡ ὑπακοὴ εἶναι ἄμεσος μίμησις τῆς συμπεριφορᾶς αὐτοῦ τούτου τοῦ Κυρίου.

Ὁ συγγραφεὺς τῆς μελέτης ταύτης, διετέλεσεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν πρωτοσύγκελλος τῆς Μητροπόλεως Σουηδίας καὶ διδάσκων εἰς τὴν Βιομηχανικὴν Σχολὴν Θεσσαλονίκης. Ἡ μελέτη τοῦ αὐτῆ ἐντάσσεται εἰς τὰ ἐνδιάφεροντά του περὶ ὀργανώσεως καὶ διοικήσεως καὶ εἶναι εὐχάριστον ὅτι ἀνατρέχει εἰς ἱστορικὰ δείγματα, μὲ τὰ ὁποῖα οὐδεὶς σχεδὸν ἀσχολεῖται.

Νομίζω ὅτι ἡ μελέτη αὐτὴ, καὶ διὰ τοὺς λόγους ἀκριβῶς διὰ τοὺς ὁποῖους ἐγράφη, θὰ εἶναι χρήσιμος εἰς τοὺς ἐρευνητάς, διότι ἀποδεικνύει ὅτι ὑπῆρχον καὶ ἐκκλησιαστικοὶ θεσμοὶ πρωτοπόροι διὰ τὴν ἐποχὴν των, οἱ ὁποῖοι συνετέλεσαν εἰς τὴν δημιουργίαν συγχρόνων θεσμῶν ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀντιμετώπισαν μὲ πολὺ ἀνοικτόκαρδον πνεῦμα θεσμούς, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν σήμερον πρότυπα κοινωνικῶν ρυθμίσεων. Προσθέτω ὅτι καὶ ἡ Ἐκκλησία εἶχε πάντοτε προσδευτικά κοινωνικὰ στοιχεῖα, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἀσχοληθῆ κανεὶς μὲ τὴν ἀποκάλυψιν καὶ ὀρθὴν ἐρμηνείαν αὐτῶν. Ὁ ἀρχιμανδρίτης Μακάριος Βαρλάς νομίζω ὅτι ἐπέτυχεν εἰς τοῦτο.

Καθηγ. ΚΩΝ. ΒΑΒΟΥΣΚΟΣ

Πρωτοπρ. Γεωργίου Δ. Μεταλληνού,
Ἀναπλ. Καθηγητοῦ

Ἡ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ
(ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας)

Ἐνα βιβλίον ποὺ βοηθεῖ τὸν ἀναγνώστη νὰ συνειδητοποιήσῃ τὴ διακονικὴ, μαρτυρικὴ καὶ ἀγωνιστικὴ πορεία τῆς Ἐκκλησίας, ἰδιαίτερα στὴν ἐποχὴ μας, ποὺ ἡ πνευματικὴ σύγχυσις αὐξάνει ἐπικίνδυνα καὶ ἡ Ἀλήθεια γίνεται ὅλο καὶ πιὸ δυσδιάκριτη.

Γράψατε: Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἰαοῦ 1, 115 21
Ἀθήνα, τηλ. 722.8008.

Βιβλιοπωλεῖο: Δραγατσανίου 2,
Πλατ. Κλαυθμῶνος, τηλ. 322.8637.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΟΝ ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ

Τὸ Πρωτοβάθμιον Συνοδικὸν διὰ Πρεσβυτέρους, Διακόνους καὶ Μοναχοὺς Δικαστήριον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, συνελθὼν εἰς συνεδρίαν τὴν 4ην Φεβρουαρίου 1993, ἵνα κρίνῃ καὶ δικάσῃ τὸν Ἀρχιμ. Νικόδημον Τσαρκιανὸν κατὰ κόσμον Νικόλαον τοῦ Ἀντωνίου, Κληρικὸν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πολυανῆς καὶ Κιλκισίου, κατηγορούμενον ἐπὶ ἀντικανονικοῖς παραπτώμασι, ἐκήρυξεν ὁμοφώνως αὐτὸν ἔνοχον ἐπὶ τῶν πέντε ἐκ τῶν ἐξ σκελῶν τοῦ κατ' αὐτοῦ κατηγορητηρίου καὶ παμψηφεί ἐπέβαλεν αὐτῷ τὴν ποινὴν τῆς ΚΑΘΑΙΡΕΣΕΩΣ ἐκ τοῦ Ὑψηλοῦ τῆς Ἱερωσύνης Ὑπουργήματος μετ' ἀφαιρέσεως τοῦ Μοναχικοῦ αὐτοῦ Σχήματος, διαγραφῆς ἐκ τοῦ Μοναχολογίου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Κλαδορράχης Φλωρίνης τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φλωρίνης, Πρεσπῶν καὶ Ἑορδαίας, καὶ τῆς ἐπαναφορᾶς αὐτοῦ εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν ἐκδὼν τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1/4-2-1993 ἀπόφασιν Αὐτοῦ.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΟΥ ΣΥΝΟΔΙΚΟΥ
ΔΙΑ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ, ΔΙΑΚΟΝΟΥΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΟΥΣ
ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

† Ὁ Μεγάρων καὶ Σαλαμίνας ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ
Ὁ Γραμματεὺς
Ἀρχιμ. Σεραφεῖμ Μεντζελόπουλος

Ἱερὰ Μητρόπολις Ἀργολίδος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρων 33-37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱ. Συνόδου «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν Ἱ. Ναῶν 1) Κοιμήσεως Θεοτόκου Λυρκείας, 2) Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Φιχτίων Ἀργους, 3) Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν Μπορσίων Ἀργους, 4) Ἀγίου Δημητρίου Μύλων Ἀργους, 5) Ἀγίου Ἀθανασίου Κουρτακίου Ἀργους, 6) Ἀγίου Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Τολοῦ Ναυπλίας, 7) Ἀγίου Δημητρίου Πουλακίδας Ναυπλίας καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 10 Φεβρουαρίου 1993

† Ὁ Ἀργολίδος ΙΑΚΩΒΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Ἀργολίδος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις: α) τῶν ἀρθρων 38, παραγρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν.Δ. 1398/1973, γ) τοῦ Ν. 673/1977 καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν θέσεων τακτικῶν Διακόνων ἐν τοῖς Ἱ. ναοῖς

- α) Ἀγίου Πέτρου Ἀργους,
- β) Κοιμήσεως Θεοτόκου Ἀργους,
- γ) Ἀγίου Νικολάου Ἀργους,
- δ) Ἀγίου Κων/νου Ναυπλίου,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὰς Διακονικὰς ταύτας θέσεις καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 36 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρύξεως εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 10 Φεβρουαρίου 1993

† Ὁ Ἀργολίδος ΙΑΚΩΒΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Δημητριάδος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις: α) τῶν ἀρθρων 38, παραγρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν. Δ. 1398/1973, γ) τοῦ Ν. 673/1977 καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱ. ναῷ

Ἀγίου Ἀντωνίου Ἀγιάς

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 34/β' τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρύξεως εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Βόλῳ τῇ 11η Φεβρουαρίου 1993

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας

ΜΗΝΑΙΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, ΜΑΡΤΙΟΥ,
ΑΠΡΙΛΙΟΥ καὶ ΜΑΪΟΥ

σὲ μικρὸ σχῆμα (17X24 ἑκατοστά), δίχρωμη ἐκτύπωση, χρυσοδέτη βιβλιοδεσία, εὐανάγνωστα στοιχεῖα.

Ἐτοιμάζονται τὰ ἐπόμενα Μηναια.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

* ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΒΙΒΛΙΚΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ. Τοποθεσίες, εύρηματα, γεγονότα.

Μία μνημειώδης έκδοση της 'Απ. Διακονίας, αληθινός πανδέκτης πληροφοριών θρησκευτικού και αρχαιολογικού ενδιαφέροντος. Ό,τι έχει σχέση με πρόσωπα, τόπους και γεγονότα της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης. Έξ ολοκλήρου τυπωμένο σε χαρτί ιλλουστρασιόν και τετραχρωμία. Κατάλληλο για παιδιά, μαθητές, καθηγητές και ιστορικούς. (Σχήμα 24X29 εκ., σελ. 200).

* Άρχιμ. Εϋσεβίου (Βίττη), ΜΙΚΡΗ ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ.

Πρόκειται για μεταφορά στη νεοελληνική γλώσσα εκλεκτών φιλοκαλικών κειμένων κατ' επιλογήν, που σκοπό έχει την άμεση έπαφή του νεοέλληνα ορθόδοξου πιστού με τη σκέψη και εμπειρία των μεγάλων άσκητικών Πατέρων της Έκκλησίας μας. (Σχήμα 14X21 εκ., σελ. 304).

* Έπισκόπου Άγγελου κ. Εϋθυμίου, ΕΙΚΟΝΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΘΕΟ. Χριστιανική άγωγή προσχολικής ηλικίας. Βοήθημα για Γονείς και Άναδόχους (Σειρά Α', 0-2 ετών).

Είναι το πρώτο από τα 4 χρήσιμα βοηθήματα που θα διευκολύνουν τους Γονείς και Άναδόχους στη σωστή χριστιανική άγωγή των βρεφών και των νηπίων (έως 5 ετών), κατάλληλο άκόμη και για Βρεφοκόμους, Παιδοκόμους, Νηπιαγωγούς. (Σχήμα 21X28 εκ., σελ. 84).

* Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Χριστοδούλου, «ΝΑ ΣΑΣ ΖΗΣΕΙ!...». Μιά προσέγγιση στο Μυστήριο του Βαπτίσματος.

Πρόκειται για μιá πρωτότυπη έκδοση ή όποια, με άπλα λόγια και πολλές έγχρωμες φωτογραφίες, φιλοδοξεί να ένημερώσει υπεύθυνα τους γονείς που έτοιμάζονται να βαπτίσουν το παιδί τους. Ένδεικνυται ως το πλέον κατάλληλο για να προσφέρεται από τους ιερούς ναούς στους γονείς και αναδόχους πρὸς ένημέρωσή τους, πρὶν από το Μυστήριο του Βαπτίσματος. (Σχήμα 17X24 εκ., σελ. 24).

* Καθηγ. Άθανασίου Ι. Δεληκωστοπούλου, Η ΠΙΣΤΗ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ.

Άπλοποιημένη ορθόδοξη δογματική, διατυπωμένη με φραστική άκρίβεια και δογματική διαύγεια. Άπευθύνεται όχι μόνο στον άπλό χριστιανό, αλλά και στον μέσο μορφωμένο και τον έπιστήμονα. (Σχήμα 20,5X12,5 εκ., σελ. 224).

Γράφατε: Ίασιού 1 - 115 21 Άθήνα, τηλ. 722.8008, Fax 723.8149.

Άπευθύνεσθε: Βιβλιοπωλείο Άπ. Διακονίας, Δραγατσανίου 2, Πλατ. Κλαυθμώνος, τηλ. 322.8637.

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Τηλ. 72.18.308, Fax 72.26.597

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ό Άθηνών και πάσης Ελλάδος ΣΕΡΑΦΕΙΜ
† Ό Μεγάρων και Σαλαμίνας ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ
† Ό Λήμνου ΙΕΡΟΘΕΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Όμότ. Καθηγητής του Πανεπιστημίου Άθηνών
Άρχων Διδάσκαλος του Εϋαγγελίου
της Άγίας του Χριστού Μεγάλης Έκκλησίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εϋαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Το ποιητικόν και το τελικόν αίτιον της πολιτικής του Βατικανού.

Μητροπ. Κορίνθου Παντελεήμονος, Θησαυρός σοφίας.

Μητροπ. Λαοδικείας Ιακώβου, Χριστιανισμός και Μητηρ Έκκλησία.

Ίεράς Συνόδου, Έγκύκλιος 2548/1993.

Πρωτοπρ. Κων. Μ. Φούσκα, Η θεολογία της Θ. Εϋχαριστίας.

Ήλια Β. Οικονόμου, Το Οικουμενικό Πατριαρχείο ενάμιση αιώων της τρίτης χιλιετίας.

Δημ. Β. Γόνη, Το Πατριαρχικό στην Έκκλησία της Βουλγαρίας.

Άρχιμ. Ίεροθέου Βλάχου, Το καθαρτήριο πυρ κατά τις συζητήσεις στη Σύνοδο Φερράρας - Φλωρεντίας.

Μιχάλη Γ. Τρίτου, Το κουτσοβλαχικό ζήτημα.

Παρατηρήσεις και Σχόλια.

Έκκλησιαστικά Χρονικά

Βιβλιοκρισίαι.

Παράρτημα.